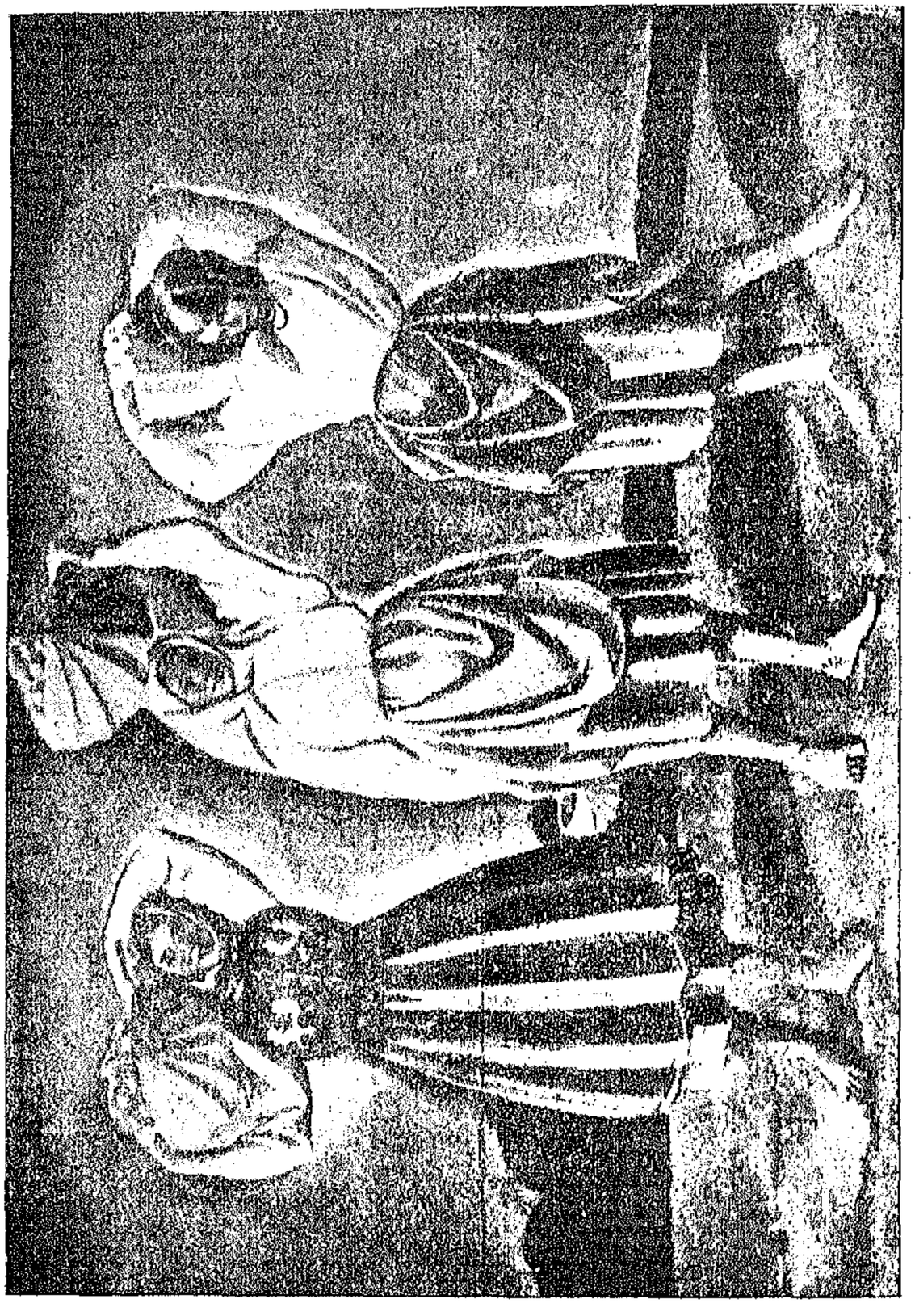

ΧΩΡΙΑΤΙΣΣΕΣ

WLADYSLAW SKOCZYLAS (1883-1934)

ΠΟΛΩΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' — 1935
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1935

ΤΕΥΧΟΣ 195

ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΙΡΑ "ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

Τώρα, πού ἀγγίζεις μέσα Σου τὸν τρίσβαθο οὐρανό,
Γιατὶ βαθειά Σου ἐφέγγιζε παντοτινά, καλή μου·
Τώρα πού βλέπεις ξάστερα τὸ πνέμμα μου γυμνό,
Τί ἐχώρεσες στὰ σπλάχνα Σου τὸ ἀπέραντο φιλί μου,

Τώρα καὶ γώ, ἀνετάραχος, ἀπάνω ἀπ' τὸ γκρεμνό,
Κυττάζω, πέρα ἀπὸ τὴ γῆ, τὴ νέαν ἀνατολή μου·
Κι' ὡς νὰ φορῶ τὴν ἄναρχην ἀγγελική στολή μου,
Οὐδὲ τ' ἀστέρια, οὐδὲ τὴ γῆ λογιάζοντας, φτονῶ.

Μιὰ εἶν' ἡ ζωὴ τοῦ πόθου μου, καὶ μιὰ ἡ ζωή ἡ ἀγνή μου,
Κ' ἡ σκέψη μου ἡ ἀδάμαστη, κ' ἡ σάρκα, κ' ἡ ψυχή.
Κι' ὡς ἕνας φοίνικας τρανὸς στὰ πλάτη τῆς ἐρήμου,
Σκορπίζω ὁλοῦθε τοῦ Ἔρωτα τὴ γύρη, ὡς προσευχή.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

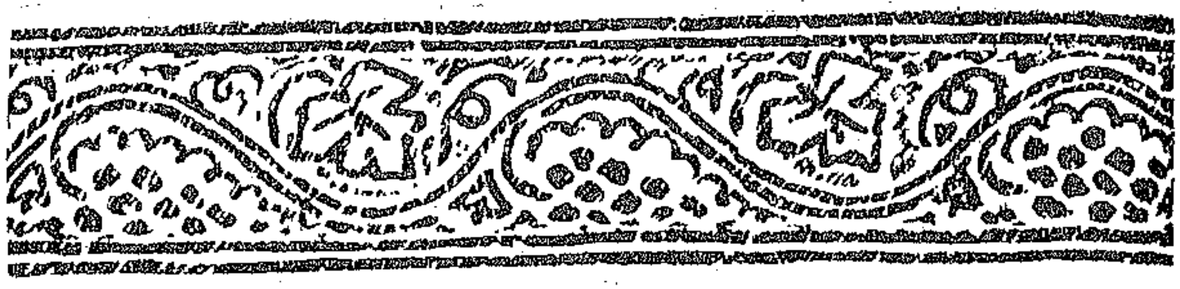

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΜΙΑ ΗΡΩΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Κάθε φορὰ ποὺ οἱ Ἕλληνες «ἀνασύρουν περίστροφον» ἢ «ἀνασποῦν μάχαιραν» καὶ θαυματουργοῦν, οἱ ἐφημερίδες ρωτοῦν: «Μὰ δὲν εἶναι τρόπος λοιπὸν νὰ παύσουν οἱ Ἕλληνες νὰ ὁπλοφοροῦν;» Φαίνεται πὼς δὲν εἶναι κανένας. Διότι οἱ Ἕλληνες ὁπλοφοροῦν, ὄχι ἀπὸ κακία τους, μὰ οὔτε καὶ γιὰ ἀσφάλειά τους. Ὁπλοφοροῦν ἀπὸ ἡρωϊκὴ παράδοση. Ἡ πισινὴ τσέπη τοῦ παντελονιοῦ ἀντικατέστησε, ἁπλούστατα, στὴ σημερινὴν Ἑλλάδα, τὸ σελάχι πολεμοχαρῶν προγόνων μὲ τὰ κουμπούρια τους καὶ τὰ χαντζάρια τους. Πόσο εἶναι ἀληθινὸ αὐτό, τὸ βεβαιώθηκα μ' ἕνα χαριτωμένον τρόπο, ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ ἱστορία ποὺ μοῦ διηγήθηκε ὁ φίλος κ. Νῖκος Σαντοριναῖος, ἔμπορος καὶ ποιητὴς στὶς ὧρες του, γνωστὸς ἀπὸ τοὺς στίχους του στοὺς ἀναγνῶστες τῆς «Νέας Ἑστίας».

Ὁ πατέρας του στὴ Βλαχία, ὅπου ἐμπορευόταν, εἶχε πάρει, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, ὑπηρέτη στὸ μαγαζὶ του ἕνα νέο, φτασμένον ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Ἄργος, ὅπως φτάνουν στὶς ἑλληνικὲς παροικίες τοῦ Ἐξωτερικοῦ, γυρεύοντας ἐργασία, πολλοὶ φτωχοὶ Ἕλληνες. Ὁ νέος αὐτός, ἀφοῦ πῆρε τὸν πρῶτο μισθό του, παρουσιάστηκε, σὲ λίγες μέρες πάλι, στὸν προϊστάμενο του, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάνῃ τὴ μεγάλη χάρη νὰ τοῦ δώσῃ μπροστὰ καὶ τὸ δεύτερο μισθό.

— Θέλω ν' ἀγοράσω μιὰ κουβέρτα — δικαιολογήθηκε — γιατὶ κρυώνω πολὺ τὴ νύχτα.

— Ἐσὺ προχτὲς ἀκόμα πληρώθηκες... τοῦ εἶπε ὁ Σαντοριναῖος. Τί τἄκανες τὰ λεφτά σου; Τὰ ἤπιες; Τἄπαιξες στὰ χαρτιά;

— Ὄχι, ἀφεντικό... ἀπολογήθηκε ὁ νέος. Ἐγὼ οὔτε πίνω, οὔτε χαρτιὰ παίζω.

Κι' ἀλήθεια, ἀπ' τὶς λίγες μέρες ποὺ τὸν εἶχε στὴ δούλεψη του, ὁ Σαντοριναῖος εἶχε βεβαιωθεῖ πὼς ἦταν ἕνα φρόνιμο παιδί, ποὺ δὲ θἄχε ξοδέψει βέβαια τὰ λεφτά του σὲ ἀσωτίες. Συλλογίστηκε τότε πὼς μπορεῖ νὰ τἄστειλε στὴ φτωχοφαμελιά του στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν συμπάθησε.

— Ἂν τἄστειλες στὸ σπίτι σου, παιδί μου, — τοῦ εἶπε μὲ καλοσύνη — νὰ μοῦ τὸ πῆς νὰ σοῦ δώσω ἄλλα γιὰ ν' ἀγοράσῃς καὶ κουβέρτα. Γιατὶ τὸ κρύο ἐδῶ δὲ χωρατεύει.

— Δὲν τἄστειλα στὸ σπίτι μου, ἀφεντικό... μουρμούρισε ὁ νέος.

— Ἀμ' τί τἄκανες, λοιπόν; Στὸ σπίτι σου δὲν τἄστειλες, σὲ ἀσωτίες δὲν τὰ ξόδεψες, ροῦχα δὲν ἀγόρασες, τὴ θροφή σου τὴν ἔχεις στὸ μαγαζί. Τί τἄκανες;

— Πῆρα κουμπούρα, ἀφεντικό!

Ὁ Σαντοριναῖος ἔμεινε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό.

— Κουμπούρα πῆρες; Ἀμ' τότε, παιδί μου, τί νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγώ; Σκεπάσου μὲ τὴν κουμπούρα νὰ ζεσταθῆς!

Καταλάβατε λοιπόν; Τὸ λαμπρὸ Ἑλληνόπουλο, ποὺ πῆγε στὸν ξένο τόπο νὰ πιάσῃ δουλειά, τὸ πρῶτο πρᾶμα ποὺ σκέφτηκε, μόλις ἔπιασε λίγα λεπτὰ στὰ χέρια του, ἦταν ν' ἀγοράσῃ... κουμπούρα. Νὰ τὴν κάνῃ τί; Ν' ἀνοίξῃ πόλεμο; Νὰ σκοτώσῃ κόσμο; Ἢ μήπως κινδύνευε ἡ ζωή του σ' ἕναν τόπο πιὸ πολιτισμένο ἀπ' τὸ χωριό του; Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Βαστοῦσε κι' αὐτός, ἁπλούστατα, ἀπὸ τὸ Ἑλληνόπουλο τοῦ Βικτὸρ Οὐγκώ, ποὺ ζητοῦσε, ἀντὶς ἀπὸ κάθε ἄλλο χάρισμα, «βόλια καὶ μπαροῦτι».

Τὴν ἡρωϊκὴ αὐτὴ παράδοση τὴν ἀντίκρυσα, ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια καὶ σ' ἕναν ἄλλο πολεμικὸ λαό. Στὸ Μαυροβοῦνι. Στὴν Κεττίγνη, τὴν πρωτεύουσα τῆς ἐπικῆς Τσερναγόρας, — ὅπου εἶχα βρεθεῖ τὴν ἐποχὴ τῶν γάμων τοῦ διαδόχου τοῦ Μαυροβουνιοῦ καὶ εἶχα τὴν τύχη νὰ γνωρίσω ἀπὸ κοντὰ τὸ θρυλικὸ ἡγεμόνα του Νικόλαο (στὴν Ἑλλάδα δὲν ξέρω γιατὶ τὸν λέγαμε Νικήτα), ἥρωα καὶ ποιητή, ἕνα εἶδος ὁμηρικοῦ «ποιμένος λαῶν», — ζήτησα, μιὰ μέρα, νὰ κάνω καὶ τὴ γνωριμία ἑνὸς Μαυροβουνιώτη δημοσιογράφου, τοῦ Τομάνοβιτς, — ἂν θυμοῦμαι καλὰ τὸ ὄνομά του, — ποὺ ἔγραφε τὴν ἡμιεπίσημη ἐφημερίδα τῆς Τσερναγόρας. Πῆγα λοιπὸν στὸ τυπογραφεῖο ποὺ τυπωνόταν ἡ ἐφημερίδα, γιὰ νὰ μάθω ποῦ ἦταν τὸ γραφεῖο της. Μοῦ εἶπαν, ὅτι τὸ γραφεῖο του ὁ Μαυροβουνιώτης συνάδελφος τὸ εἶχε στὸ σπίτι του καὶ προθυμοποιήθηκαν νὰ μοῦ δώσουν ἕναν ἐργάτη νὰ μὲ συνοδέψῃ. Εἶδα τότε τὸ νέον ἐργάτη ποὺ μοῦ εἶχαν δώσει γιὰ συνοδό, νὰ παίρνῃ δυὸ πιστόλια ἀπὸ κάποιο συρτάρι καὶ νὰ τὰ φορῇ στὴ μέση του, ὅπως παίρνουμε ἐμεῖς τὸ καπέλο καὶ τὸ μπαστοῦνι μας, ὅταν εἶναι νὰ βγοῦμε ἀπ' τὸ σπίτι μας. Αὐτὸ μὲ ἀνησύχησε κάπως. Κινδύνευε λοιπὸν τόσο πολὺ ἡ ζωή μου, ὥστε νὰ μοῦ δώσουν ἔνοπλη συνοδεία, γιὰ μιὰ μικρὴ διαδρομὴ μέσα στὴν πρωτεύουσα;

Ὅταν ἔφτασα στὸ σπίτι τοῦ Τομάνοβιτς, ἑνὸς πολὺ μορφωμένου καὶ συμπαθητικοῦ ἀνθρώπου, ποὺ θύμιζε πολὺ στὸ ἐξωτερικό του τὸ δικό μας τὸ Γαβριηλίδη καὶ ποὺ μὲ δέχτηκε μ' ἐξαιρετικὴ φιλοφροσύνη, τὸ πρῶτο πρᾶμα ποὺ τὸν παρακάλεσα νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ, ἦταν αὐτὴ ἡ ἔνοπλη συνοδεία μου. Γέλασε μὲ τὴν ἀνησυχία μου.

— Αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικό... μοῦ εἶπε. Ἁπλούστατα, ὁ ἄνθρωπος ποὺ σᾶς συνώδεψε φόρεσε τὸν ὁπλισμό του, γιατὶ διαφορετικὰ μποροῦσαν νὰ τὸν πάρουν γιὰ κανένα λωποδύτη ἢ κανένα δραπέτη τῶν φυλακῶν.

Καὶ μοῦ ἐξήγησε:

— Στὸ Μαυροβοῦνι, ὅλοι οἱ τίμιοι ἄνθρωποι ὁπλοφοροῦν. Γιὰ νὰ μὴν ὁπλοφορεῖ κάποιος, σημαίνει πὼς ἔχει καταδικασθεῖ γιὰ ἀτιμωτικὴ πράξη. Γιατὶ μόνο ὕστερ' ἀπὸ μιὰ καταδικαστικὴ ἀπόφαση, χάνει κανεὶς γιὰ λίγον ἢ πολὺν καιρὸ τὸ δικαίωμα νὰ ὁπλοφορῇ. Καὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερη προσβολὴ ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ σ' ἕνα Μαυροβουνιώτη. Λογαριάζεται ἀτιμασμένος.

Ρώτησα τότε τὸ συνάδελφο, ἂν, μὲ τὴ γενικὴ αὐτὴ ὁπλοφορία, γίνονται πολλὰ ἐγκλήματα στὸ Μαυροβοῦνι.

— Ἀπεναντίας πολὺ λίγα... μ' ἐπληροφόρησε. Φοβᾶται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγραψα, ὅσες φορὲς μοῦ δόθηκε εὐκαιρία, ὅτι, ἀφοῦ στὴν Ἑλλάδα, μολονότι ἀπαγορεύεται αὐστηρὰ ἡ ὁπλοφορία, ἡ Ἀστυνομία δὲν κατορθώνει ποτὲ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ νόμο, θὰ ἦταν πρακτικώτερο, γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν ἐγκλημάτων, ἀντὶ ν' ἀπαγορεύεται ἡ ὁπλοφορία, νὰ γίνῃ ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλους. Ὅταν ἕνας φτωχὸς Ἕλληνας, ὅπως ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ Σαντοριναίου, φτάνει γυμνὸς σ' ἕνα χιονισμένον τόπο καὶ, μὲ τὰ πρῶτα λεφτὰ ποὺ κερδίζει, ἀντὶ ν' ἀγοράσῃ πάπλωμα νὰ κουκουλωθῇ, ἀγοράζει κουμπούρα γιὰ νὰ τὴ φορέσῃ στὴ μέση του, πῶς μπορεῖ νὰ περιμένῃ κανεὶς ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ παύσουν ποτὲ νὰ ὁπλοφοροῦν; Τὸ Ἑλληνόπουλο τοῦ Βικτὸρ Οὐγκὼ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ στὴν ψυχὴ τῶν ἀπογόνων του. Καὶ νὰ γυρεύῃ ὅπως καὶ τότε, σὰν τὸ καλύτερο χάρισμα:

... Βόλια καὶ μπαροῦτι.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΚΟΥΦΟΒΡΑΣΗ

Φοβισμένος ἀνέβηκε· ἡ μεγάλη σκάλα τοῦ σπιτιοῦ ἔτριζε κάτουἀπό τόν πλούσιο μὰ τριμμένον τάπητα. Τὸ συστατικὸ γράμμα γιὰ τὸ μάθημα ἦταν ἀνέλπιστο, κ' ἦρθε σὲ καλὴ ὥρα· τὸ δασκαλάκι ἑτοιμαζότανε νὰ τραβᾷ γιὰ τὸ χωριό του, ἀφοῦ ξόδεψε καὶ τὴν τελευταία δραχμὴ ἀπὸ τοῦ γέρου τὶς οἰκονομίες κι' ἀπὸ κάτι φτωχικὰ μαθήματα ποὺ παράδινε στὴ γειτονιὰ τριγύρω καὶ ποὺ σταματήσανε ξαφνικὰ κι' αὐτά, ἀπὸ τὴν κακή του τύχη. Καὶ θ' ἄφινε χωρὶς καρδιὰ τὴν 'Αθήνα, ποὺ τὸν τραβοῦσε ἀνίκητα, μ' ὅλο ποὺ ἀγαποῦσε καὶ δὲ λησμονοῦσε τὸ χωριό του μὲ τὶς φτώχειες καὶ τὶς θλιβερές του θύμησες. Ὅσο εὕρισκε τὸν τρόπο νὰ ψευτοπερνάῃ, μὲ συντροφιὰ τὰ λιγοστὰ βιβλία του, καὶ νὰ γυρίζῃ μονάχος στὰ περίχωρα, καταντοῦσε νὰ παρακαλιέται μέσα του ποτὲ νὰ μὴν τοῦ δινόταν ἀφορμὴ ν' ἀφήσῃ τὴν 'Αθήνα.

Πόνο τοῦ φέρνανε στὸ νοῦ τὰ γράμματα τοῦ γέρου του πατέρα. Εἶχε ἀρχίσει νὰ ξεκόβῃ ὁ φίλος ἀπ' τὸ ταπεινὸ σπιτάκι ποὺ γεννήθηκε, κι' ἀποροῦσε συχνὰ πῶς οἱ γονεῖς του, ἀπὸ μακρυά, μαντεύανε τοὺς κρύφιους λογισμούς του καὶ δείχνανε συγκρατημένη τόση ἀνησυχία. Καὶ τώρα τοῦ γράφανε στενὰ νὰ πάῃ τὸ καλοκαῖρι, ἀφοῦ θὰ παύανε σὲ λίγο τὰ μαθήματά του στὸ τρανὸ σκολειὸ ὅπου, δυὸ χρόνια τώρα, σπούδαζε τὴ δασκαλική.

Ξαφνικὰ ὅμως, ἐκείνη ἡ σύσταση γιὰ μάθημα στὸ πλούσιο σπίτι τοῦρθε σὰν εὕρεμα τυχερό, κι' ἀποφάσισε νὰ μείνῃ καὶ τὸ δεύτερο τοῦτο καλοκαῖρι στὴν 'Αθήνα, καὶ νὰ παραβλέψῃ τὶς πλατειὲς ἀκρογιαλιὲς τοῦ τόπου του, καὶ τὰ κολύμπια, τὰ νυχτοπλανέματα, τ' ἀφάνταστα παιγνίδια, τὰ κυνήγια — ἄσκοπα γυρίσματα καλύτερα — τριγύρω στὰ βουνά. Τέτοιες χαρὲς τὶς εἶχε χορτασμένες πιά, συλλογιζότανε, μὰ τῆς 'Αθήνας ἄλλες ἦταν οἱ ὀμορφιές...

Οὔτε καιρὸ τοῦ δώσανε νὰ κοιτάξῃ κάπως τὰ τριμμένα ροῦχα του, μὰ ἀκόμα καὶ τὰ ξηλωμένα του παπούτσια. Ἔπρεπε νὰ παρουσιαστῇ τὸ ἀπόγεμα, στὶς τρεῖς, σ' ἐκεῖνο τὸ πλουσιόσπιστο, κι' ἀπόρησε πῶς δὲ συχάζανε λιγάκι, ὕστερα ἀπὸ τὸ φαΐ, τοῦ σπιτιοῦ οἱ ἀφεντάδες, κατὰ τὸ συνήθιο τῆς 'Αθήνας· γιατὶ κ' ἡ ζέστη πιὰ εἶχε ἀνάψει στὴ χώρα αὐτὴ τοῦ ἥλιου καὶ τοῦ κορνιαχτοῦ.

Ὅ,τι πρόλαβε νὰ κάμῃ, ἤτανε νὰ δείξῃ, τὸ λιγώτερο, πῶς ἂν καὶ δάσκαλος ἐπαρχιώτης, ἦταν ἄνθρωπος κάπως καθαρός. Ἔστρωσε λοιπὸν καλὰ τ' ἀκούρεφτα μαλλιά του, κατάμαυρα μαλλιά, ποὺ δὲν τοῦ πηγαῖναν ἄνοστα μὲ τὴν ἀμελησιά τους στὸ μελαχροινό του πρόσωπο· χάϊδεψε, χωρὶς νὰ θέλῃ, τὸ βελουδένιο γαϊτανάκι ποὺ γραφε τ' ἀπάνου χεῖλος του, καὶ μὲ μεγάλη ἀνησυχία κοίταξε τὸ πουκάμισο, ποὺ τόχε φορεμένο ἀπὸ τὴν προπερασμένη. Πῆρε τὸ δρόμο του, καὶ πῆρε τὴν ἀπόφαση. Χτύπησε στὴ μεγάλη πόρτα.

***

Στὴν κορφὴ τῆς σκάλας τὸν περίμενε μιά, στὰ ὁλόλευκα ντυμένη, σοβαρὴ καὶ μὲ κομμένα μάτια, δούλα, ποὺ μποροῦσε ἕνας ἐπαρχιώτης νὰ τὴν πάρῃ γιὰ κυρὰ ἀπὸ τ' ἀξιόπρεπο παράστημά της. Μὰ τὸ δασκαλάκι δὲ γελάστηκε ὡς ἐκεῖ. Μὲ ὑπόβραχνη φωνή, ἀπ' τὴν ταραχή του καὶ τῆς σκάλας τ' ἀνηφόρισμα, ρώτησε γιὰ τὸν κύριό της ἂν εἶναι σπίτι, κι' ἀμέσως, πρὶν τὸ καλονοιαστῇ, ὡδηγήθηκε, ἀφοῦ πέρασε μιὰ ὁλάνοιχτη γυαλένια πόρτα, σὲ διάπλατον τετράγωνο προθάλαμο, ποῦκανε καὶ γιὰ τραπεζαρία. Ξαφνισμένος, εἶδε στὸ τραπέζι γύρω μιὰ παρέα ἀπὸ κυρίους καὶ κυρίες νὰ παίρνουν τὸν καφέ, καὶ πρὶν φτάσῃ καλὰ-καλὰ νὰ ὑποκλιθῇ, νὰ δῇ ποῦ βρίσκεται, νὰ ξεχωρίσῃ ποιὰ ἤτανε τοῦ σπιτιοῦ ἡ ἀρχόντισσα καὶ ποιὸς ὁ ἀφέντης, ἄκουσε μιὰ γλυκειὰ καὶ σοβαρὴ φωνὴ νὰ τόνε χαιρετάῃ μὲ τ' ὄνομά του. Ὁ εὐγενικὸς νοικοκύρης εἶχε ἀνασηκωθῆ καὶ θάρρος τοῦδινε μὲ τὴ ματιά του καὶ τὰ πρόθυμα τὰ λόγια του. Τὴν ἴδια αὐτὴ στιγμή, εἶχε προχωρήσει κ' ἡ καλὴ κυρὰ κατὰ τὸ μέρος του, καὶ τοῦδινε τὸ χέρι. Σαστισμένον τέλεια τονὲ βάλανε μαζί τους νὰ καθίσῃ, καὶ τονὲ συστήσανε στοὺς ξένους ποὺ φιλεύανε, γιὰ φοιτητή, κι' ὅσο γιὰ δάσκαλο μιλιὰ δὲν ξεστομίσαν. Οἱ ξένοι τὸν κοιτάζανε περίεργα, μὰ οἱ νοικοκύρηδες κάναν ὅ,τι μποροῦσανε γιὰ νὰ τοῦ δώσουνε καρδιά... μὰ ποῦ καρδιά! Ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος ἤπιε τὸν καφέ, δὲν τὸ κατάλαβε· ἔνοιωθε φλόγες νὰ περνᾶν ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, καὶ σφυρίζανε τ' ἀφτιά του μ' ἀνυπόφερτη βουή, καὶ δὲν τὸν ἀφίνανε νὰ συλλογιστῇ πῶς νὰ φερθῇ καὶ τί ἀπόκριση νὰ δώσῃ. Φαίνεται, ἀκόμα, τέλεια θάχασε κάποια στιγμὴ τὸν ἑαυτό του, γιατὶ στὸ νοῦ του ἔφτανε μιᾶς ἀλληνῆς κυρᾶς σκληρὴ μὰ γνώριμη ἡ λαλιὰ νὰ τοῦ μιλάῃ. Ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρό, ἔδινε σ' ἄλλο σπίτι μάθημα, καὶ τοῦ μαθητῆ του ἡ μεγαλόπρεπη μητέρα δὲν ἔχανε καμμιὰν ἀφορμὴ νὰ δείχνῃ σὲ γνωστοὺς κι' ἀγνώστους πῶς εἶχε δάσκαλο ἰδιωτικὸ στὸ σπίτι της.

Ξαφνικὰ τινάχτηκε, κ' ἦρθε στὸν ἑαυτό του πάλι. Ἡ ὀνειροφαντασιά του νόμιζε πῶς βάσταξε πολύ, μὰ ἀλήθεια ἤτανε μιᾶς ὀνειροφαντασιᾶς στιγμή. Τότε εἶδε μπροστά του πάλι τὴν εὐγενικὴ κυρά, ποὺ ἁπλὰ καὶ θαρρετὰ τονὲ ρωτοῦσε γιὰ τὶς δικές του τὶς σπουδές, μὰ τίποτε γιὰ τὴν παράδοση. Ἀπαντοῦσε αὐτὸς ὅπως μποροῦσε, μὲ κομμένα λόγια, καὶ συλλογιζότανε μαζὶ πῶς ἡ ἄλλη ἐκείνη, ἡ φανταστμένη, ποτέ της δὲν τὸν εἶχε βάλει στὸ τραπέζι, καὶ νὰ τοῦ δώσῃ καὶ γλυκό, μήτε καφέ, παρά, κάθε ποὺ τὸν ἀπαντοῦσε στὸν περίπατο, τὴν Κυριακὴ εἴτε ἄλλη μέρα, μὲ τὶς φιλενάδες της, δὲν ἔχανε καιρὸ νὰ μὴν τονὲ ρωτήσῃ:

— Τί τὸν κάματε τὸ μαθητή σας;

Θανάσιμη ντροπὴ καὶ ταπείνωση ἔνοιωθε τώρα στὴν καρδιὰ τὸ δασκαλάκι. Τοῦ κάκου οἱ βγενικοὶ νοικοκύρηδες κάναν ὅ,τι μποροῦσανε νὰ τὸν τραβήξουν ἀπ' τὴ σύχυση τοῦ νοῦ του. Ἀρχίσανε νὰ μιλᾶν ἀδιάφορα μὲ τοὺς ξένους γι' ἄλλα ζητήματα ἀλαφρά, κι' ἀφήσανε τὸ δασκαλάκι νὰ ξενερώσῃ μονάχο, μὲ τὴν ἄνεσή του.

Ἔφερε τότε γύρα-ὁλόγυρα τὰ μάτια, ξέτασε μὲ τὴν ἡσυχία του κάδρα κ' ἔπιπλα, πόρτες ψηλὲς κι' ὁλάνοιχτες, παράθυρα κατάκλειστα μὲ τὰ βαριά τους στόρια· ὕστερα, μὲ γοργότερη ματιά, μελέτησε, ἕνα μὲ τὸν ἄλλο, τοὺς ξένους, κ' ὕστερα τὸ νοικοκύρη· τέλος, μὲ κάποιο μυστικὸ ξαλάφρωμα, μ' ἀγάπη θάθελα νὰ πῶ, ἔρριξε τὴν προσοχή του στὴν ὄψη τῆς κυρᾶς ποὺ δὲν τὸν ἔβλεπε, δοσμένη τάχα νὰ μιλῇ, καὶ τοῦδινε καιρὸ ἔτσι νὰ τηνὲ σπουδάσῃ μ' ὅλη του τὴν ἄνεση.

Κ' οἱ δυό τους, ἀφέντης καὶ κυρά, φαινόνταν ἀπ' τὰ κουρασμένα τους τὰ μάτια, ἀπὸ τὰ νωθρά τους λόγια, ἀπ' ὅλα τους, πῶς δὲ θάχανε πολλὲς σκοτοῦρες στὴ ζωή τους· πῶς ἢ θ' ἀγρυπνοῦσανε πολύ, εἴτε καὶ πολὺ θὰ τὸ ρίχνανε στὸν ὕπνο. Κάτι ἁπλὸ ἀντάμα καὶ βαρὺ εἴχανε τὰ κινήματά τους. Μὰ τὴν εὐγένειά τους καὶ καλωσύνη, μαζὶ μὲ τὴν ἀρχοντική τους ἀκαταδεξιὰ (ποὺ τὴ μάντευε κι' αὐτὴ τὸ δασκαλάκι ἀπ' τὴν πολλή τους, ἴσα-ἴσα, διάκριση σ' αὐτὸ τὸν ἄσημο, κι' ἀπὸ τὴν τόσο καλόκαρδην ὑποδοχή τους), τὴ μαρτυροῦσαν τὰ παραμικρά τους λόγια καὶ κινήματα.

Τέλος, οἱ ξένοι, ἀφοῦ χαιρέτησαν καὶ τὸ δασκαλάκι φιλικὰ — μεγάλη κι' αὐτονῶν ἡ καλωσύνη νὰ μὴν καταλάβουν πῶς εἶχ' ἔρθῃ γιὰ δάσκαλος στὸ σπίτι, κι' ὄχι γιὰ ἐπίσκεψη, βέβαια, ποὺ φέρνει ἡ περασμένη γνωριμιά, — κι' ἀφοῦ συνοδευτῆκαν ὡς τὴ σκάλα, καὶ μιλῆσαν καὶ γελάσανε σκαστά, φύγανε καὶ πᾶνε στὸ καλό τους. Ὁ νοικοκύρης τότε ἔλειψε γιὰ λίγο, κ' ἔμεινε τὸ δασκαλάκι, ἄφοβο πιά, μὲ τὴν καλὴ κυρὰ ἀντικρύ του.

Ἦταν ἀληθινὴ μιὰ ἀρχόντισσα, ψηλή-ψηλή, μελαχροινόθωρη, μὲ μιὰν εἰδὴ θαμπὴ στὴν ὄψη καὶ μὲ πλούσια μεγαλόπρεπα φανταχτερὰ μαλλιά. Εἶπε πρῶτα κάποια ἀδιάφορα κοινολογήματα, καὶ τέλος ἀποφάσισε νὰ μπῇ στὸ θέμα. Τὸ δασκαλάκι πῆρε μιὰν ἀναπνοὴ βαθειά, καὶ ξαλαφρώθηκε. Τὸ μαρτύριό του ἤτανε σιμὰ νὰ πάρῃ τέλος. Κοίταζε τὴν εὐγενικὴ γυναῖκα μέσ' τὰ μάτια, σὰν ἀπὸ χρόνια νὰ τὴ γνώριζε· τὴν κοίταζε καὶ περίμενε ἥσυχος τὰ λόγια της ν' ἀκούσῃ. Αὐτὴ εἶπε τόσο μοναχά:

— Τώρα, νὰ φωνάξω τὴ μαθήτρα σας.

Ὡς ποὺ νὰ φτάσῃ τὸ κορίτσι, πρόβαλε μ' ὁρμὴ ἀπὸ μιὰ κλεισμένη πόρτα ἕν' ἀγόρι ὡς δεκοχτὼ χρονῶν, κρεμανταλᾶς ἴσα μ' ἐκεῖ πάνου, ποὺ μποροῦσες νὰ τὸν πάρῃς καὶ δεκάξι, ἀκόμα καὶ λιγώτερο, ἂν θωροῦσες τὸ παχουλό του σὰν τοῦ μωροῦ παιδιοῦ, ἀθῶο καὶ γελαστὸ μουτράκι του. Μὲ θόρυβο μεγάλο πέρασε κοντὰ ἀπὸ τὸ τραπέζι, βιαστικὸς σὰν κάτι νὰ τρεχε σ' ἕν' ἄλλο ἀντικρυνὸ δωμάτιο νὰ προφτάσῃ.

— Αἴ, κύριε, εἶπε ἡ μητέρα, δὲ βλέπεις γύρω σου, δὲ χαιρετᾶς;.. Σᾶς συσταίνω τὸ γυιό μου, τὸ θεότρελλο... Ὁ δάσκαλος τῆς ἀδελφῆς σου! Ἂν δὲν κάνῃς φρόνιμα, θὰ σὲ παραδώσω στὰ νύχια του! Εἶναι πολὺ αὐστηρός, νὰ ξέρῃς!

Τὸ δασκαλάκι χαμογέλασε λυπητερὰ καὶ συμμαζεύτηκε στὸν ἑαυτό του, μὰ ὁ κρεμανταλᾶς τοῦ ρίχτηκε· τοῦ ἄρπαξε τὸ χέρι καὶ τοῦ τσεισε ὡς τὴν πλάτη.

— Σιγά, σιγά! εἶπε ἡ μητέρα τρομασμένη. Τί τρόπος εἶν' αὐτός;

— Θέλω νὰ τοῦ δείξω πῶς δὲν περνᾶνε σὲ μέναν οἱ φοβέρες! Ἂς τὶς ἔχῃ γι' ἀλλουνούς! Πάω νὰ σοῦ φωνάξω τὴ μαθήτρα σου, κὺρ δάσκαλε!

Πῆγε καὶ τὴν ἔφερε σὲ λίγο σπρώχνοντας, γελαστὴ μαζὶ καὶ θυμωμένη. Ἡ μητέρα τὸν κοίταξε τώρα ἀλλοιώτικα, κι' αὐτός, σὲ μιὰ στιγμή, ὁ ἀκράτητος πρὶν ἀπὸ λίγο φαφλατᾶς, γίνηκε ἀρνάκι, καὶ χάθηκε ἀπὸ μπροστά τους.

— Εἶναι ὁ μεγάλος γυιός μου, εἶπε ἡ κυρά, σάμπως μὲ κάποια λύπη ὑπονοητική.

Πλάϊ στὸ τραπέζι ἦρθε τὸ κορίτσι νὰ

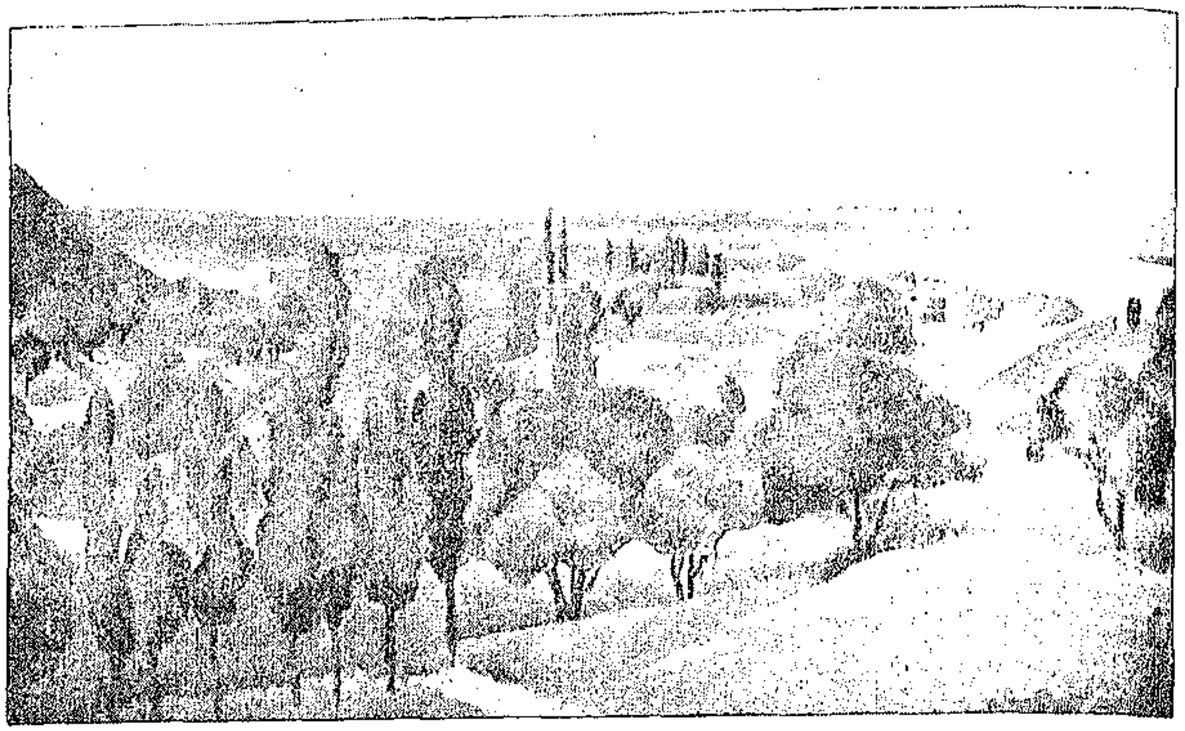

ΒΙΓΚΟ ΦΟΝ ΠΕΣΚΕ — ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΗΣ ΣΚΥΡΟΥ

σταθῇ, πολὺ κοντὰ στὸ δασκαλάκι, κι' αὐτὸ τ' ἄμοιρο, ἀργὰ σὰ νὰ τὸ κατάλαβε, τινάχτηκε στὰ πόδια του καὶ χαιρέτησε σὰ νὰ χαιρετοῦσε καμμιὰ τρανὴ κυρά, ἐνῶ τὸ κορίτσι, ἁπλά, τοὔδινε τὸ χέρι, κι' ἡ μητέρα ἔκανε τὴ σύσταση, κι' ἄρχισε νὰ λέῃ πὼς ἡ χαϊδεμένη κόρη της εἶχε διακόψει ἀπότομα τὰ μαθήματά της, κ' ἔπρεπε νὰ δυναμώσῃ στὰ ἑλληνικά, καὶ στὴν ἀριθμητικὴ καὶ στὴν ἱστορία, καὶ τὰ λοιπά. Τότε μ' ἕν' ἀλαφρὸ τῆς μάννας νέψιμο χαιρέτησε ἡ κόρη ἁπλὰ κι' ἀθῶα πάλι ὅπως ἦρθε, κ' ἔφυγε ἀφοῦ ρώτησε τὴν ὥρα ποὺ θἄρχιζε τὸ μάθημα, ἀπὸ αὔριο, δέκα τὸ πρωΐ. Κι' ὅσο γιὰ βιβλία, Ξενοφῶντας ἀπὸ κεῖ ποὖχε σταματήσει στὸ σκολειό, κ' ἱστορία τῆς Ἑλλάδας ἡ ἴδια, κ' ἡ ἀριθμητική, καὶ τὰ λοιπά. Τὸ δασκαλάκι δὲν τόλμησε νὰ γυρίσῃ καὶ νὰ δῇ νὰ φεύγῃ τὸ κορίτσι μὲ τὸ λιγερὸ κορμί, τὸ σφιγμένο στὰ παρθενικά του ροῦχα, ἀθέλητο, σὰ νὰ μὴν τὸ χωρούσανε. Γοργὰ ὅμως ἔκαμε τὴν κρίση του τὸ δασκαλάκι, ἐνῶ ἄκουγε ἀπὸ τὴ μητέρα τὰ στερνά της λόγια γιὰ τὴν πληρωμὴ ποὺ ρωτοῦσε, καὶ τὸν ἔκαμε πάλι νὰ τὰ χάσῃ· κ' ἐνῶ προσπαθοῦσε ν' ἀπαντήσῃ, κ' ἐνῶ κοίταζε κάπως χαμένο τὴν καλὴ κυρά, ἔλεγε τὴν ἴδια ὥρα μὲ τὸν ἑαυτό του πὼς στὸ κορμί, στ' ἀνάστημα, στὰ μάτια, στὰ κατάμαυρα μαλλιὰ ἔμοιαζε τῆς μάννας φοβερὰ τὸ κοριτσόπουλο· ἀκόμα καὶ στὸ σεῖσιμό του τὸ καμαρωτό, στοῦ κεφαλιοῦ τὴν κλίση τὴν καταδεχτική, μὰ καὶ στὸν τρόπο ποὺ τοὔδωσε τὸ χέρι ἦτανε ἴδια ζωγραφιὰ πιστὴ τῆς μάννας του.

Ἡ κυρὰ τώρα εἶχε σηκωθῆ, καὶ τοὔδινε κι' αὐτὴ τὸ χέρι. Τὸν κοίταζε μέσ' τὰ μάτια σοβαρή, καὶ τοῦπε :

— Σᾶς παραδίνω μ' ἐμπιστοσύνη τὴν κόρη μου.

Τὸ δασκαλάκι ἔνοιωσε στὴν πλάτη κάποια ἀνησυχία... Τῆς κυρᾶς ἡ μιλιὰ ἦτανε τώρα πιὸ γλυκειά, μὰ καὶ κάπως πιὸ ἐπίσημη.

Κατέβηκε τὴ σκάλα ζαλισμένος, καὶ κινύνεψε νὰ τσακιστῇ παραπατώντας στὸ χαλί. Ἄκουσε ἀπὸ πάνου κάποια μιλιὰ νὰ ρωτάῃ ἀνήσυχη, κι' ἀντὶ ν' ἀποκριθῇ, νόμισε καλύτερο νὰ πεταχτῇ ὄξω ὅσο μποροῦσε γληγορώτερα.

***

Τὴν ἄλλη μέρα, δέκα τὸ πρωΐ, χτύπησε δειλὰ τὴν πόρτα τὴν ἀρχοντική, ἐνῶ ἡ καρδιὰ βροντοῦσε μέσα του. Στῆς σκάλας τὴν κορφὴ τὸν καρτεροῦσε ὄχι ἡ δούλα, μὰ ἡ ἴδια ἡ μαθήτρα του, ζωηρή, μιλώντας μὲ χαμηλή, παράξενα, φωνή. Ἦτανε στὰ ὁλόλευκα ντυμένη τώρα, μ' ἀνοιχτὸ λαιμό, μ' ὁλάνοιχτα πλατιὰ μανίκια, μ' ὅλο τέλος τὸ κορμὶ στὰ καλοκαιρινά, στὰ χνούδια καὶ στὰ τούλια τυλιγμένο. Στὸν προθάλαμο σταθήκανε μόνο λιγάκι· γύρω οἱ πόρτες ἦταν ἀνοιχτές, μὰ ἀνθρώπου μίλημα ἀπὸ πουθενὰ δὲν ἔφτανε. Ἡσυχία βασίλευε παντοῦ.

— Ποῦ θέλετε νὰ κάμουμε τὸ μάθημα ; ρώτησε τὸ κορίτσι πάντα μὲ τόνο χαμηλό. Θέλετε νὰ πᾶμε στὸ μεγάλο τὸ σαλόνι, θέλετε 'δῶ ;.. Καλύτερα στὸ γραφεῖο τοῦ πατέρα !

Μιλοῦσε, καὶ φτερούγιζε τριγύρω του πρόθυμη νὰ τονὲ φέρῃ στὸ σαλόνι, στὸ γραφεῖο, κι' ὅπου ἀλλοῦ, μὰ προθυμότερη νὰ δείχνῃ τὸ λευκόντυτο ξεπεταχτὸ κορμὶ ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές του, καὶ νὰ σιάζῃ τὰ μαλλιά, καὶ νὰ κοιτάζῃ μὲ τοῦ ματιοῦ τὶς ἄκρες σὰν πουλὶ ἕτοιμο νὰ πετάξῃ. Τὸν πέρασε ἀπὸ μιὰ μικρὴ τραπεζαρία, καὶ τὸν ἔμπασε στὸ γραφεῖο τοῦ πατέρα, ἀφοῦ σήκωσε ἕνα βαρὺ μπερντέ, κ' ἔκαμε τὸ δάσκαλο νὰ σκύψῃ ὅσο μποροῦσε γιὰ νὰ μὴν ἀγγίξῃ τὸ κεφάλι του στοῦ χεριοῦ της τὴν ἀναρριχτὴ ντανταέλλα. Οἱ τοῖχοι τοῦ γραφείου γύρω ὅλοι ράφια βιβλία γεμᾶτα. Τὸ βαρὺ τραπέζι, κι' αὐτό, σωροὺς βιβλία φορτωμένο, ἄταχτα. Ἀπὸ τὴ σκόνη ποὺ ἦταν ἀπάνου κι' ἀπ' ὅλη τὴν τριγυρινὴ ἀταξία, φαινόταν πὼς ἐκεῖ κανεὶς δὲ διάβαζε συχνά, οὔτε τοῦ σπιτιοῦ τὰ δουλικὰ σκοτιζόντανε πολὺ γιὰ τάξη. Ἔδειξε καὶ τὸ κορίτσι κάπως νὰ στενοχωρήθηκε· σημάδι πὼς κι' αὐτὸ δὲ σύχναζε πολὺ πυκνὰ στὸ γραφεῖο τοῦ πατέρα.

— Ἡ μαμὰ λέει εἶναι προτιμότερο νὰ κάνουμε ἐδῶ τὸ μάθημά μας ! εἶπε μὲ δύστροπη κάπως φωνὴ (ἴσως γιατὶ τὸ μέρος δὲν τὴν ἄρεσε). Ἂν δὲ θέλετε ὅμως, μποροῦμε νὰ πᾶμε κι' ἀλλοῦ, ὅπου θέλετε !

— Δὲ θὰ πειράξουμε τὸν πατέρα σας ἐδῶ ; ρώτησε περίεργο τὸ δασκαλάκι.

— Ἄ, μπά, ὁ πατέρας κ' ἡ μητέρα ἀρ-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΜΙΧ. ΜΑΡΖΟΥΒΑΝΗ — ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΓΛΕΝΤΙ

γοῦνε νὰ ξυπνήσουνε, σηκώνονται κατὰ τὸ μεσημέρι. Βλέπετε, ἀργοῦνε καὶ πολὺ νὰ κοιμηθοῦν.

Καὶ τὸ κορίτσι ἔρριξε γοργὴ ματιὰ κατὰ τὴν πλαγινὴ τὴν πόρτα, ποὺ ἤτανε κλειστὴ καὶ χωρὶς στόρια.

— Ἐκεῖ, συλλογίστηκε τὸ δασκαλάκι, ἐκεῖ εἶναι κρεββατοκάμαρη...

Καθίσανε στὸ γραφεῖο· πλατὺ τραπέζι μ' ἀνασηκωτὸ τὸ ἀντικρυνὸ πλευρό του καὶ μὲ ράφια μακρουλὰ χαρτιὰ ἄταχτα γεμάτα. Τόπος ἤτανε πλατὺς γιὰ νὰ χωρέσῃ τὸ ζευγάρι· φέρανε κοντὰ τὰ δυὸ καθίσματα, καί... πρῶτο σκούντισμα, ἀπὸ λάθος, πρὶν καθίσουν κιόλα, στὸ γόνα τοῦ δασκάλου. Ζήτησε συγγνώμη ἀθῶα τὸ κορίτσι, καὶ τὸ δασκαλάκι ἄνοιξε τὸν Ξενοφῶντα, κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι. Τὰ γράμματα χορεύανε παράξενο χορὸ μέσ' στὸ βιβλίο· νόμιζε πὼς ἄλλα λόγια διάβαζε παρὰ τοῦ Ξενοφῶντα τὰ σοφά. «Σᾶς παραδίνω τὴν κόρη μου...» Καὶ συλλογιζότανε τὸ δασκαλάκι: «Κοιμῶνται ὡς τὸ μεσημέρι, μὰ ἡ πόρτα κάθε στιγμὴ μπορεῖ ν' ἀνοίξῃ... τὸ νοῦ σου κακομοίρη...»

— Θέλετε, σᾶς παρακαλῶ, νὰ διαβάσετε αὐτὸ τὸ κομμάτι;

Ἔσκυψε πρόθυμη καὶ διάβασε μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ τρίκλιζε, μὲ λάθη, μὲ παρατονισμούς, δείχνοντας πὼς τίποτε δὲν ἔνοιωθε ἀπ' τὸ κείμενο... κ' ἔσκυβε τόσο πολύ, ποὺ τὰ μαλλιά της («ἴδια σὰν τῆς μάννας της!») σκεπάζαν ὅλο τὸ βιβλίο, καὶ τὸ δασκαλάκι τίποτε δὲν ἔβλεπε, οὔτε καταλάβαινε ἀπ' τὸν Ξενοφῶντα... Ἀπ' τῶν μαλλιῶν τὸ σύννεφο κατέβαινε ἕνα μοῦρο, κ' ἕνα θάμπωμα... Τοῦ κοριτσιοῦ ἡ μιλιὰ ἦταν ἀνόρεχτη, σὰν κουρασμένη κιόλα, σὰ νἄχε περάσει διαβάζοντας ὁλάκερα κατεβατά. Κάποτε γύρισε τὸ κεφάλι μ' ἀπορία, καὶ κοίταξε τὸ δασκαλάκι τραβηγμένο πίσω, στραβοκαθισμένο, μὲ τρόπο σὰ νἄθελε ἀπὸ κάτι νὰ προφυλαχτῇ, σὰν κάτι νὰ τὸ τρόμαζε.

— Δὲ βλέπατε κ' ἐσεῖς αὐτὸ ποὺ διάβαζα; ρώτησε τὸ κορίτσι δυνατά.

— Ἄκουγα... εἶπε τὸ δασκαλάκι σαστισμένο, σὰ νἄχε φταίξει καὶ σὰ νὰ τὸ πιάσαν ἔνοχο καὶ τίποτε κακό.

— Τὰ καταλαβαίνετε ἀπόξω, χωρὶς νὰ τὸ διαβάζετε; ρώτησε μὲ θαυμασμὸ κωμικό.

— Θὰ βλέπετε πολὺ κοντά; Ἔχετε μυωπία; ρώτησε τὸ δασκαλάκι ἀδέξια, ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ στ' ἄλλο ρώτημα.

— Ὄχι, βλέπω πολὺ καλά! ἔκαμε τὸ κορίτσι ζωηρά. Τώρα, θὰ μοῦ τὸ ξηγήσετε;

Ἦρθε ἡ σειρὰ νὰ σκύψῃ καὶ τὸ δασκαλάκι. Ἄρχισε μὲ ξεκάρφωτη φωνὴ νὰ ξηγάῃ. Ξήγησε, ξήγησε... Κάπου καὶ ποῦ, ἔχανε τὴ σειρά του. Κάτι τονὲ στενοχωροῦσε, τονὲ βάραινε ἀπὸ πάνου του. Ἤθελε νὰ γυρίσῃ ἀπότομα καὶ νὰ πιάσῃ τὴ ματιὰ τοῦ κοριτσιοῦ. «Δὲν προσέχει σ' ὅ,τι λέω, οὔτε βλέπει στὸ βιβλίο... Ἐμένα βλέπει!» Σήκωσε ζωηρὰ τὸ κεφάλι· τὸ κορίτσι, μὲ τὸ κορμί του ἀναγυρμένο πίσω, κοίταζε τὸ δασκαλάκι στὴ σκυφτή του τὴν κατατομὴ... καὶ τὴ μελετοῦσε. Ἡ ματιά του ἤτανε πολὺ προσεχτική, ὅπως κι' ὁ νοῦς της, ἴσως...

Κι' ἀλήθεια, δὲν ἦταν πολὺ ἄσκημο τὸ δασκαλάκι· τοῦ φρυδιοῦ ἡ πυκνὴ γραμμή, σπαθωτὴ κι' ὅλη γεμάτη περηφάνεια· τ' ἀφτὶ τὸ ροδισμένο, ἴσως κι' ἀπ' τὴ στενοχώρια του, ἀφτὶ καλοβαλμένο, καὶ τὸ χνοῦδι πίσω ποὺ κατέβαινε πρὸς τὸ λαιμό... Τὸ κορίτσι ξεχασμένο στὴ μελέτη του, φάνηκε σὰ νὰ ξύπνησε κ' ἔβαλε μιὰ πνιχτὴ φωνὴ σὰν τὸ πουλὶ ποὺ πιάστηκε.

— Ἄχ, πῶς μὲ τρομάξατε! εἶπε· πῶς κοιτάζετε ἄγρια...

Τὸ δασκαλάκι τὄξερε, εἶχε μάτια ἀστραφτερά, ναί, μάτια κάπως ἄγρια· τὰ χαμήλωσε, γιὰ νὰ μὴ σκιάζῃ τὸ κορίτσι, κ' εἶπε σκύβοντας βαθιὰ μέσ' τὸ βιβλίο.

— Δὲ σᾶς ἀρέσουνε τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικά;

— Τὰ βαρέθηκα ἀπὸ τὸ σκολειό! εἶπε μὲ μιὰν ἀποστροφή, ποὺ ἴσως ἤτανε καὶ καύκηση. Ἀναστέναξε κωμικά, κι' ἀνακλαδίστηκε.

Τὰ δασκαλάκι δὲ σήκωνε τὴ μύτη ἀπὸ τὸ κείμενο καὶ ρώτησε μὲ ὑπόκωφη φωνή:

— Τότε, νὰ κάνουμε λίγη ὀρθογραφία;

— Ναί, ναί, μάλιστα, ὀρθογραφία! εἶπε τὸ κορίτσι δυνατά· κ' εἶμαι ἀνορθόγραφη, φοβερά, φοβερά... Οὔ, τί σκόνη τὸ καλαμάρι τοῦ πατέρα! Καὶ δὲ γράφει ἡ πέννα του!

— Τότες γράψετε στὴν πλάκα.

— Ναί, ναί, στὴν πλάκα!

Ἀκράτητη παράξενα, σὰ νὰ γύρευε κάπου νὰ ξεσπάσῃ, ὀρθὴ τινάχτηκε, ἔσκυψε μ' ὅλη τὴν κορμοστασιά της, ἄρπαξε τὴν πλάκα, κάθισε μ' ὁρμὴ καὶ τὴν σκέπασε μ' ὅλο τὸ στῆθος της. Μ' ἀνασηκωτὸ μανίκι, μὲ τὸ χέρι τὸ θαμπομελάχροινο, στὰ χνούδια τυλιγμένο σὰ μὲ τοῦλι ἀραχνωτό, γυμνὸ ἴσα μὲ τὸν ἀγκῶνα, ἀκουμπισμένο μαλακὰ στὴν πλάκα ἀπάνου, περίμενε γιὰ μιὰ στιγμή· μὰ ξάφνου ἡ στάση ἐκείνη δὲν τῆς ἄρεσε. Γύμνωσε καὶ τ' ἄλλο χέρι, ἀγκάλιασε μ' αὐτὸ σφιχτὰ τὴν πλάκα γύρω-γύρω, σὰ νὰ φοβότανε μήν τῆς ξεφύγῃ, ἀνάπαψε τὸ κεφάλι στὸ δεξί, καὶ κοίταξε τὸ δασκαλάκι ἥσυχα κ' ἐρωτηματικά, μασώντας στὸ στόμα τὸ κοντύλι.

Τὸ δασκαλάκι, πάντα μὲ τὸ μοῦτρο μέσ' τὸν Ξενοφῶντα, ἔκανε πὼς ὑπαγόρευε ἀπ' τὸ κείμενο· ὅμως ἔπλεκε δικές του φράσεις κάπως ἀσυνάρτητες μὰ καλονόητες στὴ γραφή. Ἔλεγε ἀργὰ μιὰ φράση, κοίταζε καὶ νὰ δῇ ἀπὸ μακρυὰ πῶς θὰ τὴν ἔγραφε ἡ μαθήτρα του. Ὡς ποῦ νὰ ψάξῃ ὅμως καὶ νὰ βρῇ τὴ φράση τὴν ἀκόλουθη, τρελλοὶ λογισμοὶ τοῦ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ κεφάλι.

— (Δὲν πᾶμε καλά, δὲν εἶν' αὐτὸ μάθημα). Ἡ ἀλαζονία... — πῶς τὸ γράφετε, μ' ἔψιλον γιῶτα; Δὲν πειράζει, μάλιστα — φθείρει τῆς ψυχῆς τὴν ἀγνότητα... — τὸ ἀγνότητα δασεῖα. (Κιντυνεύω νὰ πάθω ἐδωπέρα ντροπὴ ποὺ νἄναι ὅλη δική μου... Ἂν ἀνοίξῃ ἡ πόρτα... εἶναι ἡ κλειδαριά... καὶ δὲ θὰ φταίω ἐγὼ ὁ κακόμοιρος... ἐδῶ χρειάζεται προσοχή.)

Τὰ τελευταῖα τοῦτα λόγια τὰ εἶπε μεγαλόφωνα, σὰ νὰ μὴν τἄλεγε στὸν ἑαυτό του. Τὸ δασκαλάκι ταράχτηκε τὸ ἴδιο, μὰ τὸ κορίτσι, ἀλήθεια, τρόμαξε.

— Προσέχω, κύριε, ἔγραψα ὅ,τι μοῦ εἴπατε! εἶπε τὸ κορίτσι κάπως πειραγμένο.

— Μὲ συχωρεῖτε, εἶπε ἀνήσυχος κάπως κι' ὁ δάσκαλος.

Ὕστερα, μὲ τὸν ἑαυτό του:

«Βλέπω, πιάνει ἡ αὐστηρότητα... θὰ κάνω ἄλλη φορὰ τὸν ἄγριο...».

Βιαστικός, διώρθωσε τὰ λάθη μὲ γλυκότρομη λαλιά, θέλοντας νὰ μαλακώσῃ τὴν πρωτυτερινὴ ἀγριάδα του, ἀνάφερε κάποιους ψυχροὺς κανόνες τῆς γραμματικῆς· μὰ τὸ κορίτσι τώρα ἤτανε ψυχρότερο κι' ἀπ' τὴν τεχνολογία του. Τὸν κοίταζε μὲ περιέργεια καὶ μὲ κάποιο δισταγμό. Ποιὸς ξέρει τί ἀνάδευε μέσ' τὴν καρδιά του. Ἴσως πὼς ἡ αὐστηρότητα δὲν ταίριαζε πολὺ στὰ χρόνια του, ἴσως πὼς ἡ καλωσύνη κ' ἡ εὐγένεια δὲν εἶναι πρᾶμα ἀνώφελο στὰ χείλη κάθε ἀνθρώπου, ἀκόμα καὶ δασκάλου ἰδιωτικοῦ. Τὸ σπουδαῖο εἶναι πὼς τὸν πῆρε ἀπὸ φόβο, ἴσως κι' ἀπὸ σεβασμό, τὸ δάσκαλό της τὸν ἀνήλικο. Ἔτσι κι' αὐτὸς ἀποφάσισε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἴδια μέθοδο τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου στὰ παρακατινὰ μαθήματα. Σηκώθηκε καμαρωτός, χαιρέτησε μὲ ὕφος κανενοῦ γεροδασκάλου, κωμικότερος ἀπ' ὅ,τι ἤθελε κι' ὁ ἴδιος νὰ φανῇ, καὶ πῆρε τὴ φευγάλα του. Ἡ μαθήτρα του τονὲ συντρόφεψε ὡς τὴ σκάλα ἀμίλητη καὶ τὸν ἄφησε μὲ μιὰ κρύα καλημέρα. Στὸ δρόμο του τὸ δασκαλάκι μουρμούριζε λόγια ἀνήσυχα καὶ κουνοῦσε τὸ κεφάλι, σὰ νἄνοιωθε πὼς κάποιος φόβος μακρυνὸς ἢ κάποιος κίντυνος ἀγνώριστος νὰ τὸν τριγύριζε.

***

Τὸ μάθημα ἄρχισε ἔτσι, καὶ προχώρεσε ὄχι πιὰ σὲ δρόμο ἴσιο καὶ στρωτό, παρὰ σὲ μονοπάτι κακοτράχαλο, ὅπου οἱ τρυφεροί μας ὁδοιπόροι ποτέ τους δὲν τραβοῦσανε μὲ βῆμα ταιριαστὸ κι' ἀτάραχο, παρὰ πλανιόντανε σ' ἀγκάθια καὶ σὲ βράχια πρωτογνώριστα στὸ νοῦ τους, ποὺ τοὺς ξάφνιζε κάθε κακοτοπιὰ σὰ νἄταν ξωτικὸ ἕνα περιβόλι καὶ τοὺς φόβιζε κάνοντας ἄλλοῦ νὰ παίρνουνε τὸ βῆμα, καὶ ξάφνου ἀλλοῦ νὰ βρίσκουνται... καὶ νὰ πατοῦν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τὸ ποδάρι στὴν ἀπελπισιά τους. Τὸ δασκαλάκι πολεμοῦσε μ' ὅλη του τὴ δύναμη νὰ συγκρατῇ τὸν ἑαυτό του πιὸ πολὺ παρὰ τὴν τρελλή του τὴ συντρόφισσα. Συχνὰ παῖρναν ἕνα γλυστερὸν κατήφορο ποὺ ἔφερνε ἴσα στὸ γκρεμό, καὶ τότε πάλι ὁ δάσκαλος, μέσ' τὴ σοφία του, μόλις εἶχε τὸν καιρὸ νὰ νοιάζεται τὸν ἑαυτό του, δάσκαλος σκληρόκαρδος... Στὸ δεύτερο τὸ μάθημα βρῆκε γλυκὰ τὸ δασκαλάκι στὸ γραφεῖο.

— Νὰ μὲ συμπαθήσετε, χτὲς τὄχα λησμονήσει. Ἀγαπᾶτε καὶ καφέ;

Ρωτοῦσε τὸ κορίτσι μ' ἕναν τρόπο ὑπάκουο καὶ ταπεινό, ποὺ τὸ δασκαλάκι δὲν ἤξερε ν' ἀποφασίσῃ ἂν τὄκανε ἀπὸ κοροϊδεία γιὰ τὴ χτεσινὴ τὴν αὐστηρότητά του, πονηρὴ στὸ πείραγμά της, ἢ ἂν τὄκανε ἀπ' ἀληθινὴν ὑπακοὴ καὶ φρονιμάδα, σὰ νἄθελε τάχα νὰ τοῦ πῇ πὼς ἦταν τώρα πολὺ φρόνιμη κι' ἄλλη φορὰ δὲ θὰ τὴ μάλλωνε.

— Καφέ, ὄχι, σᾶς εὐχαριστῶ· μὰ καὶ τὸ γλυκὸ εἶναι περιττό! εἶπε ὁ δάσκαλος μὲ χαμόγελο ἀγαθὸ κοιτάζοντας στὰ μάτια τὸ κορίτσι.

Ὅμως μ' αὐτὰ τὰ λίγα λόγια πρόδωσε τὴν καλωσύνη του. Αὐτὸ περίμενε καὶ τὸ κορίτσι, γιὰ νὰ πάρῃ πίσω ὅ,τι εἶχε χάσει, τὸ σκιαγμένο θάρρος του.

— Ἄ, ὄχι, χτὲς μὲ μάλλωσε ἡ μητέρα! Ἔπειτα, θὰ φροντίζω ἐγὼ μονάχη μου! Μιὰ κουταλιὰ γλυκὸ πιὰ κ' ἕναν καφὲ δὲν εἶμ' ἄξια; Θὰ τὰ ἑτοιμάζω μοναχή μου! Ἡ καμαριέρα βλέπετε, κοιμᾶται κι' αὐτή... ὅλοι τους κοιμῶνται! εἶπε μὲ κωμικὸ παράπονο.

— Καὶ μένετε μοναχή σας ὡς τὸ μεσημέρι; ρώτησε μ' ἀπορία κουτὴ τὸ δασκαλάκι.

— Ἄ, ὄχι! Βοηθῶ τὴ μαγείρισσα! Τρέχω στὴν αὐλή, τρέχω στὴν ταράτσα, τρέχω ἀπὸ κάμαρη σὲ κάμαρη, τρέχω, δὲ συχάζω, ἔννοια σας, ἐγώ!

Εἶχε ρίξει πέρα ξαφνικὰ τὸν τρόπο της τὸν τάχα ταπεινό· τὰ μάτια της ἀστράφταν ἀντὶ νὰ θλιφτοῦνε γιὰ τὴν μοναξιά τους. Κι' εἶχε μιὰ χαρά, καὶ μιὰν ὁρμὴν μικροῦ θεριοῦ, ποὺ χαίρεται τὴ λευτεριὰ μέσ' τὸ κλουβί του ποὺ γεννήθηκε, ὅπως θὰ τὴ χαιρότανε καὶ στ' ἀνοιχτά, στὰ δάση εἴτε στὰ πάγη.

«Τὸ σπίτι εἶναι γι' αὐτὸ τὸ πλάσμα ἕνα κλουβὶ ὄχι καὶ τόσο στενοχωρεμένο... Ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον πού, μονάχος, θὰ βρεθῇ στὰ νύχια του...»

Αὐτὰ συλλογιότανε τὸ δασκαλάκι, ἐνῶ τὴν κοίταζε μὲ ματια σοβαρὰ καὶ μὲ σκοπὸ νὰ φέρῃ τὸ μικρὸ θεριὸ σὲ κάποιον ἡμερώτερο λογαριασμό. Ὕστερα, ἴσως ἀδιάκριτο λιγάκι, κ' ἐνῶ τραβοῦσε ἀπὸ τὴν τσέπη κάποια κομμένα φύλλα ἀπὸ βιβλίο, τὸ δασκαλάκι ξαναρώτησε ἥσυχα:

— Κι' ὁ ἀδερφός σας, δὲ σᾶς κάνει συντροφιά;

— Αὐτός, ὁ τρελλούλιακας; Ποτὲ δὲ μένει σπίτι! Τρέχει ὄξω μὲ τοὺς φίλους του!

Αὐτός, αὐτός! Κάνει ὅ,τι θέλει! Καλύτερα πού μ' ἀφίνει ἥσυχη, μοναχή μου!

Τά εἶπε αὐτά μέ μιά κάπως ἄγρια χαρά, σά νά ζήλευε τόν ἀδερφό της πού χαιρότανε τή λευτεριά του, μά τόν ξεδιντότανε γιατί χαιρότανε κι' αὐτή τή δική της λευτεριά. Γίνηκε κάπως σοβαρώτερη.

— Ὑπόφερε πολύ ἀπ' ἀρρώστεια μικρός, εἶπε σιγά· γι' αὐτό δέν τονέ στενοχωροῦμε . . . Καλύτερα ν' ἀρρώσταινα κ' ἐγώ . . . Μά τ' εἶν' αὐτά τά φύλλα πού βγάλατε;

— Ξενοφῶντας, εἶπε δειλά τό δασκαλάκι.

— Ἄ. . . ἔκαμε τό κορίτσι κουνώντας τό κεφάλι, σά νάλεγε: «Ἔτσι λοιπόν, ἐξήγηση, μέ δυό βιβλία . . . κατάλαβα!»

Διάβασε πρόθυμη, ἔκαμε ἐξήγηση, τεχνολογία, λίγη σύνταξη, σκυφτή πάντα στό δικό της τό βιβλίο, κρύβοντας τή σκέψη της, μ' ἐπιμονή κρατώντας κάτου τό κεφάλι, χωρίς νά δείξη τή ματιά της μήτε μιά φορά.

— Σᾶς συχαίρω γιά τό μάθημα! εἶπε τό δασκαλάκι πατρικά· σήμερα ἤμαστε πολύ προσεχτικοί.

— Τελειώσαμε; εἶπε αὐτή, ξεσπώντας σ' ἕνα ξεφύσημα βαθύ, μά ξαφνικά κρατήθηκε· ὕστερα μ' ἀπάθεια τρομερή: Σᾶς εὐχαριστῶ κ' ἐγώ πολύ πού εἴσαστε εὐχαριστημένος ἀπό μένα σήμερα . . . Τελειώσαμε;

Καθισμένος ὁ δάσκαλος ἀριστερά της δέν ἔβλεπε τήν κοροϊδεία της ζωγραφισμένη στό δεξί της μάγουλο, ὅμως τηνέ μάντευε.

— (Θέλει νά κάμῃ τήν ἐπιμελῆ, τή φρόνιμη . . . ὁ Θεός νά τή φωτίσῃ!) Ὄχι δά, δέν τελειώσαμε, ἔχουμε κι' ὀρθογραφία.

Γιά μιά στιγμή ἔμεινε ἄσειστη σά νά τῆς ἦρθε κάτι ξαφνικό, κ' ὕστερα ξέσπασε:

— Ἡ πλάκα μου, ποῦ εἶναι ἡ πλάκα μου;

Τινάχτηκε ὀρθή τόσο ἀπότομα, γύρεψε ἀπάνου στό τραπέζι τόσο ὁρμητικά τήν πλάκα, πῆρε ἕνα γῦρο σάν ἀνεμοστρόβιλος μέσ' τό δωμάτιο, κι' ἀφοῦ βρῆκε τήν πλάκα (πού τήν εἶχε κρύψει ἡ ἴδια κάπου), ξανάρθε καί ξανάπιασε τή θέση της μέ τόσο ψεύτικη προθυμία, μέ τόσο ζῆλο παραπανιστό, πού ὁ δάσκαλος φοβήθηκε μήν ξυπνήσῃ τούς δικούς της· μά δέ θέλησε νά τῆς τό παρατηρήσῃ, βλέποντας τήν ξαναμμένη της ὁρμή. Τό ξερε, ἡ λευκή ἀρκουδίτσα ἔπαιζε μαζί του τήν «ἐπιμελῆ», κ' ἤθελε νά τόν πειράζῃ, γιά νά ξεσκάσῃ ἀπό τήν ἀνία τοῦ Ξενοφῶντα. Δέν κρατήθηκε ὅμως καί τό δασκαλάκι· τῆς εἶπε μέ χαμόγελο πειραχτικό:

— Βλέπω, ἔχετε μεγάλο ζῆλο στήν ὀρθογραφία σήμερα . . . Γιά νά σᾶς εὐχαριστήσω, θά κάμουμε θέμα περισσότερο.

— Μάλιστα, μάλιστα, νά κάμουμε ὅσες ὧρες θέλετε, ὡς τό μεσημέρι, ὡς τίς δύο ἀκόμα, πού θά φᾶμε. Μάλιστα!

Μιλοῦσε νευρικά καί πρόσχαρα, δύσκολα κρατώντας τό θυμό της. Τῆς ὑπαγόρεψε ἕνα θέμα εὔκολο, μακρύ καμπόσο πού νά γιόμιζε τήν πλάκα. Τίποτα δέ μπόρεσε νά δῇ ἀπό πάνου της καί νά τῆς διορθώσῃ· δοκίμασε δυό-τρεῖς φορές νά σκύψῃ ἀπό τό πλάϊ καί νά διαβάσῃ τό τί ἔγραφε ἐκεῖπέρα τόσην ὥρα μέ τό κοντύλι τρίζοντας σά νά πονοῦσε. Ἐκείνη τοῦδωσε μέ τόν ἀριστερόν ἀγκῶνα τόσο ἀπότομο ἕνα σπρώξιμο, πού τάραξε τό δασκαλάκι, καί ν' ἀνησυχήσῃ τόκαμε γιά τά νεῦρα τοῦ αὐτοῦ κοριτσιοῦ.

— Δέ θέλετε νά μ' ἀφήσετε νά δῶ τό γράψιμό σας; ρώτησε τώρα μέ παρακάλιο ταπεινό· ἡ φωνή του ἔσπαζε, ἡ καρδιά τρεμούλιαζε, καί τό δάκρυ ἦταν ἕτοιμο νά χαράξῃ στή ματιά του Τό κορίτσι τότε σήκωσε ἀργά τό πρόσωπό του, φλογισμένο ὅλο ἀπ' τή ντροπή του, καί τόν κοίταξε μέ μάτια ἀλαφιασμένα.

— Σᾶς θύμωσα; ρώτησε μ' ἀγνώριστη φωνή.

Μά τό δασκαλάκι δέν εἶχε θυμώσει, οὔτε πειράχτηκε· τοῦφτανε πού γνώρισε μονάχο τό λάθος του τό κορίτσι. Φοβήθηκε γιά μιά στιγμή μήν ἄρχιζε κι' αὐτό τίποτα κλάματα.

— Ἀφοῦ δέ θέλετε νά μοῦ δώσετε τήν πλάκα... δέν πειράζει!... Θέλετε ἤ ὄχι;

— Ὄχι! εἶπε ξερά· ἡ πλάκα εἶναι δική μου, ἔπρεπε νά φέρετε κ' ἐσεῖς τή δική σας πλάκα... πῶς ἔχετε τόν Ξενοφῶντα σας;

Ἤτανε τρελλή ἀπό τή μανία της· ἔφτυσε, ἔσβυσε μέ τό χέρι βιαστικά τήν πλάκα, κ' ἔμεινε βουβή νά κοιτάζῃ προκλητικά τό δασκαλάκι. Ὁ θυμός της ἔβραζε μέσ' τή ματιά της.

Χαιρέτισε μέ ταπεινό κίνημα τοῦ κεφαλιοῦ, κ' ὕστερα, σκυφτό κι' ἀμίλητο, τό δασκαλάκι πῆρε τά μοῦτρα του καί κατέβηκε ἥσυχο τή σκάλα, πατώντας στά νύχια του μέ φόβο, σάν κλέφτης, σά διωγμένος.

***

Κεῖνο τό βράδυ ὑπόφερε ὄχι λίγο· ὕπνο δέ βρῆκε ὡς τήν αὐγή. Κυλίστηκε στό στρῶμα του ζητώντας νά βρῇ θέση κάπως ἀναπαυτική, κι' ἄς μήν κοιμώτανε, μά τίποτε. Ἔνοιωθε τό σῶμα του σά χτυπημένο στά νεφρά, σά νάτανε σέ δυό κομμάτια μοιρασμένο. Ἕνα παράπονο βαρύ εἶχε στήν καρδιά· κάτι ἔνοιωθε σά νάφταιξε σέ κάποιον ἀσυχώρετα. Εἶχε φερθῆ τάχα ἄσκημα; Δικό του ἦτανε τό λάθος, πού τοῦ θύμωσε ἔτσι τό κορίτσι; Ὕστερα, πιό ἥσυχος, συλλογιζόταν:

— Ἂν εἶν' ἔτσι νά θυμώνῃ κάθε μέρα... πρέπει νά βρῶ ἀφορμή νά φεύγω, καί γλήγορα, γιά τό χωριό. Ἡ μάννα μου, τάχα, εἶν' ἄρρωστη... καί μή δέν εἶναι; Πρέπει, ναί, νά φεύγω, γιατί δέ βλέπω ἄλλην ἐλπίδα, κι' ἄλλη καταφυγή... Νά παραπονεθῶ στή μάννα της — ὄχι, ποτέ! Θά μέ νομίσῃ κουτό ἡ ἀρχοντική κυρά, νά μή μπορῶ νά τά βγάλω πέρα μ' ἕνα θηλυκό ἐκεῖπέρα... Καί νάτανε κανένα κοριτσάκι ἄγουρο νά τό μαλλώνω, καί νά τοῦ βάνω κατεβατά γι' ἀντιγραφή καί γιά ποινή στίς ἀταξίες του... μιά τοσηδά ἀμαζόνα ἴσα μ' ἀπάνου! Ἂν εἶναι καί δεκάξι, μοιάζει δεκοχτώ... Τελείωσε! Ἂν δέ μπορέσω μέ τό ἤμερο νά τή φέρω σέ λογαριασμό, τό χωριό μέ περιμένει. Κ' ἴσως αὐτό εἶναι τό καλύτερο... Μένει μοναχά νά δῶ πῶς θά τά καταφέρω νά ξαναγυρίσω στήν Ἀθήνα τόν Ὀχτώβρη, κι' ἂν δέ θά μαραζώσω στό χωριό, καί δέ θά κόψω γιά πάντα τά μαθήματα... ἄχ, πῶς νά τό κάμω νά μερέψῃ αὐτό τ' ἀγρίμι...

Καί παράδερνε μέ μάτια ὁλάνοιχτα μέσ' τό σκοτάδι. Ἄλλα μάτια μαῦρα ἀντίκρυ του, μάτια χαϊδευτικά, τοῦ γνεύανε, καί τοῦ ἀγριεύανε... Γυμνά χέρια παχουλά, χέρια δροσιές γεμᾶτα, τοῦ περνούσανε μπρός ἀπό τήν ξαναμμένη του τή φαντασία, καί τονέ φοβερίζανε· μαλλιά σά θυμωμένα κύματα χυμοῦσαν ἴσα πάνου καί τοῦ κόβαν τήν πνοή.

Τό κορμί του ἔκαιγε ὅλο, ἀργά τό πρωΐ πού σηκώθηκε, μά ὁ νοῦς του τοῦλεγε πῶς εἶχε πάρει μιάν ἀπόφαση, χωρίς καί νά τοῦ λέῃ ποιά. Ὅσο ντυνότανε σιγά, τόσο ξαστέρωνε ἡ ψυχή του. Τώρα ἔβλεπε τά πράματα κάπως λιγώτερο ἄγρια.

Βγῆκε, πῆρε τό δρόμο του μέ βῆμα σταθερό, κι' ἀνέβηκε τή σκάλα τή γνωστή του μέ μιά παράξενη γαλήνη, καί μέ μιάν ἀπόφαση θαμπή, πού δέν ἤξερε κι' ὁ ἴδιος ποιά ἦταν.

Ἡ μαθήτρα του τόν περίμενε ἀλλοιώτικα χαρούμενη, σάν κάτι νά συνέβηκε καλό στό σπίτι, εἴτε σ' αὐτή τήν ἴδια, καί τήν ἔκανε ἔτσι νά πετάῃ νευρική ἀπό τή χαρά της. Χωρίς νά περιμένῃ, τράβηξε αὐτός ἴσα στό γραφεῖο, κάθισε ἀμέσως, καί τῆς εἶπε μέ τήν πιό φυσική φωνή νά καθίσῃ. Ἤθελε νά μή φανῇ ἀσυνείθιστος κι' ἀλλοιότικος ἀπό κάθε ἄλλη φορά, σέ τίποτε. Τό κορίτσι ὅμως ἔμενε ὀρθό, μ' ἕνα καθάριο γέλιο ὁλόχυτο στήν ὄψη του. Ξαφνικά γίνηκε σοβαρό καί ρώτησε μέ κάποιο δείλιασμα.

— Αὔριο ἔχω τή γιορτή μου . . . Δέ θά ρθῆτε νά μοῦ πῆτε τά χρόνια πολλά;

— Ἄ, τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, αὔριο... Μά καθίστε πρῶτα, δεσποινίς Ἑλένη, καί θά σᾶς πῶ . . . Εἰδεμή, νά σηκωθῶ ἐγώ. Σᾶς εὔχομαι λοιπόν ἀπό σήμερα, πρῶτος μάλιστα,—(ὕστερα, πιό σοβαρός:) καί χαίρομαι γι' αὐτό περισσότερο,—χρόνια πολλά κ' εὐτυχισμένα . . . καί φρόνιμα.Ἔπειτα . . .

— Ἔπειτα;

— Ἔπειτα, δέν κάνω ποτέ μου ἐπισκέψεις . . .

— Γιατί δέν κάνετε;

— Εἶμαι ἕνα δασκαλάκι, ποῦ κοιτάζω νά βγάλω τό ψωμί μου . . .

— Ἄχ, τό κακόμοιρο τό δασκαλάκι, πού δέν κοιτάζει παρά νά βγάλῃ τό ψωμάκι του! Ἄχ, τό κακόμοιρο τό δασκαλάκι, πού συχαίρεται ἔτσι σοβαρά μέ τό «δεσποινίς Ἑλένη»!.. — Νίτσα μέ λένε, Νίτσα! — Ἄχ, τό κακόμοιρο τό δασκαλάκι . . .

Κ' ἔσφιγγε τά φρύδια της μέ πόνο κωμικό, πού τόσκασε τό δασκαλάκι ἀπ' τό κακό του.

— Δέ σᾶς πίστευα τόσο σκληρή νά κοροϊδεύετε ἕναν ἄνθρωπο ταπεινό, μά περήφανο, πού δέν ἔχει ἄλλη θέση ἐδῶ στό σπίτι σας, παρά τούτη δῶ πού κάθεται . . .

Γιά λίγο ἔμεινε βουβή, κατάχλωμη, σά νάπεσε κεραυνός στά πόδια της. Στριφογύριζε τά μάτια, σάν πουλί πού πιάστηκε καί πού πνιγότανε, καί γύρευε πῶς νά ξεφύγῃ. Τέλος βρῆκε τό δρόμο νά γλυτώσῃ.

— Δέν εἶμ' ἐγώ σκληρή . . . Συχωρῆστε με, ἔφταιξα, μά, — ἐσεῖς εἶστε σκληρός, εἶστε κακός, τόσο πού δέ γίνεται ἄλλος! Μοῦ βάνετε βαρύ μάθημα, μέ κάνετε νά δουλεύω πολύ . . . καί πάω ν' ἀρρωστήσω!

Κ' ἔπαιζε πάλι τόν ἀδικημένο καί τυραννισμένον ἄνθρωπο μέ τέτοια ἀπελπισία μισοκακόμοιρου παιδιοῦ πολυχαϊδεμένου, πού ἔκαμε τό δάσκαλο νά γελαστῇ πάλι καί νά πάρῃ τήν ξαφνικήν ἀπόφαση.

— Εἶμαι σκληρός, καί σᾶς βάνω βαρύ μάθημα . . . Τότε δέν εἶμαι καλός δάσκαλος, καί δέ σᾶς κάνω! Παρακαλῶ, στή σεβαστή μητέρα σας χρόνια πολλά γιά τή γιορτή σας καί στόν ἴδιον ἑαυτό σας τά παρόμοια, δεσποινίς . . . Νίτσα.

Ἔκαμε νά σηκωθῇ νά φύγῃ. Τό κορίτσι τρόμαξε στ' ἀληθινά. Τόν ἄρπαξε ἀπ' τά δυό του χέρια καί τόν κράτησε ρίχνοντας ἀπάνου του ὅλο τό βάρος τοῦ κορμιοῦ της.

— Γιά τό Θεό, φεύγετε; εἶπε μέ λαχτάρα. Ἀπάνου στή γιορτή μου . . . τί ἄγριος ἄνθρωπος! Θέλετε νά μέ φᾶτε; Φᾶτε με!

Καί τόν παρακαλοῦσε νά τή φάῃ... Τό δασκαλάκι, στή μανία του, ἔσφιγγε τά δόντια του ὅσο νά τά σπάσῃ· ἤθελε κάτι βροντερό νά κάμῃ, νά χτυπήσῃ κάτου ἕνα βιβλίο, νά σπάσῃ στόν τοῖχο τήν ἀνθοδόχη μέ τά λουλούδια τά ξερά, μόνο καί μόνο γιά νά μή γελάσῃ... Κι' ὅσο πιά νά μήν τή φάῃ, κρατήθηκε μ' ὅλη τή δύναμη πού τοῦδινε ἡ ψυχή του· διώρθωσε τό σακκάκι τό παλιό, κουμπώθηκε ὡς ἀπάνου, κ' εἶπε μέ τήν πιό ἀξιόπρεπη φωνή:

— Ἀκοῦστε νά σᾶς πῶ... Στή μητέρα σας δέ θά πάω ποτέ νά παραπονεθῶ. Ἅμα ἔρθῃ ἡ ὥρα, κι' ἀπελπιστῶ, τότε, θά φύγω· θά βρῶ κάποια πρόφαση, καί θά σᾶς ἀφήσω, μέ μεγάλη λύπη... Αὐτό δέ θ' ἀργήσῃ, μά κρέμεται ἀπό τό θέλημά σας.

— Μά τί φταίω ἐγώ ἡ κακομοίρα! Ὅλο μ' ἐμένα τάχετε... ἐνῶ φταῖτε κ' ἐσεῖς λιγάκι... πέστε το! Πάλι θυμώνετε; Τί νά

κάμω... ἐλᾶτε, τὸ μάθημά μας! Ναί, ναί; Ξεθυμώσατε;

— Θὰ μποῦμε ἀμέσως στὴν ὀρθογραφία.

— Ἄ, τί καλά, δὲν ἔχει Ξενοφῶντα σήμερα... ἡ πλάκα, ἡ πλάκα μου!

— *Θὰ γράψετε σήμερα στὸ χαρτί.*

— Γιὰ νὰ βλέπετε τὶς ντροπές μου... νὰ μὴ μπορῶ νὰ σβύνω, — κατάλαβα, θέλετε νὰ μὲ τιμωρήσετε.

Πῆρε χαρτί, καὶ περίμενε σὲ στάση τάχα *προσεχτική, μισοσκυμμένη, ρίχνοντας* γοργὲς ματιὲς φωτιὰ γεμᾶτες κάτου ἀπὸ τὰ μαλλιά της τὰ σκοταδερά. Ὁ δάσκαλος τῆς ὑπαγόρεψε μιὰν ἀλαφρὴ περιγραφὴ τῆς Ἀκρόπολης.

— *Τώρα*, τῆς εἶπε, ξαναδιαβάστε το μονάχη σας, διορθῶστε το προσεχτικά, κ' ἔπειτα τὸ ξαναδιορθώνω ἐγώ...

Πῆρε τὸ δασκαλάκι τέλος τὸ χαρτὶ στὰ χέρια καὶ τί διάβασε; "Οπου ἦταν ὀρθογραφίες, τὶς εἶχε διορθώσει τὸ κορίτσι ἀνάποδα· ἄνθροπος, μνιμῆον, Ἠκτεῖνος, ὅπου πάλι ἤτανε λάθη, αὐτὰ τὰ σεβάστηκε... γιατὶ τὰ *νόμισε σωστά*. Τὸ δασκαλάκι δίπλωσε ψυχρὰ τὸ χαρτὶ καὶ τὄβαλε στὴν τσέπη.

— Τί θὰ τὸ κάμετε; ρώτησε τὸ κορίτσι ἀνήσυχο· θὰ τὸ στείλετε στὸ Πανεπιστήμιο; *Θὰ τὸ δημοσιέψετε στὶς ἐφημερίδες;*

— *Θὰ τὸ παραδώσω στὴ μητέρα σας* αὔριο, μὲ τὶς εὐκές μου, στὴ γιορτή σας. Μάλιστα!

Γίνηκε ἄνου-κάτου. Τρόμος ἀληθινὸς τὴν ἔπιασε στὴν ἀρχή. "Επεσε μισογονατιστὴ *μπροστά του· τὸ πρόσωπό* της, παρακαλεστὸ μαζὶ καὶ φοβισμένο, ἤτανε τόσο κοντὰ στὸ δικό του, κ' ἡ πνοή της ἔπνιγε τὴ δική του... Τὰ δυὸ της χέρια ἀγκαλιαστὰ κρατοῦσαν τὴν καρέκλα καὶ τὰ χέρια *του μαζί, καὶ δὲν τὸν ἀφίνανε νὰ σηκωθῆ*. Τοῦ ψιθύριζε λόγια τόσο χαϊδευτικὰ καὶ τὸν παρακαλοῦσε ὅπως ἕνα μικρὸ παρακαλεῖ τὴ μάννα του... Ζαλίστηκε, θαμπώσανε τὰ μάτια του.

— Γιὰ τὸ Θεό, τῆς εἶπε σιγαλὰ (καὶ δὲν εἶχε κατὰ ποῦ νὰ τραβηχτῆ καὶ νὰ γλυτώση) σεβαστῆτε τὸ δάσκαλό σας... Τί στάση εἶν' αὐτή; Χάθηκα, ἂν σᾶς δῆ κανεὶς ἔτσι!

— Δῶστε μου πίσω τὸ χαρτί, δῶστε μού το πίσω, καὶ ὅ,τι θέλετε! "Αλλη φορὰ θὰ μαι φρόνιμη, σᾶς ὁρκίζομαι!... Θὰ μὲ κάνετε ὅ,τι θέλετε!

— Τὸ χαρτὶ δὲ σᾶς τὸ δίνω... μὰ καθίστε στὴ θέση σας, παρακαλῶ... "Αν σᾶς δῆ κανείς...

— Τί ἂν μᾶς δῆ κανείς;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

(Ἀκολουθεῖ)

Ἡ ΜΟΙΡΑ

Γλυκειὰ μιὰ μέρα τοῦ *Ἀπριλιοῦ*
πού ἐμοσχοβόλαε ἡ φύση
καὶ *τραγουδοῦσαν τὰ πουλιὰ*
καὶ γιόρταζε ὅλη ἡ Χτίση,

βαρειὰ ξεκίνησα κι' ἐγώ,
μὰ ἀπ' τῆς πλαγιᾶς τὸ δρόμο
εἶδα μιὰ νέα νὰ ροβολᾶ
μ' ἕνα σταμνὶ στὸν ὦμο.

— *Στάσου*, μοῦ λέει, κι' ἀπ' τὸ *νερὸ*
τὸ δροσερὸ πιὲς λίγο
νὰ δροσιστῆς! "Ηπια, κι' ὠϊμὲ
δὲν μπόρεια πιὰ νὰ φύγω!

— Πονῶ, τῆς λέω, πολὺ πονῶ! —
— Γραφτό σου εἶναι, μοῦ κράζει
κι' ὅμοια μ' ἀγρίμι φεύγοντας
τὰ θάμνα ἀναταράζει!

Στοῦ Ἀπρίλη, ἀλλοί! δὲν πρόφτασα
νὰ πάω τὸ πανηγῦρι!
Γύρω ἀπ' τὰ θάμνα τῆς ζωῆς
μὲ τρῶν ἀκόμα οἱ γῦροι!

(Ἀνέκδοτο)

ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

Ἡ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Καθ' ἣν ἐποχήν, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1834, ἡ ἕδρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου μετεφέρθη ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας, ἡ νέα πρωτεύουσα, αἱ πάλαι ποτὲ ἔνδοξοι καὶ πολυάνθρωποι Ἀθῆναι, δὲν ἦσαν παρὰ σωρὸς ἐρειπίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ ἀλλεπάλληλοι τῶν βαρβάρων ἐπιδρομαὶ εἶχον ζωηρὰ ἀποτυπώσει τὰ ἴχνη αὐτῶν.

Μάτην ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ περιηγητοῦ θ' ἀνεζήτει μεταξὺ τῶν ὀλίγων παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως οἰκίσκων καὶ τῶν ἐπὶ σχετικῶς μεγάλης ἐκτάσεως οἰκοδομηθέντων τότε ἐν μεγάλῃ σπουδῇ ἑκατὸν *πεντήκοντα περίπου νέων κτιρίων*, ἔστω καὶ παράπηγμά τι, ὑπὸ τὸ ὁποῖον νὰ ἠκούετο ὡς ἀπὸ σκηνῆς ἡ ἑλληνικὴ φωνή.

Τὸ θέατρον ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν ἄγνωστον εἰς τὴν νέαν τοῦ βασιλείου πρωτεύ*ουσαν. Οὔτε συγγραφεῖς, οὔτε ἠθοποιοί*, ἀλλ' οὐδὲ σαλτιμπάγκοι ὑπῆρχον εἰς τὸν τόπον, ἔνθα ἄλλοτε ποτὲ ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἡ δραματικὴ τέχνη. Ἀπ' αἰώνων πολλῶν, οὐδὲ ἴχνος θεατρικῆς κινήσεως ἀνεφάνη τὸ ὁποῖον νὰ ὑπενθυμίζῃ, ἔστω καὶ πόρρωθεν, τὴν παλαιὰν τῶν Ἀθηνῶν θεατρομανίαν, ἡ ὁποία, ὡς διατείνονται ἱστορικοί τινες, διετηρήθη μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Μόλις κατὰ τὸ 1835, ὅτε αἱ Ἀθῆναι ἤρχισαν κάπως νὰ ἀναπτύσσονται καὶ νὰ ἐξωραΐζωνται διὰ νέων κτιρίων, τὰ ὁποῖα *ἀνήγειρον οἱ συρρεύσαντες εἰς αὐτὰς* ἕλληνες καὶ ξένοι, ἐπήχθη τὸ πρῶτον ἐκ σανίδων θέατρον τῶν Ἀθηνῶν, ἐκεῖ παρὰ τὸ σημερινὸν μέγαρον τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ ἀκριβῶς ἔναντι τοῦ Ταχυδρομείου, δηλαδὴ εἰς τὴν *ἐσχατιὰν τῆς πόλεως*, καθόσον αἱ Ἀθῆναι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐξετείνοντο ἀπὸ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ τότε οἰκοπέδου τοῦ σημερινοῦ μεγάρου τῶν Τριῶν Τ, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου τελευταία ἀνηγείρετο τότε ἡ οἰκία τοῦ Ἀναργύρου Πετράκη.

Περὶ τοῦ πρώτου αὐτοῦ σανιδοπήκτου θεάτρου τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἐπισκεφθεὶς τότε τὴν νέαν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος Γερμανὸς πρίγκηψ Puchler Muscau καὶ παρευρεθεὶς εἰς μίαν τῶν ἐν αὐτῷ δοθεισῶν *παραστάσεων*, ἔγραψε *μεταγενεστέρως τὰ* ἑξῆς:

«Τὸ θέατρον ἦτο ἀμφιθεατρικῶς κατεσκευασμένον, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀρχαίων θεάτρων, ἔχον, ἐκτὸς τῶν καθισμάτων, καὶ μερικὰ θεωρεῖα διὰ τὰ ἐπίσημα τῆς κοινωνίας πρόσωπα. Τὸ παράπηγμα ἦτο ἀσκεπές, ὡς ἐκ τούτου ἔβλεπέ τις τὸν Λυκαβηττὸν καὶ τὰ πέριξ ὄρη, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὸ ὡραιότερον τῶν θεαμάτων. Κάτω εἰς τὸν Κίρκον, ἀδέξιοι σαλτιμπάγκοι προσεπάθουν νὰ φαιδρύνωσι τοὺς θεατάς, ἐνῷ ταυτοχρόνως κάποιος ἀ*ξιοθρήνητος γελωτοποιός, φαλακρὸς* καὶ φέρων ἐπὶ τῆς ράχεώς του ἑβδομήκοντα καὶ δύο ἔτη, ἔπιπτεν ἀπὸ σχοινίου τεντωμένον ἐντὸς πισσομένου πανίου καὶ ἔθραυε τὸν πόδα του. Εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ θεωρεῖα τοῦ θεάτρου διεκρίνετο ἡ χαριεστέρα γυνὴ τῶν Ἀθηνῶν, σύζυγος ὑπουργοῦ, ἡ ὁποία, στηρίζουσα τὴν ὡραίαν της κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός της, ἐρέμβαζεν, ἐνῷ εἰς τὸ παραπλεύρως θεωρεῖον ὁ κλητὴρ τοῦ κυρίου ὑπουργοῦ, φέρων ὑπερηφάνως τὸ ἐρυθρὸν φέσι του καὶ μὲ ἦθος Ἀσιανοῦ μεγιστᾶνος, ἐκάπνιζε τὸ μακρύτατον *τσιμπούκι του, καταγινόμενος συγχρόνως* εἰς τὸ νὰ ἐξακοντίζῃ τολύπας καπνοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς δεσποίνης του, ἡ ὁποία οὐδόλως ἐφαίνετο δυσανασχετοῦσα, οὔτε ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ὑπηρέτου, οὔτε ἀ*πὸ τὸν ἀπόζοντα καπνὸν τοῦ τσιμπουκίου* του, μὲ τὸν ὁποῖον πᾶν ἄλλο ἢ σεβασμοῦ θυμιάματα ἔκαμνε.»

Μὲ τοιαῦτα οἰκτρὰ θεάματα διεσκέδαζον οἱ νεώτεροι Ἀθηναῖοι, οἱ προοδευτικώτεροι τῶν ὁποίων, ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἐκδουλεύσεων τὰς ὁποίας παρέσχεν ἡ ἑλληνικὴ σκηνὴ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλ-

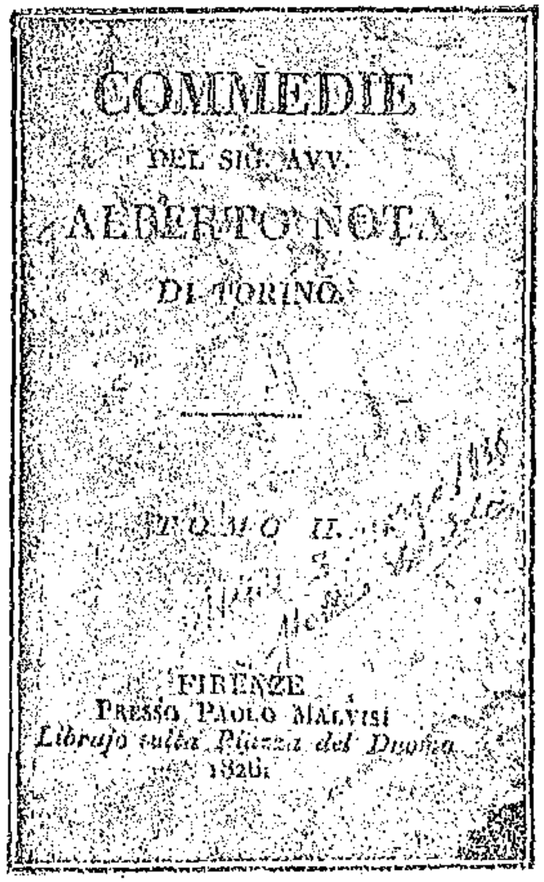

Εἰκὼν 1.

λληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἤλπιζον ὅτι τάχιστα ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως ἑλληνικῆς σκηνῆς, καὶ ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως περιέμενον νὰ δοθῇ ὡς τάχιστα ἡ πρώτη πρὸς τοῦτο ὤθησις. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις περὶ ἄλλα, σπουδαιότερα κατ' αὐτήν, ζητήματα ἀσχολουμένη, οὐδ' ἐσκέφθη κἂν ὅτι πρωτίστη ἀνάγκη ἀρτιπαγοῦς κράτους ἦτο ἡ σύστασις θεάτρου, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ὁποίου νὰ διαπαιδαγωγῆται ὁ πρὸ ὀλίγου μόλις θραύσας τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ λαός.

Δυστυχῶς, ὑπῆρχον καὶ οἱ ἐπιδοκιμάζοντες τὴν τοιαύτην τῆς Κυβερνήσεως ἀδράνειαν, οἵτινες προσέθετον ἐπὶ πλέον ὅτι οὔτε οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένοι διὰ νὰ ἔχουν θέατρον (σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1830 ἐλειτούργει ἐν Σύρῳ ἑλληνικὸν θέατρον), οὔτε συγγραφεῖς ὑπῆρχον διὰ νὰ τὸ τροφοδοτοῦν. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἐφρόνουν οἱ ἀνεπτυγμένοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅτι, πρὸ τῆς ἱδρύσεως θεάτρου, τὴν ὁποίαν ἐξελάμβανον ἐκ προθέσεως βεβαίως ἐν τῇ στενῇ αὐτῆς σημασίᾳ ἀνάγκη πᾶσα, νὰ προϋπάρξουν συγγραφεῖς καὶ κοινόν, περὶ ὧν δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ τότε λόγος, ὡς ἀνυπάρκτων, κατ' αὐτούς, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ἀναγεννηθέντος Ἔθνους.

Τὰ πράγματα ἐν τούτοις ἀποδεικνύουν τοὺς οὕτω πως ἀποφαινομένους ὅτι, ἢ ἠγνόουν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν τότε πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους, καὶ δὴ τῆς πρωτευούσης, ἢ ἐξ ἐνόχων ὑπολογισμῶν παρίστων αὐτὴν ὅπως τὴν ἤθελον, καθόσον καὶ κοινὸν ἀνεπτυγμένον σχετικῶς ὑπῆρχε τότε ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ, χάριν τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας, οἱ ἐν τοῖς γράμμασιν ἢ ἄλλως πως διακρινόμενοι τοῦ Ἔθνους ἄνδρες, καὶ δραματικοὶ συγγραφεῖς, ὅσους δὲν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ οὐδὲν νεώτερον θέατρον κατὰ τὰ πρῶτα τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἔτη.

Ὁπωσδήποτε, τὴν ἀκηδείαν καὶ ἀμεριμνησίαν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέατρον, τὴν ἀντικατέστησεν, ὡς καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐγένετο πάντοτε, ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ἀρτισυστάτου Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τὸ θέατρον ἀνεφάνη ἄνευ ἐπισήμου τινος προστασίας, ἡ ἔλλειψις τῆς ὁποίας ἐκολάσθη διὰ τῆς φράσεως «προσωρινὸν θέατρον».

«Εἶναι φαινόμενον κοινωνικόν, ἔγραφέ τις τότε, ἄξιον προσοχῆς, ἡ ἐντὸς κοινωνίας ἔτι ἁπλοϊκῆς αὐτοκίνητος ἐπιχείρησις καὶ κατόρθωσις θεάτρου! Οὔτε νόμος ἔπραξεν, οὔτε ἄρχων, ἀλλ' ἐργολάβος ὁ τυχών, μέλος τῆς κοινωνίας, εἶπεν εἰς αὐτήν: Ἐλθὲ νὰ θεωρήσῃς καὶ ν' ἀκούσῃς.»

Καὶ ὁ «ἐργολάβος αὐτὸς ὁ τυχών», ὁ ἱδρύσας πρῶτος τὴν ἑλληνικὴν σκηνὴν ἐν μέσῳ τῆς πρωτευούσης τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ἦτο ὁ Ἀθανάσιος Σκοντζόπουλος.

Μέσης ἡλικίας ἄνθρωπος ὁ νέος αὐτὸς Ἀττικὸς Ἡρώδης καὶ Θέσπις συγχρόνως τῶν νέων Ἀθηνῶν, μὲ ἀρκετὴν μόρφωσιν καὶ ὀλιγωτέραν περιουσίαν, κατέβαλεν ἀμφότερα τὰ πνευματικὰ αὐτὰ καὶ ὑλικὰ κεφάλαιά του, καὶ ἐπὶ σχεδίου τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος κατήρτισε, μετεσκεύασε τὸ προϋπάρχον ἤδη παράπηγμα τῶν σαλτιμπάγκων εἰς τὸ πρῶτον πραγματικὸν θέατρον τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ἀναγεννηθεῖσα ἑλληνικὴ σκηνὴ εὗρεν, ἢ ἀκριβῶς εἰπεῖν, δὲν εὗρε στέγην, καθόσον τὸ νέον αὐτὸ τῆς Θαλείας καὶ Μελπομένης μέλαθρον οὐδέποτε ἐστεγάσθη καθ' ὁλοκληρίαν!

Ἀλλὰ πῶς ἦτο κατεσκευασμένον καὶ διερρυθμισμένον τὸ περίφημον αὐτὸ θέατρον; Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἐλαχίστας εἴχομεν μέχρι τινὸς ἐκ τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς καὶ ἄλλων πληροφοριῶν εἰδήσεις, ἐγὼ δ' αὐτὸς ἐθεώρουν τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐρεύνας μου ὡς περατωθείσας πλέον.

Ἐν τούτοις, ἡ τύχη, ἡ ὁποία σπουδαιότατον ἔπαιξε ρόλον εἰς τὰς παντοειδεῖς ἐρεύνας μου ὡς πρὸς τὸ θέατρον αὐτό, δὲν ἠθέλησε, φαίνεται, ν' ἀφήσῃ ἡμιτελὲς τὸ ἔργον της. Καὶ πρὸς μεγάλην μου ἔκπληξιν τὸ ἀποπεράτωσε μὲ τὸν παραδοξότερον τρόπον.

Περιοδεύων κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1920 τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῆς θυγατρός μου Ἔφης, κατηνάλωσα, πρὸς μεγάλην της στενοχωρίαν, τὸν περισσότερον χρόνον ἐρευνῶν τὰ διάφορα παλαιοβιβλιοπωλεῖα, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς θεατρικῆς μου βιβλιοθήκης. Εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἐν Ρώμῃ, ἀνασκαλεύων διαφόρους πεπαλαιωμένους τόμους, εἶδα ἔξαφνα καὶ ἕνα τοιοῦτον σκωληκόβροτον — τὸν δεύτερον τόμον τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Notta — φέροντα ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ χειρόγραφον τὴν χρονολογίαν «Atène 12 Marzo 1836» καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ὑπογραφὴν Mattéo Dandolo (εἰκὼν 1). Τὸ πρᾶγμα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου, ἐξήτασα ἐπισταμένως τὸν τόμον, τὸν ἐφυλλομέτρησα, καὶ κατάπληκτος εὗρον μεταξὺ τῶν σελίδων του δύο διπλωμένα τεμάχια χάρτου, διάτρητα ἀπὸ τὸν σκόρον καὶ κιτρινισμένα ἀπὸ τὸν χρόνον. Μὲ δικαιολογημένην συγκίνησιν τὰ ἤνοιξα, καὶ ἔκθαμβος παρετήρησα ὅτι, εἰς τὸ μὲν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἦτο ἐζωγραφισμένον τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον τοῦ Ναυπλίου, τὸ «Μπούρτζι», μὲ τὴν σημείωσιν: «Napoli di Romania, 18 Dicembre 1835» καὶ τὴν ὑπογραφὴν Mattéo Dandelo, εἰς δὲ τὸ ἄλλο περιεργοτάτη τις παράγκα μὲ τὴν σημείωσιν: «Atène 12 Luglio 1836» καὶ μὲ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω ὑπογραφήν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἠννόησα περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐπρόκειτο, ἔσπευσα ὅμως κατασυγκεκινημένος καὶ ἠγόρασα τὸν περὶ οὗ πρόκειται τόμον μετ' ἄλλων τινῶν καὶ ἀπῆλθον τοῦ βιβλιοπωλείου. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐξετάσας ἐπισταμένως τὴν ἀπεικονιζομένην ἐπὶ τοῦ σκωληκοβρότου χάρτου παράγκαν, ὀλίγον δεῖν ἐπάθαινα κ' ἐγὼ δὲν ξέρω τί, καθόσον ἐπείσθην ἐκ τῆς ὅλης κατασκευῆς αὐτῆς καὶ τῆς σημειουμένης ὑπ' αὐτὴν πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς χρονολογίας, ὅτι ἐπρόκειτο ἀσφαλῶς πλέον περὶ σπουδαιοτάτης ἀνακαλύψεως. Ἡ ἀπεικονιζομένη παράγκα ἦτο... τὸ πρῶτον ξύλινον θέατρον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἤδη, μὲ τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ Ἰταλοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπιμελῶς εἶχε τὴν καλωσύνην καὶ μοῦ ἀντέγραφεν ἐκ τοῦ σκωληκοβρότου πρωτοτύπου ὁ μακαρίτης φίλος μου καὶ καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν Γεώργιος Ροϊλὸς καὶ τὸ ὁποῖον παραθέτω ἐνταῦθα (εἰκὼν 2), πρὸς δὲ μὲ τὰς ὀλίγας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διεσπαρμένας λέξεις τὰς ὁποίας συνέλεξα ἐκ τῶν διαφόρων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τὰς ἰδιαιτέρας μου πληροφορίας καὶ ἄλλας χειρογράφους σημειώσεις αἵτινες περιῆλθον εἰς χεῖράς μου, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν σχεδὸν τελείαν πλέον περιγραφὴν τοῦ πρώτου θεάτρου τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ θέατρον λοιπὸν τοῦ Σκοντζοπούλου ἦτο — δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ μὲ εἰσαγωγικὰ φράσεις εἶναι εἰλημμέναι ἐκ τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τῆς ἐποχῆς — «τετράπλευρον σανίδωμα προχείρως συμπεπηγμένον, ὑπαιθρον, ἔχον στέγην τὸν ἀττικὸν οὐρανόν, ὁποῖον κανὲν ᾠδεῖον ποτέ». Ἡ εἴσοδός του ἠνοίγετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Ἔνθεν κακεῖθεν αὐτῆς δύο βρωμεροὶ φανοί, τὸ φῶς τῶν ὁποίων μόλις ἐξ ἀποστάσεως δέκα βημάτων ἦτο ὁρατόν, ὑπεκρίνοντο ὅτι ἐφώτιζον τὰ πέριξ τοῦ θεάτρου. Δεξιᾷ τῆς εἰσόδου τὸ «εἰσιτηριοπωλεῖον», καὶ παρ' αὐτῇ, κατὰ τὰς ἑσπέρας τῶν παραστάσεων, τελάλης ἀγγέλλων διαπρυσίως τὸ ἑκάστοτε παριστανόμενον δρᾶμα.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θεάτρου, τετράγωνον ὅπως καὶ τὸ ἐξωτερικόν του, ἦτο περιεργότατον. «Ἐμβαίνεις, πατεῖς τὸ κατάχαμον ὅπου ἐλευθέρως περιφέρονται ἄνδρες διάφοροι. Εἰς μίαν γωνίαν πωλοῦνται ζαχαρικά, πλησίον στέκονται οἱ κρατοῦντες

Εἰκὼν 2.

τὰ φανάρια τινῶν ἐκ τῶν θεατῶν.» Ἡ πλατεῖα, ἄνευ πατώματος, εἶχε δέκα ὡς δώδεκα σειρὰς καθισμάτων ἐκ σανίδων κατεσκευασμένων, ὄπισθεν δ' αὐτῶν, χωριζομένων διὰ ξυλίνου διαφράγματος, ἡ δευτέρα θέσις... τῶν ὀρθίων, οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ μόνοι ὑπὸ στέγην εὑρισκόμενοι, καθόσον εἶχον ὑπὲρ τὰς κεφαλάς των τὰ πατώματα τῶν θεωρείων, τὰ ὁποῖα κατελάμβανον τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ τετραγώνου, τῆς τετάρτης, τῆς πρὸς ἀνατολάς, κατεχομένης ὑπὸ τῆς σκηνῆς.

«Κατέναντι τῆς σκηνῆς τὸ θεωρητήριον τοῦ βασιλέως ὑψηλὸν καὶ μεμονωμένον ὡς περιστερεών.» Κατ' ἐξαίρεσιν, τὸ θεωρεῖον τοῦ βασιλέως ἦτο ταπετσαρισμένον διὰ λευκοῦ πανίου, εἰς ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ θεάτρου μέρη οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἀπαντῶσιν εἰμὴ «σανίδας γυμνάς, γῆν γυμνήν, πενιχρὸν κατασκεύασμα τῆς στιγμῆς, ὡς τὰ ἀνεγειρόμενα εἰς τὰ πανηγύρια πρὸς ἔκθεσιν πραγματειῶν».

Πῶς ἐφωτίζετο τὸ θέατρον δὲν κατώρθωσα, μεθ' ὅλας μου τὰς προσπαθείας, νὰ μάθω. Ἡ μόνη ἐπὶ τοῦ προκειμένου σωζομένη πληροφορία εἶναι ἡ ἑξῆς: «Φῶτα ἀμυδρά, δυσώδη καὶ δυσωδέστερα διὰ τὸν ἄνεμον.» Τίποτε ἄλλο. Οἱ ἀναγνῶσται μου ἂς φωτισθοῦν ὅπως νομίζουν καλλίτερα.

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τὴν «σάλαν» τοῦ θεάτρου. Ὡς πρὸς τὴν σκηνὴν καὶ τὰ συμπαρομαρτοῦντα αὐτῇ, τὰ πράγματα εἶναι ἀκόμη περιεργότερα. Οἱ θεαταὶ εἰς μάτην θὰ ἀνεζήτουν τὴν ὀρχήστραν ἐκεῖ ὅπου, κατὰ τὰ παραδεδεγμένα, εὑρίσκεται εἰς ὅλα τὰ θέατρα τοῦ κόσμου. Ἐκ τριῶν συνήθως καὶ ἔστιν ὅτε ἐκ τεσσάρων ὀργάνων ἀποτελουμένη, εἶχε τοποθετηθῆ εἰς ἕνα τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὴν σκηνὴν θεωρείων, καὶ ἐκεῖθεν ἐσκόρπιζεν εἰς τοὺς φιλομούσους Ἀθηναίους τὰς... ἀσυμφωνίας της! Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἀνεύρισκον καθόλου, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι τὸ ἐζήτουν οἱ θεαταί, ἦτο τὸ ὑποβολεῖον, καθόσον ὁ ὑποβολεύς, ἄστεγος καὶ αὐτός, περιεφέρετο ὁτὲ μὲν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶν παρασκηνίων, ὁτὲ δὲ ὄπισθεν τῆς σκηνογραφίας τοῦ βάθους τῆς σκηνῆς!

Ἡ αὐλαία ἦτο «χονδρόπανον ρερυπωμένον καὶ τρυπημένον». Καὶ εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἡ ἔκφρασις τοῦ χρονογράφου εἶναι σκοτεινή, ὅπως καὶ εἰς τὸ τοῦ φωτισμοῦ. Ἦτο πράγματι «τρυπημένη» ἡ αὐλαία, διάτρυτος δηλαδὴ ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν, ἢ ἁπλῶς ἔφερεν ἐν τῷ μέσῳ τὴν ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἠθοποιοὶ βλέπουν ἐκ τῆς σκηνῆς τοὺς θεατάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠγνόει ὁ κύριος χρονογράφος; Τὸ δεύτερον ἦταν πιθανώτερον, καὶ τοῦτο τὸ συμπεραίνω ἐκ πολλῶν ἄλλων κωμικῶν παθημάτων τῶν δημοσιογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προκειμένου περὶ θεατρικῶν πραγμάτων.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς σκηνῆς εὑρίσκετο εἰς πρωτογενῆ ὅλως κατάστασιν. Ἐὰν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαίκσπηρ οἱ θεαταὶ ὤφειλον νὰ φαντάζωνται τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα ἐξετυλίσσοντο αἱ διάφοροι σκηναὶ τοῦ παριστανομένου ἔργου, ἐπὶ Σκοντζοπούλου ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μαντεύωσι τί παριστανεν ἡ πρὸ αὐτῶν σκηνογραφία, διότι καὶ σκηνογραφία ὑπῆρχε καὶ κάτι ἀπεικονίζετο ἐπ' αὐτῆς. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ «κάτι» ἦτο ζήτημα μαντικῆς. Ὁ σκηνογράφος, προβάλλων τὴν σκηνογραφίαν του, ἐφαίνετο ἐρωτῶν, τρόπον τινά, τοὺς θεατάς: «Τί νομίζετε ὅτι παριστάνει ἡ σκηνογραφία αὐτή, αἴθουσαν ἢ δάσος;» Οἱ δὲ θεαταί, ἀφοῦ παρετήρουν προσεκτικὰ τὴν σκηνογραφίαν, εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀπαντήσουν μετὰ πεποιθήσεως: «Παριστάνει θάλασσαν!»

Καὶ ἦσαν ὅλοι εὐχαριστημένοι, πλὴν τοῦ κριτικοῦ τῆς ἐποχῆς, ὅστις, προκειμένου περὶ σκηνικοῦ διακόσμου, ἔγραφε: «Κοσμήματα σκηνικὰ μὴ ἀναμένομεν, ὡς ἀλλότρια τοῦ παρόντος καιροῦ.» Καὶ προσέθετε: «Σκαιοὶ οἱ ἱματισμοί.» «Σκαιότερος ὁ κριτικός», προσθέτω κ' ἐγώ, διότι, ἐὰν δὲν εἴχομεν ἄλλοθεν πληροφορίας περὶ τῶν θεατρικῶν ἐνδυμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, βεβαίως οὐδέποτε ἐκ τῆς φράσεως «σκαιοὶ οἱ ἱματισμοί» θὰ ἐμανθάνομεν πῶς ἦσαν τὰ ἐνδύματα τοῦ τότε θεάτρου. Τὰ πλεῖστα, λοιπόν, ἢ μᾶλλον ὅλα, ἦσαν ντομινό, μετασκευαζόμενα ἑκάστοτε ἐκ τοῦ προχείρου εἰς παντὸς εἴδους καὶ πάσης ἐποχῆς φορέματα, ὁμοιάζοντα ὅμως πάντοτε μὲ ντομινό! Ἐξηροῦντο μόνον τὰ φορέματα τῶν νεοελληνικῶν ἡρωϊκῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐν τοῖς πλείστοις ἦσαν πραγματικά, καθόσον ἡ διεύθυνσις τοῦ θεάτρου εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν της σωρείαν φουστανελλῶν. Ἐν τούτοις, οἱ ὑποκρινόμενοι τοὺς Τούρκους, ἂν ὄχι ὅλοι, οἱ περισσότεροι ὅμως ἐφόρουν καὶ αὐτοὶ ντομινό!

Εἰς τοιοῦτον, ὡς ἀνωτέρω περιεγράφη, «ἀτελέστατον καὶ ὀλεθριώτατον» θέατρον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν συγχρόνου χρονογράφου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ «σαλεῦον ἀπὸ τὸν ἀέρα», ὡς μετέφραζεν ἄλλος, ἑλληνογάλλος αὐτός, χρονογράφος τὸ «un batiment que le vent menace de renverser», συνῆλθον οἱ ἀπαρτίσαντες τὸν πρῶτον ἑλληνικὸν θίασον τῆς πρωτευούσης. Σκιὰ γυναικός, ἐννοεῖται, ἡ ἐλαχίστη. Ἄνδρες ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ μὲ μακρὰν τὴν κόμην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς λείψανον τῆς συνηθείας τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Βυζαντινοὶ συνάδελφοί των, καὶ ὡς σκηνικὴ ἀνάγκη, καθόσον ἠναγκάζοντο ἐναλλὰξ νὰ ὑποκρίνωνται καὶ τὰ γυναικεῖα πρόσωπα.

Κυριώτερα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος θιάσου πρόσωπα ἦσαν οἱ ἑξῆς: Ὁ Θεόδωρος Ὀρφανίδης, ὁ μετέπειτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου γενόμενος καὶ ὡς ποιητὴς τὰ μάλιστα εὐδοκιμήσας, ὁ Σεραφεὶμ Δεσποτόπουλος, ὁ Ν. Ἐλευθερίου, ὁ Ν. Δύτης, ὁ Ν. Γιαννιώτης καὶ ὁ Ν. Μπάσιος, τοὺς ὁποίους αἰωνίως θὰ ἐκάλυπτεν ἡ τῆς λήθης πλάξ, ἂν μὴ εἶχον τὴν τύχην ἢ μᾶλλον τὴν αὐταπάρνησιν ν' ἀποτελέσωσι μέρος τοῦ πρώτου τῆς πρωτευούσης θιάσου, εἰς τὸν ὁποῖον μετ' ὀλίγον προσετέθησαν καὶ ὁ ποιητὴς Γ. Παράσχος, ὁ Λεωνίδας Καπόλλας, ὁ Σ. Καρτέσιος καὶ ὁ Ν. Μακρογεωργίου.

Αἱ παραστάσεις ἐδίδοντο κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἐπισήμους ἑορτάς, ἀνηγγέλλοντο δὲ εἰς τὸ κοινὸν διὰ τελάλη, ὅστις τὸ μὲν ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας τῆς παραστάσεως περιήρχετο τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης διαλαλῶν τὸ μέλλον νὰ παρασταθῇ ἔργον, τὴν δὲ ἑσπέραν, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ θεάτρου, ἐκάλει τοὺς διαβάτας νὰ εἰσέλθωσιν ἐν αὐτῷ, ὡς ἔπραττεν ἄλλοτε ἐν Γαλλίᾳ ὁ πρὸ τῶν παραπηγμάτων τῶν σαλτιμπάγκων τελάλης, ὁ καὶ aboyeur καλούμενος.

Πλὴν τοῦ τελάλη, ὑπῆρχε καὶ ἄλλο μέσον διαφημίσεως τῶν θεατρικῶν παραστάσεων. Μετὰ τὸ πέρας ἑκάστης παραστάσεως, ὁ εὐγλωττότερος τοῦ θιάσου, προχωρῶν πρὸς τὸ προσκήνιον καὶ τρὶς ὑποκλινόμενος εὐσεβάστως πρὸ τοῦ κοινοῦ, ἀνήγγελλε τὴν ἑπομένην τοιαύτην, τὴν σπουδαιότητα τῆς ὁποίας ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ ἐξάρῃ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς εὐγλωττίας του. Τὸν ρόλον αὐτόν, κατὰ τὰς πρώτας παραστάσεις τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου, εἶχεν ἀναλάβει ἄσημός τις ἠθοποιός, ἀλλὰ τὴν βοὴν ἀγαθός, ὁ ἐκ Ζακύνθου Ἀνδρέας Στραβός, ὅστις ἀνήγγελλε πάντοτε τὴν μέλλουσαν νὰ δοθῇ παράστασιν μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι, καίτοι στραβός... τ' ὄνομα, μετεχειρίζετο ἀκόπως τὰ ἑπτὰ τῆς ἴριδος χρώματα.

***

Κατηρτισμένος, ὡς εἴδομεν, ὁ πρῶτος τῶν Ἀθηνῶν ἑλληνικὸς θίασος, πλὴν ἐντελῶς αὐτοδίδακτος καὶ ὡς μόνον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐφόδιον ἔχων τὸν νεανικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν πρὸς τὸ θέατρον ἀγάπην, πλήρης ἐλπίδων, ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον πρὸ τοῦ ἀθρόως συρρεύσαντος Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ τὸν Μάϊον τοῦ 1836. Ὡς πρῶτον ἔργον ἔπαιξε τὸ δρᾶμα τοῦ Μεταστασίου «Ὀλύμπια», μεταφρασμένον ἐμμέτρως ὑπὸ τοῦ Ρήγα Φερραίου. Τὰ κύρια τοῦ δράματος πρόσωπα, τοῦ Μεγακλέους, τοῦ Λυκίδου, τῆς Ἀργήνης καὶ τῆς Ἀριστέας, τὰ ὑπεδύθησαν οἱ Ν. Δύτης, Δ. Γιαννιώτης, Ν. Μπάστας καὶ Δεσποτόπουλος, «διαρκῶς χειροκροτούμενοι καὶ ἐπευφημούμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον δύο ὁλοκλήρους ὥρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παραστάσεως εἶχε συγκεντρωθῆ ἐκεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον» (!).

Περισσότεραι πληροφορίαι περὶ τῆς πρώτης αὐτῆς παραστάσεως δὲν ὑπάρχουν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους, μὲ τὸν ὁποῖον ὑπεδέχθη τὴν πρώνην αὐτὴν ἐμφάνισιν τῆς νεοελληνικῆς σκηνῆς, δὲν ἔκαμε καμμίαν ἀπολύτως ἐντύπωσιν εἰς τοὺς «ἐν τοῖς πράγμασι», καθόσον εἰς τὰς παραστάσεις φιλοπροόδων τινῶν, ὅτι ἦτο πλέον ἀναγκαία ἡ σύστασις ἐπισήμου θεάτρου, ἀπήντησαν ὅτι «πρὶν ἢ ἐγερθῶσιν ἄλλα τεχνουργικὰ καταστήματα, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἡ Ἑλλάς, τίποτε δὲν πρέπει νὰ δαπανήσῃ ἡ Κυβέρνησις πρὸς ἀνέγερσιν θεάτρου, τοῦ ὁποίου τὴν ὕπαρξιν θεωρεῖ ἄλλως περιττήν».

Οὕτως ἐδόθη τὸ πρῶτον ἐπίσημον κτύπημα κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, τὸ ὁποῖον οἱ σοφοὶ πατριῶται ἐθεώρουν περιττόν, λησμονοῦντες, ἢ μᾶλλον μὴ γνωρίζοντες, ὅτι αἱ ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Ὀδησσῷ δοθεῖσαι παραστάσεις, καταλλήλως διοργανωθεῖσαι καὶ προστατευθεῖσαι ἀπὸ τοὺς ἀληθεῖς πατριώτας, ἐγέννησαν τὴν Ἐπανάστασιν. Ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς νέοι, οἱ ποδοπατήσαντες πᾶσαν κατὰ τοῦ θεάτρου κοινωνικὴν πρόληψιν καὶ ἀνελθόντες τὰς σκωληκοβρότους τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς σανίδας, δὲν ἀπεδειλίασαν πρὸ τῆς τοιαύτης ἀστοργίας τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Ἔχοντες μαζὶ των τὸν λαόν, ὅστις ἀθρόος ἔσπευδεν εἰς τὰς κατὰ Κυριακὴν καὶ ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας διδομένας παραστάσεις, ἐνθαρρυνόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους τότε συναδέλφου των Θεοδ. Ὀρφανίδου, κατεγίνοντο νυχθημερὸν μελετῶντες καὶ ἀλληλοδιδασκόμενοι, καὶ τοιουτοτρόπως κατώρθωσαν νὰ παρουσιάσωσιν οὐκ ὀλίγα ἔργα ἀπὸ τῆς πρώτης σκηνῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Μετὰ τὰ «Ὀλύμπια», ὁ πρῶτος τῶν Ἀθηνῶν θίασος, ἐκτὸς ξένων τινων ἔργων, ἔδωσε καὶ τὰ ἑξῆς ἑλληνικά: Τὸν «Ἀχιλλέα» τοῦ Χριστοπούλου, τὸν «Θάνατον τοῦ Δημοσθένους» τοῦ Πικκόλου, τὸν «Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον» καὶ τὸν «Ρήγαν» τοῦ Ζαμπελίου, τὸν «Θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη» τοῦ Γ. Ναύτη καὶ τὴν «Πολυξένην» τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ.

Ἡ «Πολυξένη» ἦτο τὸ τελευταῖον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐδόθη κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν θεατρικὴν περίοδον, καθόσον ὁ ἐπελθὼν χειμὼν διέκοψε τὰς παραστάσεις, ἡ σχετικὴ ἐπιτυχία τῶν ὁποίων ἐκίνησε τὴν προσοχὴν ἐπιχειρηματίου τινος, Γαϊτάνη Μέλη ὀνόματι, ὅστις ἔσπευσεν ν' ἀνεγείρῃ νέον θέατρον, προωρισμένον, ὡς ἔλεγε, διὰ τὴν ἀριστοκρατίαν. Εἰς τὸ νέον αὐτὸ θέατρον, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη μεταξὺ τῆς πλατείας τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου, ἐγκατεστάθη ἰταλικὸν μελόδραμα, τὸ ὁποῖον εὐθὺς ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐμφάνισιν ἐξετρέλλανε κυριολεκτικῶς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι, κατενθουσιασμένοι ἀπὸ τὰ ᾄσματα τῶν βραγχαλέων σειρήνων τῆς Ἰταλικῆς Νεαπόλεως, ἅμα τῇ ἐπαναλήψει

κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1837 τῶν ἑλληνικῶν παραστάσεων ἐν τῷ θεάτρῳ Σκοντζοπούλου, ἐγκατέλειψαν καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἑλληνικὸν θέατρον καὶ ἀθρόοι συνέρρεον εἰς τὸ θέατρον τοῦ Μέλη.

Μάτην οἱ δυστυχεῖς ἕλληνες ἠθοποιοὶ προσεπάθουν νὰ προσελκύσουν τοὺς Ἀθηναίους διὰ νέων ἔργων, τὰ ὁποῖα ἔδιδον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν! Δὲν κατώρθουν ἀπολύτως τίποτε. Ὁ λαὸς ἠκολούθει τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχόντων του, τῶν βασιλέων του, τῶν ἀνωτέρων του. Βασιλεῖς, ὑπουργοί, ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι, ὅλη ἡ σπεῖρα τῶν Βαυαρῶν, ἐσύχναζον εἰς τὸ 'Ιταλικὸν θέατρον' ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐπόμενον ἦτο τὸ ἑλληνικὸν θέατρον νὰ πάθῃ ἀπὸ μαρασμόν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐλεεινὸν καὶ τρισάθλιον, νὰ ἐκπνεύσῃ ὑπὸ τὴν παγεράν ἀδιαφορίαν ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων.

Αἱ παραστάσεις διεκόπησαν ὁριστικῶς τὸ φθινόπωρον τοῦ 1837, διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῶσι παρὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1840 εἰς ἄλλο θέατρον, καθόσον τὸ ξύλινον τοῦ Σκοντζοπούλου, ἐκτεθὲν εἰς πλειστηριασμὸν τὴν 27 Δεκεμβρίου 1837 καὶ διαμελισθὲν εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, ἐπωλήθη εἰς διαφόρους ἐπιχειρηματίας, ὁ ἰδιοκτήτης του ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως, καὶ μετ' ὀλίγον, στερούμενος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου, ἀπέθνησκεν ἐπὶ τῆς ψάθης, λέγεται δὲ ὅτι ἀπὸ τὰς σανίδας τοῦ διαμελισθέντος θεάτρου του, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀγοράσει φερετροποιός τις, συγκινηθείς, τοῦ κατεσκεύασεν ἐξ αὐτῶν δωρεὰν τὸ φέρετρόν του!

ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ÉMILE VERHAEREN

CE CHAPITEAU BARBARE OU DES MONSTRES SE TORDENT

Τὸ βάρβαρο κιονόκρανον, ὅπου στριφογυρίζουν,
διψῶντας αἷμα, τέρατα, κι ἁρπάζονται, σπαράζονται
μὲ στόματα, ποὺ δαγκανιὲς μεράζουν καὶ πληγές,
μὲ δόντια, νύχια, καὶ κραυγὲς τρομαχτικές,
ἤμουν ἐγώ, προτοῦ δική μου γίνεις,
ὦ! ἡ Νέα κ' ἡ Ἀρχαία Ἐσύ!
ποῦρθες σ' ἐμέν' ἀπ' τὸ βυθὸ τῆς αἰωνιότητάς σου,
στὰ χέρια σου ἔχοντας ὁρμὴ καὶ καλοσύνη.

Τὰ αἰσθάνομαι ὅλα μέσα σου τὰ πιὸ βαθειά
ὅσα καὶ μέσα μου κοιμοῦνται.
Τὴ δίψα μας θὰ θυμηθοῦμε
σὰν πιοῦμε τὴν ἠχὼ στ' ἀντίστοιχά μας περασμένα.

Τὰ μάτια μας θὰ κλάψανε τὶς ἴδιες πάντοτε ὧρες,
χωρὶς καὶ νὰ τὸ ξέρουμε, σὰν εἴμαστε παιδιά.
Τοὺς ἴδιους τρόμους εἴχαμε, τὶς ἴδιες εὐτυχίες,
τὶς ἴδιες τῆς ἐμπιστοσύνης ἀστραπές.
Γιατὶ μαζί σου ὁ ἄγνωστος μ' εἶχε ἀπὸ τότε δέσει,
ποὺ μὲ κοιτοῦσ' ἐπίμονα στὰ βάθη ὅλων τῶν δρόμων.
Καί, βέβαια, τότε ἂν πιὸ καλὰ τόνε παρατηροῦσα
στὰ βλέφαρά του ἀπὸ καιρὸ
θὰ τἄβλεπα τὰ μάτια σου ν' ἀνοίγουν.

Μεταφρ. ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

PAUL VALÉRY
τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας

ΕΥΠΑΛΙΝΟΣ

Ἢ Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ (*)

Σωκράτης. — Μὲ παρακινεῖ ἀδιάκοπα νὰ φλυαρῶ γιὰ τὶς τέχνες. Τὶς σμίγω, τὶς ξεχωρίζω· θέλω ν' ἀκούσω τὸ τραγούδι τῶν κιόνων, καὶ νὰ ἱστορήσω στὸν ἀγνὸ οὐρανὸ τὸ μνημεῖο μιᾶς μελωδίας. Καὶ ἡ φαντασία τούτη μὲ φέρνει μὲ μεγάλη εὐκολία στὸ σημεῖο νὰ βάλω τὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὴ μουσικὴ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ ὅλες τὶς ἄλλες τέχνες ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μιὰ ζωγραφιά, φίλε μου Φαῖδρο, σκεπάζει μόνο μιὰν ὡρισμένη ἐπιφάνεια, εἴτε σὰν εἰκόνα, εἴτε σὰν τοιχογραφία· κ' ἐκεῖ πάνω παρασταίνει πράματα ἢ πρόσωπα. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ γλυπτική, δὲν ὁμορφαίνει κάθε φορὰ παρὰ ἕνα μόνο τμῆμα τοῦ ὀπτικοῦ μας πεδίου. Ἀλλὰ ἕνας ναός, συνδυασμένος μὲ τὰ περίγυρά του, ἢ καὶ τὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς ναοῦ, ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς ἕνα εἶδος ὁλοκληρωμένο μέγεθος, ποὺ μέσα του ζοῦμε... Ὑπάρχομε τότε, σαλεύομε, ζοῦμε, μέσα στὸ ἔργο ἑνὸς ἀνθρώπου! Δὲν εἶναι μέρος τῆς τριπλῆς αὐτῆς ἔκτασης ποὺ νὰ μὴν ἔχει μελετηθεῖ καὶ δουλευτεῖ μὲ στοχασμό. Σὰ ν' ἀναπνέομε ἐκεῖ-μέσα τὴ θέληση καὶ τὴν προαίρεση τοῦ ἀνθρώπου! Μᾶς πιάνει καὶ μᾶς κυβερνάει μέσα στὶς ἀναλογίες ποὺ διάλεξε. Δὲν μποροῦμε νὰ τοῦ ξεφύγομε.

Φαῖδρος. — Ἔτσι εἶναι, χωρὶς ἄλλο.

Σωκράτης. — Δὲ βλέπεις ὅμως πὼς καὶ σὲ κάποιαν ἄλλη περίσταση μᾶς συμβαίνει τὸ ἴδιο;

Φαῖδρος. — Ποιό;

Σωκράτης. — Νὰ εἴμαστε μέσα σ' ἕνα ἀνθρώπινο ἔργο, σὰν τὰ ψάρια στὸ νερό, νὰ εἴμαστε ὁλωσδιόλου βουτηγμένοι μέσα του, νὰ ζοῦμε μέσα του καὶ νὰ τοῦ ἀνήκομε;

Φαῖδρος. — Δὲ μπορῶ νὰ μαντέψω τί ἐννοεῖς.

Σωκράτης. — Μὰ πῶς! Δὲν τὸ αἰσθάνθηκες αὐτὸ ποτέ σου, σὰ βρισκόσουν σὲ καμιὰν ἐπίσημη γιορτή, ἢ σὰν ἔπαιρνες τὸ μέρος σου σὲ κάποιο συμπόσιο, καὶ ἡ ὀρχήστρα γέμιζε τὴν αἴθουσα μὲ ἤχους καὶ μὲ φαντάσματα; Δὲ σοῦ φαινόταν σὰ ν' ἀντικαθιστοῦσε τὸν πρωτινὸ χῶρο ἕνας χῶρος νοητὸς καὶ μεταβλητός· ἤ, καλύτερα, πὼς ὁ ἴδιος ὁ Χρόνος σὲ τριγύριζε ὁλοῦθε; Δὲν ἐζοῦσες μέσα σ' ἕνα χτίριο κινητό, ποὺ ὁλοένα ἀνανεώνονταν, καὶ μοναχό του ξαναχτιζόταν, ἀφιερωμένο ὁλόκληρο στὶς μεταμορφώσεις μιᾶς ψυχῆς, ποὺ σὰ νὰ ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ διαστήματος; Δὲν ἦταν μιὰ πληρότητα μεταβλητή, ἀνάλογη μὲ ἀκατάλυτη φλόγα, ποὺ φώτιζε καὶ θέρμαινε ὅλο τὸ εἶναι σου, λυώνοντας, καταλώντας ἀδιάκοπα μέσ' στὴ φωτιά της θύμησες, προαισθήματα, προμηνύματα καὶ καημούς, κι' ἄλλες συγκινήσεις ἀτέλειωτες, χωρὶς ἐξακριβωμένη αἰτία; Καὶ οἱ στιγμὲς αὐτὲς καὶ τὰ στολίδια τους· κι' αὐτοὶ οἱ χοροὶ χωρὶς χορεῦτρες, καὶ τ' ἀγάλματα δίχως σῶμα καὶ πρόσωπο (κι' ὅμως μὲ τόση λεπτότητα σχεδιασμένα) δὲ σοῦ φαινόταν σὰ νὰ σὲ τριγυρίζουν, ἐσένα, σκλαβωμένο μέσα στὴ γενικὴ παρουσία τῆς Μουσικῆς; Καὶ δὲν ἤσουν σὰ φυλακισμένος μαζὶ μὲ τὴν ἀνεξάντλητην αὐτὴ μαγεμένη δημιουργία, καὶ στενεμένος στὴ φυλακή σου, σὰν τὴν Πυθία μέσ' στὶς στοὲς τῶν ἀχνῶν της;

Φαῖδρος. — Ναί, βέβαια. Καὶ παρατήρησα μάλιστα πὼς ὅταν βρίσκεται κανεὶς εἴτε στὸν περίβολο τοῦ ναοῦ, εἴτε στὸν κόσμο ποὺ πλάθουν οἱ τόνοι, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, εἶναι σὰ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του...

Σωκράτης. — Κι' ἀκόμα περισσότερο. Δὲν αἰσθάνθηκες αὐτὴ τὴν κινητότητα σὰν ἀκίνητη, σχετικὰ μὲ τὸν ἑαυτό σου, πιὸ κινημένο ἀκόμα; Δὲν ἦταν στιγμὲς ποὺ θωροῦσες μέσα σου τὸ χτίριο αὐτὸ ἀπὸ ὀπτασίες, μεταβάσεις, συγκρούσεις, καὶ ἀκαθόριστα γεγονότα, σὰν κάτι ἀπὸ τὸ ὁποῖο μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀφηρημένος κι' ὅπου μπορεῖ νὰ ξαναγυρίσει, σὰν ἀπὸ ἕνα δρόμο, καὶ νὰ τὸ ξαναβρεῖ ἀπάνω-κάτω τὸ ἴδιο;

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Φαῖδρος. — Ὁμολογῶ πὼς μοῦ τύχαινε κάποτε, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνω, ν' ἀποτραβιέμαι ἀπὸ τὴ μουσική, καὶ σάμπως νὰ τὴν *ἀφήνω ἐκεῖ ποὺ βρισκόταν*... Ἀφαιροῦμαι ξεκινώντας ἀπ' αὐτὴ τὴν ἴδια ποὺ μὲ σπρώχνει νὰ τὸ κάνω. Καὶ ὕστερα, γυρίζω στὴν ἀγκαλιά της.

Σωκράτης. — Ὅλη αὐτὴ ἡ κινητότητα, λοιπόν, σχηματίζει σὰν κάτι στερεό. Φαίνεται σά νὰ ὑπάρχει ἀπόλυτα, σὰ ναὸς χτισμένος γύρω ἀπ' τὴν ψυχή σου· μπορεῖς νὰ βγεῖς ἀπὸ μέσα της καὶ ν' ἀπομακρυνθεῖς· μπορεῖς νὰ ξαναγυρίσεις ἀπὸ ἄλλη πόρτα...

Φαῖδρος. — Ἔτσι εἶναι. Καὶ μάλιστα, ποτὲ δὲ γυρίζει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἴδια πόρτα.

Σωκράτης. — Ὑπάρχουν λοιπὸν δυὸ τέχνες ποὺ περικλείνουν τὸν ἄνθρωπο μέσα στὸν ἄνθρωπο, ἢ καλύτερα, ποὺ περιορίζουν τὸ πλάσμα μέσα στὸ ἔργο του, καὶ τὴν ψυχὴ μέσα στὶς πράξεις της ἢ τὰ γεννήματα τῶν πράξεών της, καθὼς ἦταν ἄλλοτε τὸ κορμί μας ὁλόκλειστο μέσ' στὰ δημιουργήματα τοῦ ματιοῦ του, καὶ περιτριγυρισμένο ἀπὸ ὅραση. Ἀπὸ δυὸ τέχνες, καὶ μὲ δυὸ τρόπους, περιτυλίγεται κανεὶς μέσα σὲ νόμους καὶ θελήσεις ἐσωτερικές, παραστημένες στὸ ἕνα ὑλικὸ ἢ στὸ ἄλλο, στὴν πέτρα ἢ στὸν ἀέρα.

Φαῖδρος. — Καταλαβαίνω τώρα πὼς ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἔχουν ἡ καθεμιά τους τὴ βαθειὰ τούτη συγγένεια μαζί μας.

Σωκράτης. — Κατέχουν καὶ οἱ δυὸ μιὰν αἴσθηση στὴν ὁλότητά της. Δὲν ξεφεύγομε ἀπὸ τὴ μία παρὰ μόνο μὲ μιὰν ἐσωτερική κάθετη τομή· κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, μόνο μὲ κινήσεις. Κ' ἡ καθεμιὰ γεμίζει τὴ γνώση καὶ τὴν ἔκτασή μας μὲ τεχνητὲς ἀλήθειες καὶ μὲ οὐσιαστικὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα.

Φαῖδρος. — Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ἀναφέρονται τόσο ἄμεσα σ' ἐμᾶς, δίχως ἄλλη μεσολάβηση, θὰ ἰσχύουν ἀναγκαστικὰ ἀναμεταξύ τους ἐξαιρετικὰ ἁπλὲς σχέσεις;

Σωκράτης. — Ἀκριβῶς· καὶ καλὰ τὸ εἶπες: δίχως μεσολάβηση. Γιατὶ τὰ ὡραῖα ἀντικείμενα ποὺ δανείζονται οἱ ἄλλες τέχνες καὶ ἡ ποίηση: τὰ λουλούδια, τὰ δέντρα, τὰ ζωντανὰ πλάσματα, ἀκόμα κ' οἱ ἀθάνατοι θεοί, ὅταν τὰ παρασταίνει ὁ καλλιτέχνης, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ὅ,τι εἶναι, καὶ ν' ἀνακατεύουν τὴ δική τους φύση καὶ τὴ σημασία τους· μὲ τοὺς σκοποὺς ἐκείνου ποὺ τὰ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴ θέλησή του. Γιατὶ ὁ ζωγράφος ποὺ θέλει ἕνα ὡρισμένο μέρος τῆς εἰκόνας του νὰ εἶναι πράσινο, τοποθετεῖ ἐκεῖ *ἕνα δέντρο· καὶ μὲ τοῦτο, λέει κάτι* παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ἤθελε νὰ πεῖ ἐξ ἀρχῆς. Προσθέτει στὸ ἔργο του ὅλες τὶς ἰδέες ποὺ συνακολουθοῦν στὴν ἰδέα τοῦ δέντρου, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ περιοριστεῖ σὲ ὅ,τι θὰ ἦταν ἀρκετό. Δὲν μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει τὸ χρῶμα ἀπὸ ἕνα ὡρισμένο πράμα.

Φαῖδρος. — Ναί. Αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος καὶ τὸ μειονέκτημα, ὅταν εἶναι κανεὶς ὑποδουλωμένος στὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα. Τὸ καθένα τους εἶναι πλῆθος πράματα, καὶ *μπορεῖ νὰ συνταιριάξει* μὲ πλῆθος διαφορετικὲς ὠφέλειες γιὰ τὶς πράξεις του. Αὐτὸ ποὺ λές γιὰ τὸ ζωγράφο μοῦ θυμίζει τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα ποὺ ὁ παιδαγωγὸς τοὺς ἐπιβάλλει νὰ μελετήσουν τὸ συλλογισμὸ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τῆς χελώνας καὶ νὰ βροῦν πόσος χρόνος χρειάζεται σ' ἕναν ἥρωα γιὰ νὰ προφτάσει ἕνα ζῶο βαρύ. Ἀντὶ νὰ διώξουν τὸ μῦθο ἀπὸ τὸ νοῦ τους καὶ νὰ μὴ βρίσκουν μέσα τους ἄλλο ἀπὸ ἀριθμοὺς καὶ μαθηματικὲς σχέσεις, αὐτὰ φαντάζονται, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, τὰ φτερωτὰ πόδια· ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὴν ἀργοκίνητη χελώνα· κλείνουν στὸ μυαλό *τους τὰ δυὸ πλάσματα διαδοχικά· σκέπτον*ται τὸ ἕνα, καὶ σκέπτονται καὶ τὸ ἄλλο· καὶ πλάθοντας ἔτσι δυὸ χρόνους καὶ δυὸ χώρους χωρὶς ἐπικοινωνία μεταξύ τους, δὲν κατορθώνουν ποτὲ νὰ φτάσουν σὲ μιὰ κατάσταση ὅπου δὲν ὑπάρχει πιὰ οὔτε Ἀχιλλέας, οὔτε χελώνα, οὔτε κὰν χρόνος, οὔτε ταχύτητα, παρὰ μόνον ἀριθμοὶ καὶ ἀριθμητικὲς ἰσότητες.

Σωκράτης. — Οἱ τέχνες, ὅμως, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλοῦμε, χρωστοῦν, ἀντίθετα, νὰ γεννήσουν μέσα μας, μὲ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ μὲ τὶς μαθηματικὲς σχέσεις, ὄχι ἕνα μῦθο, ἀλλὰ τὴν κρυφὴν ἐκείνη δύναμη ποὺ φτιάνει *ὅλους τοὺς μύθους*. Ἀνυψώνουν τὴν ψυχὴ σὲ τόνο δημιουργικὸ καὶ τὴν κάνουν ἠχηρὴ καὶ γόνιμη. Στὴν ὑλικὴ καὶ ἀγνὴν αὐτὴν ἁρμονία ποὺ τῆς μεταδίνουν, ἀποκρίνεται αὐτὴ μὲ ἀνεξάντλητην ἀφθονία ἐξηγήσεων καὶ μύθων ποὺ σχηματίζει χωρὶς προσπάθεια· καὶ γιὰ τὴν ἀκατανίκητην αὐτὴ συγκίνηση ποὺ τῆς ἐπιβάλλουν τὰ ὑπολογισμένα σχήματα καὶ τὰ διαστήματα τὰ σωστά, δημιουργεῖ ἀτέλειωτες φανταστικὲς αἰτίες ὅπου τὴν κάνουν νὰ ζεῖ χίλιες *ζωὲς καταπληχτικὰ γρήγορες καὶ συγχω*νεμένες τὴ μιὰ μέσ' στὴν ἄλλη.

Φαῖδρος. — Οὔτε ἡ ζωγραφική, οὔτε ἡ ποίηση δὲν ἔχουν τέτοιαν ἀρετή.

Σωκράτης. — Ἔχουν βέβαια ἄλλες, δικές τους. Μὰ αὐτὲς φωλιάζουν, ἔτσι νὰ ποῦμε, στὸ παρόν. Ἕνα ὡραῖο κορμὶ μᾶς ἀναγκάζει μοναχό του νὰ τὸ κοιτάξομε, καὶ μᾶς προσφέρει μιὰ στιγμὴ θαυμαστή: εἶναι μιὰ λεπτομέρεια τῆς φύσης, ποὺ ὁ καλλιτέχνης τὴν ἐσταμάτησε μ' ἕνα θαῦμα... Ἀλλὰ ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μᾶς κάνουν νὰ σκεφτοῦμε ὁλωσδιόλου ἄλλα πράματα ἀπ' αὐτὲς τὶς ἴδιες· βρί*σκονται στὴ μέση τοῦ κόσμου τούτου σὰ* μνημεῖα ἑνὸς κόσμου ἄλλου· ἢ καλύτερα, σὰν τὰ σκόρπια ἐδῶ κι' ἐκεῖ παραδείγματα μιᾶς κατασκευῆς καὶ μιᾶς διάρκειας, ποὺ δὲν ἀνήκουν στὰ πραγματικὰ ὄντα,

ἀλλὰ στὶς μορφὲς καὶ στοὺς νόμους. Φαίνονται προορισμένες νὰ μᾶς θυμίζουν ἄμεσα — ἡ μιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ κόσμου, ἡ ἄλλη τὴν τάξη καὶ τὴ σταθερότητά του· ἐμπνέουν τὶς κατασκευὲς τοῦ πνεύματος, καὶ τὴν ἐλευθερία του ποὺ ἀναζητεῖ αὐτὴ τὴν τάξη, καὶ τὴν ξαναπλάθει μὲ χίλιους τρόπους· παραμελοῦν ἐπομένως τὰ ἰδιαίτερα *φαινόμενα ποὺ ἀπασχολοῦν συνήθως* τὸ μυαλὸ καὶ τὸν κόσμο, φυτά, ζῶα καὶ ἀνθρώπους... Καὶ παρατήρησα μάλιστα μερικὲς φορές, ἐνῶ ἄκουγα τὴ μουσικὴ μὲ προσοχὴ ἴση πρὸς τὴν πολυπλοκότητά της, πὼς δὲν ἀντιλαμβανόμουνα πιά, ἔτσι νὰ ποῦμε, τοὺς ἤχους τῶν ὀργάνων σὰν αἰσθήματα τῆς ἀκοῆς μου. Ἡ συμφωνία ἡ ἴδια μ' ἔκανε νὰ ξεχνῶ τὴν ἀκουστικὴ αἴσθηση. Μεταμορφωνόταν τόσο γρήγορα καὶ μὲ τόσην ἀκρίβεια σὲ ζωντανεμένες ἀλήθειες καὶ σὲ καθολικὲς περιπέτειες, ἢ καὶ σὲ συνδυασμοὺς ἀφηρημένους, ποὺ δὲν ἔνιωθα τὸ αἰσθητὸ διάμεσο, τὸν ἦχο.

Φαῖδρος. — Θέλεις νὰ πεῖς, δὲν εἶν' ἔτσι; πὼς τὸ ἄγαλμα μᾶς κάνει νὰ σκεπτόμαστε ἴσα-ἴσα τὸ ἄγαλμα καὶ μόνο, ἀλλὰ πὼς ἡ μουσικὴ δὲ μᾶς ἀναγκάζει νὰ στοχαζόμαστε τὴ μουσικὴ τὴν ἴδια, οὔτε ἡ οἰκοδομὴ μιὰν ἄλλη; Ἔτσι μόνο — *ἂν ἔχεις δίκιο — μπορεῖ μιὰ πρόσοψη νὰ* τραγουδάει. Ἀναρωτιέμαι ὅμως ἀνώφελα, πῶς κατορθώνονται τὰ παράξενα τοῦτα ἀποτελέσματα;

Σωκράτης. — Μοῦ φαίνεται πὼς αὐτὸ τὸ βρήκαμε κιόλας.

Φαῖδρος. — Μοῦ μένει μόνο ἕνα αἴσθημα μπερδεμένο.

Σωκράτης. — Τί εἴπαμε; Τὸ κοινὸ στοιχεῖο ποὺ ἔχουν οἱ δυὸ τέχνες εἶναι πὼς ἐπιβάλλουν στὴν πέτρα, καὶ μεταδίνουν στὸν ἀέρα, νοητὲς μορφὲς· πὼς δὲ μιμοῦνται παρὰ ὅσο τὸ δυνατὸ λιγότερο.

Φαῖδρος. — Ναί. Αὐτὴ ἡ ἄρνηση τοὺς εἶναι κοινή.

Σωκράτης. — Ἀντίθετα ὅμως, δημιουργοῦν ἀντικείμενα ἀνθρώπινα στὴν οὐσία *τους· μεταχειρίζονται αἰσθητὰ μέσα ποὺ* δὲν εἶναι ὁμοιώματα αἰσθητῶν πραγμάτων καὶ ἀντίγραφα πλασμάτων γνωστῶν· δίνουν μορφὲς *στοὺς νόμους*, ἢ *συνάγουν* τὶς μορφές τους ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς νόμους. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπίσης δουλειὰ καὶ τῶν δυό τους;

Φαῖδρος. — Μποροῦν νὰ συγκριθοῦν καὶ σ' αὐτά.

Σωκράτης. — Νὰ λοιπὸν ποὺ ἀκολουθήσαμε τὸ μυστήριο ὡς τὴ βάση του, τὶς λίγες τοῦτες ἰδέες. Ἡ ἀναλογία ποὺ κυνηγοῦμε βρίσκεται ἴσως σ' αὐτὰ τὰ σχήματα, στὰ πλάσματα τοῦτα τὰ μισο-ἀφηρημένα καὶ μισο-χεροπιαστά, ποὺ παίζουν τόσο μεγάλο ρόλο στὶς δυό μας τέχνες. Εἶναι παράξενα πλάσματα, ἀληθινὰ δημιουργήματα τοῦ *ἀνθρώπου*, ποὺ συμμετέχουν στὴν ἀφὴ καὶ στὴν ὅραση — ἢ στὴν ἀκοή, — ἀλλὰ καὶ στὸ λογικό, στὸν ἀριθμό, καὶ στὴν ὁμιλία.

Φαῖδρος. — Ἐννοεῖς τὰ γεωμετρικὰ σχήματα;

Σωκράτης. — Ναί. Ἀλλὰ καὶ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἤχων, ἢ τοὺς ρυθμοὺς καὶ τοὺς μουσικοὺς τρόπους. Ὁ ἦχος ὁ ἴδιος, ὁ καθαρὸς ἦχος, εἶναι ἕνα εἶδος δημιουργία. *Ἡ φύση ἔχει μόνο θορύβους.*

Φαῖδρος. — Ὅλα ὅμως τὰ σχήματα δὲν εἶναι γεωμετρικά;

Σωκράτης. — Ὄχι, ὅπως δὲν εἶναι καὶ κάθε θόρυβος μουσικὸς ἦχος.

Φαῖδρος. — Ἀλλὰ πῶς ξεχωρίζεις τὸ ἕνα ἀπό τ' ἄλλο, καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα ἀπὸ ὅσα δὲν εἶναι;

Σωκράτης. — Ἂς τὰ πάρομε πρῶτα αὐτά... Ὑπόθεσε, ἀγαπητέ μου Φαῖδρο, πὼς εἴμαστε ἀκόμα ζωντανοί, ἐφοδιασμένοι μὲ σώματα, καὶ περιτριγυρισμένοι ἀπὸ ἄλλα σώματα. Πάρε ἕνα κοπίδι, θὰ σοῦ ἔλεγα, ἢ πάρε μιὰ μυτερὴ πέτρα, καὶ χάραξε στὸν τοῖχο μιὰ γραμμὴ ὁποιαδήποτε, ἔτσι, χωρὶς νὰ σκεφτεῖς. Χάραξέ την μὲ μιὰ μόνη κίνηση. Τὸ ἔκανες;

Φαῖδρος. — Τὸ ἔκανα, μόλο ποὺ εἶμαι ἄὐλος, χρησιμοποιώντας τὴ θύμησή μου.

Σωκράτης. — Τί ἔκανες;

Φαῖδρος. — *Μοῦ φαίνεται πὼς χάραξα* μιὰ γραμμὴ καπνοῦ. Προχωρεῖ, σπάζει, ξανάρχεται, δένεται, ἢ τυλίγεται· μπερδεύεται μὲ τὸν ἑαυτό της, καὶ μοῦ δίνει τὴν εἰκόνα μιᾶς ἄσκοπης ἰδιοτροπίας, χωρὶς ἀρχή, χωρὶς τέλος, καὶ χωρὶς ἄλλη σημασία παρὰ τὴν ἐλευθερία τῆς χειρονομίας μου μέσα στὴν ἀκτῖνα ὅπου κινεῖται τὸ χέρι μου...

Σωκράτης. — Ἀκριβῶς. Τὸ χέρι σου τὸ ἴδιο, ἐνῶ βρισκόταν σ' ἕνα μέρος, δὲν ἤξερε ποῦ θὰ πήγαινε ὕστερα. Τὸ ἔσπρωχνε συγκεχυμένα μόνο καὶ μόνο ἡ τάση νὰ φύγει ἀπὸ τὴ θέση ποὺ ἐκάτεχε. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τὸ συγκρατοῦσε καὶ καθυστεροῦσε τὴν κίνησή του ἡ ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸ σῶμα, ποὺ ὁλοένα μεγάλωνε... Καὶ τέλος ἡ ἴδια ἡ πέτρα, χαράζοντας τὴν πέτρα μὲ ἄνισην εὐκολία, σὲ κάθε διαφορετικὴ διεύθυνση, πρόσθετε τὴν *τυχαία τούτην ἐπίδραση στὶς δικές σου* τυχαῖες κινήσεις... Γεωμετρικὸ σχῆμα εἶναι τοῦτο, Φαῖδρο;

Φαῖδρο. — Ὡρισμένως ὄχι. Ἀλλὰ δὲν ξέρω γιατί.

Σωκράτης. — Καὶ ἂν σὲ παρακαλοῦσα νὰ σχεδιάσεις μὲ τὴν πέτρα τούτη ἢ μὲ αὐτὸ τὸ λεπίδι τὸ σχῆμα κάποιου πράγματος· ἑνὸς ἀγγείου, π. χ., ἢ τὴ σιμὴ κατατομὴ τοῦ Σωκράτη, ἡ γραμμὴ ποὺ θὰ ἐχάραζες θὰ ἦταν πιὸ γεωμετρικὴ παρὰ ἐκείνη ποὺ ἐχάραξες τυχαῖα στὸν τοῖχο;

Φαῖδρος. — Ὄχι· καθαυτό, ὄχι.

Σωκράτης. — Ἀπαντᾶς ὅπως θ' ἀπαντοῦσα κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος! καθαυτό, ὄχι. Αἰσθάνεσαι λοιπὸν πὼς ὑπάρχει κάτι παρα-

πάνω στὴν πράξη σου τὴν ὑποταγμένη σ' ἕνα πρότυπο, παρὰ στὴν προηγούμενη πράξη ποὺ δὲν εἶχε κανέναν ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ χαρακώσει τὸ ἐπίχρισμα ἑνὸς τοίχου. Καὶ ὅμως ἡ χαραγμένη μορφὴ — ἡ καμπύλη ἑνὸς ἀγγείου, ἢ τὸ παράξενο κύρτωμα τῆς μύτης τοῦ Σωκράτη — δὲν εἶναι καθαυτὸ πιὸ γεωμετρικὴ παρὰ ἡ ἀνοδήγητη γραμμὴ πρωτύτερα. Κάθε στιγμὴ τῆς κίνησής σου εἶναι ξένη πρὸς τὶς ἄλλες στιγμές. Καμιὰ ἀναγκαιότητα δὲ συνδέει τὴν πλατυκωμένη μύτη μου μὲ τὸ ἐξογκωμένο μέτωπό μου. Τὸ χέρι ὅμως δὲν πλανιέται πιὰ ἐλεύτερα ἐπάνω στὸν τοίχο· τώρα «θέλεις» κάτι τί, καὶ ἐπιβάλλεις στὸ χάραγμά σου τὸν ἐξωτερικὸ τοῦτο νόμο: ν' ἀναπαραστήσει μιὰ μορφὴ δεδομένη. Τὸ ὑποχρεώνεις νὰ τὸ κάνει, καὶ καθόρισες μάλιστα τὸ νόμο αὐτὸ ποὺ ἐπιβάλλεις στὸν ἑαυτό σου μὲ τὰ λίγα τοῦτα λόγια: νὰ παραστήσεις τὴ σκιὰ ποὺ ρίχνει τὸ κεφάλι τοῦ Σωκράτη σὲ μιὰν ἐπίπεδην ἐπιφάνεια. Ὁ νόμος αὐτὸς δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ ὁδηγήσει τὸ χέρι σου, ἀφοῦ χρειάζεται ἀκόμα καὶ ἡ παρουσία τοῦ πρωτότυπου· κυβερνάει ὅμως τὸ σύνολο τῆς ἐνέργειάς σου, καὶ τὴν κάνει κάτι ὁλόκληρο, ποὺ ἔχει τὸ σκοπό του, τὴν κύρωσή του καὶ τὰ ὁριά του.

Φαῖδρος. — Θὰ μποροῦσα λοιπὸν ἀληθινὰ νὰ πῶ πὼς κάνω γεωμετρικὴ πράξη, ἀλλὰ πὼς ἡ μορφὴ ἡ ἴδια ποὺ γεννιέται ἀπ' αὐτὴ δὲν εἶναι γεωμετρική.

Σωκράτης. — Ἀκριβῶς. Ἢ μᾶλλον μπορεῖς νὰ πεῖς πὼς εἶναι γεωμετρικὴ ὡς γιὰ τὴν ὁμοιότητα, ἀλλὰ πὼς καθαυτὸ δὲν εἶναι.

Φαῖδρος. — Ἂς προχωρήσομε τώρα στὰ πραγματικὰ γεωμετρικὰ σχήματα.

Σωκράτης. — Ἔρχομαι τώρα σ' αὐτά· νομίζω ὅμως πὼς δὲν μπορῶ νὰ ὁρίσω τί εἶναι αὐτὰ μὲ κανέναν ἄλλο καλύτερο τρόπο, παρὰ μὲ τὸν τρόπο ποὺ μεταχειρίστηκα ὡς τώρα, ἀποκλείοντας δηλαδὴ τὰ ἄλλα σχήματα.

Φαῖδρος. — Ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ τὸ πεῖς.

Σωκράτης. — Ὀνομάζω λοιπὸν «γεωμετρικὰ» τὰ σχήματα ποὺ χαράζονται μὲ κινήσεις τέτοιες, ποὺ μποροῦμε νὰ τὶς ἐκφράσομε μὲ λίγα λόγια.

Φαῖδρος. — Μὰ τότε, ἂν διατάξεις ἕναν ἄνθρωπο νὰ βαδίσει, ἢ μιὰ αὐτὴ λέξη γεννάει γεωμετρικὰ σχήματα;

Σωκράτης. — Ὄχι. Ἂν πῶ: περπάτα, ἡ κίνηση δὲν προσδιορίζεται ἀρκετὰ καλὰ μ' αὐτὴ τὴ διαταγή. Ὁ ἄλλος μπορεῖ νὰ πάει, μπροστά, πίσω, πλάγια ἢ λοξά... Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται, εἶναι τὸ ἑξῆς: μὲ μιὰ μόνη πρόταση, νὰ καθορίζεται ἡ κίνηση μὲ τέτοιαν ἀκρίβεια, ποὺ νὰ μὴ μένει στὸ κινούμενο σῶμα ἄλλη ἐλευθερία παρὰ νὰ τὴ χαράξει, καὶ μόνον αὐτὴ νὰ χαράξει. Καὶ πρέπει ἡ κάθε στιγμὴ τῆς κίνησης ν' ἀκολουθάει τὴν πρόταση αὐτὴ μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε ὅλα τὰ μέρη τοῦ σχήματος, ἂν καὶ εἶναι διαφορετικὰ στὴν ἔκταση, ν' ἀποτελοῦν γιὰ τὸ νοῦ ἕνα καὶ τὸ ἴδιο πράμα. Ἂν σοῦ πῶ λοιπόν: Περπάτα κρατώντας ὁλόενα τὴν ἴδιαν ἀπόσταση ἀπὸ δυὸ ὡρισμένα δέντρα, δημιουργεῖς ἐσὺ γεωμετρικὸ σχῆμα, φτάνει νὰ τηρεῖς στὴν κίνησή σου τὸν ὅρον αὐτὸ ποὺ σοῦ ἔβαλα.

Φαῖδρος. — Ἔ, καὶ ὕστερα; Τί τὸ περίεργο σ' αὐτὴ τὴ δημιουργία;

Σωκράτης. — Δὲν ξέρω πράμα πιὸ θεϊκό, πράμα πιὸ ἀνθρώπινο ἀπ' αὐτό· οὔτε πιὸ ἁπλό, οὔτε πιὸ παντοδύναμο.

Φαῖδρος. — Εἶμαι περίεργος ν' ἀκούσω τοὺς λόγους σου.

Σωκράτης. — Ἄ, φίλε μου, δὲν τὸ βρίσκεις λοιπὸν ἀξιοθαύμαστο νὰ εἶναι τόσο στενὰ ἑνωμένα ἡ κίνηση καὶ ἡ ὄψη, ὥστε νὰ μεταλλάζει σὲ κίνηση ἕνα ὁρατὸ πράμα, σὰ γραμμή, καὶ μιὰ κίνηση σ' ἕνα πράμα; Καὶ νὰ εἶναι ἡ μεταλλαγὴ τούτη σίγουρη, καὶ πάντα ἡ ἴδια, καὶ νὰ γίνεται μὲ τὸ μέσο τοῦ λόγου; Ἡ ὄψη μοῦ δίνει μιὰ κίνηση, καὶ ἡ κίνηση μὲ κάνει νὰ νιώσω τὴ γένεσή της καὶ τὰ δεσμὰ τῆς χάραξής της. Ἡ ὅραση μὲ κινεῖ· μὲ τὴν κίνηση πλουτίζομαι μὲ μιὰν εἰκόνα, καὶ τὸ ἴδιο πράμα μοῦ δίνεται, εἴτε προσεγγίζω σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸ χρόνο εἴτε τὸ βρίσκω στὸ διάστημα.

Φαῖδρος. — Τί χρειάζονται ὅμως τὰ λόγια; Καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ νὰ εἶναι λίγα;

Σωκράτης. — Ἀγαπητέ μου Φαῖδρο, τοῦτο εἶναι τὸ πιὸ σημαντικό: Δὲν ὑπάρχει γεωμετρία χωρὶς λόγια. Χωρὶς αὐτά, οἱ μορφὲς εἶναι τυχαῖα φαινόμενα· καὶ δὲ φανερώνουν, οὔτε ἐξυπηρετοῦν τὴ δύναμη τοῦ πνεύματος. Μὲ τὰ λόγια, καθὼς οἱ κινήσεις ποὺ γεννοῦν τὶς μορφὲς στενεύουν σὲ πράξεις, καὶ οἱ πράξεις αὐτὲς προσδιορίζονται ἀπὸ λόγια, κάθε μορφὴ εἶναι μιὰ πρόταση ποὺ μπορεῖ νὰ συντεθεῖ μὲ ἄλλες· κ' ἔτσι, χωρὶς νὰ λογαριάσομε πιὰ οὔτε τὴν ὄψη, οὔτε τὴν κίνηση, μποροῦμε ν' ἀναγνωρίσομε τὶς ἰδιότητες τῶν συνδυασμῶν ποὺ φτιάξαμε· καὶ νὰ οἰκοδομήσομε ἢ νὰ πλουτίσομε, νὰ ποῦμε, τὴν ἔκταση, μὲ καλοδεμένες κουβέντες σὲ ἀλληλουχία.

Φαῖδρος. — Τότε λοιπὸν ὁ γεωμέτρης, ἀφοῦ μιὰ φορὰ παρατηρήσει καλὰ τὴ μορφή, κλείνει σὰ νὰ ποῦμε τὰ μάτια καὶ γίνεται τυφλός;

Σωκράτης. — Ναί. Ἀποτραβιέται προσωρινὰ ἀπὸ τὶς εἰκόνες καὶ παραδίνεται τυφλὰ στὴ μοῖρα ποὺ οἱ μηχανισμοὶ τοῦ πνεύματος δημιουργοῦν γιὰ τὸ λόγο. Ἀγκαλιασμένα ἀπὸ τὸ μόχθο τῆς σιωπῆς, τὰ πιὸ περίπλοκα λόγια ἀναλύονται στὰ πιὸ ἁπλά· οἱ ἰδέες ποὺ ἦταν ταυτόσημες, ἀλλὰ ξεχωριστές, συγχωνεύονται· τὰ ὅμοια νοητὰ σχήματα συνοφίζονται καὶ ἁπλουστεύονται· οἱ κοινὲς ἔννοιες ποὺ χρησιμοποιήθηκαν σὲ διαφορετικὲς προτάσεις, γίνονται σύνδεσμοι ἀναμεταξύ τους κ' ἐξαφανίζονται, κ' ἔτσι μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἑνώσομε τὰ ἄλλα πράματα μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν χωριστὰ συνδυασμένες... Ἀπὸ τὴ σκέψη δὲ μένει ἄλλο παρὰ ἡ καθαρή της ἐνέργεια, ὁποὺ μ' αὐτὴν μεταλλάζει μπροστὰ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της, καὶ μεταμορφώνεται στὸν ἑαυτό της... Ἀποστραγγίζει τέλος ἀπὸ τὰ σκοτάδια της ὁλόκληρη τὴν πορεία τῆς λειτουργίας της.

Φαῖδρος. — Ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς τυφλὸς θωρεῖ τὸν ἑαυτό του ὡσὰν ἕνα θέατρο σοφῆς χορογραφίας συμβόλων!.. Θυμᾶσαι τ' ἀπλανῆ μάτια τοῦ Διοκλῆ;

Σωκράτης. — Τὰ θάματα ὅμως τοῦτα δὲν εἶναι παρὰ τὰ ὑπέρτατα ἀποτελέσματα τοῦ λόγου.

Φαῖδρος. — Νά λοιπὸν ποὺ ἡ γλῶσσα γίνεται οἰκοδόμος!.. Ἤξερα καὶ πρὶν πὼς εἶναι ἡ πηγὴ τῶν μύθων· καὶ μάλιστα γιὰ μερικούς, ἡ μητέρα τῶν...

Σωκράτης. — Ἄ, Φαῖδρο, Φαῖδρο, ἡ ἀσέβεια δὲν ἔχει γοῦστο σ' αὐτοὺς τοὺς τόπους! Ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει κεραυνὸς ἐδῶ-πέρα, δὲν ἔχει καὶ ἡ βλασφημία καμιὰν ἀξία... Καὶ τ' ἀκαθόριστα τοῦτα λειβάδια εἶναι ποτισμένα μὲ κώνειο. Ἀλλὰ πραγματικά, ὁ λόγος μπορεῖ νὰ οἰκοδομήσει, καθὼς μπορεῖ καὶ νὰ γεννήσει καὶ νὰ χαλάσει... Ἂν τοῦ ὑψώναμε ἕνα βωμό, θἄπρεπε τοῦτος νὰ παρουσιάζει στὸ φῶς τρεῖς ὄψεις διαφορετικὰ διακοσμημένες· κι' ἂν εἶχα νὰ τὸν παραστήσω μὲ ἀνθρώπινη ἐμφάνιση, θὰ τοῦ ἔδινα τρία πρόσωπα: τὸ ἕνα ἄμορφο σχεδόν, θὰ σήμαινε τὴν κοινὴ ὁμιλία: αὐτὴν ποὺ πεθαίνει μόλις γεννηθεῖ καὶ ποὺ χάνεται στὴ στιγμή, καθὼς χρησιμοποιεῖται. Μεταμορφώνεται τὴν ἴδιαν ὥρα στὸ ψωμὶ ποὺ ζητοῦμε, στὸ δρόμο ποὺ μᾶς δείχνουν, στὸ θυμὸ ἐκεινοῦ ποὺ προσβάλλει ἡ βρισιά... Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ στρογγυλεμένο στόμα τοῦ δευτέρου προσώπου θ' ἀνάβρυζε κρυστάλλινο κῦμα ἀθάνατου νεροῦ: θὰ εἶχε τὰ εὐγενικώτερα χαρακτηριστικά, μάτι ἔνθεο καὶ μεγάλο· καὶ τὸ δυνατὸ καὶ φουσκωμένο λαιμό, ποὺ δίνουν οἱ ἀγαλματοποιοὶ στὶς Μοῦσες.

Φαῖδρος. — Καὶ τὸ τρίτο;

Σωκράτης. — Μὰ τὸν Ἀπόλλωνα, πῶς νὰ σοῦ τὸ παραστήσω τοῦτο;.. Θὰ χρειαζότανε μιὰ φυσιογνωμία, δὲν ξέρω, σὰν ἀπάνθρωπη, μὲ χαραχτηριστικὰ τόσο αὐστηρὰ καὶ τόσο φίνα, ὅσο κατάφεραν οἱ Αἰγύπτιοι νὰ βάλουν στὰ πρόσωπα τῶν θεῶν τους, καθὼς λένε.

Φαῖδρος. — Εἶναι ἀλήθεια. Πονηριά, αἰνίγματα, μιὰν ἀλήθεια σχεδὸν ὠμή, μιὰ λεπτότητα ἀνεξιλέωτη καὶ σὰ ζωώδικη· ὅλα τὰ σημάδια μιᾶς προσοχῆς γατίσιας, καὶ μιᾶς πνευματικότητας ἐξαγριωμένης, τὰ βλέπει κανεὶς στὰ ὁμοιώματα τῶν σκληρῶν τους θεοτήτων. Ὀξύτητα καὶ ψυχρότητα, σὲ μῖγμα ἐπιτήδεια ὑπολογισμένα, προξενοῦν στὴν ψυχὴ μιὰν ἰδιαίτερη ἀνησυχία καὶ ἀδιαθεσία. Καὶ τὰ τέρατα αὐτὰ τῆς σιωπῆς καὶ τῆς ἐνάργειας, μὲ τὴν ἄπειρη ἠρεμία, ἄπειρα ξυπνητά· ἀλύγιστα, καὶ ποὺ φαίνονται προικισμένα μὲ ἄμεση παρουσία, ἢ μὲ κάποια κοντινή μας εὐλυγισία, φαντάζουν σὰν τὸν ἴδιο τὸ Νοῦ, χτῆνος, καὶ ζῶο ἀνεξερεύνητο, ποὺ ὅλα τὰ ἐξιχνιάζει.

Σωκράτης. — Ὑπάρχει μεγαλύτερο μυστήριο ἀπὸ τὴ σαφήνεια;.. Ὑπάρχει πιὸ ἰδιότροπο παιγνίδισμα ἀπὸ τὴν κατανομὴ τῶν φώτων καὶ τῶν σκιῶν ἐπάνω στὶς Ὧρες κι' ἐπάνω στοὺς ἀνθρώπους; Μερικοὶ λαοὶ χάνονται μέσα στοὺς στοχασμοὺς των· ἀλλὰ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, τὸ κάθε τί εἶναι μορφή. Ἀπὸ τὰ πράματα δὲ συγκρατοῦμε παρὰ τὶς σχέσεις τους· καὶ ὡσὰν περικλεισμένοι μέσα στὴ διάφανη μέρα, ὅμοιοι μὲ τὸν Ὀρφέα, χτίζομε μὲ τὸ λόγο ναοὺς σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ποὺ μποροῦν νὰ ἱκανοποιήσουν ὅλα τὰ λογικὰ πλάσματα. Ἡ μεγάλη τούτη τέχνη ζητεῖ ἀπὸ μᾶς μιὰ γλῶσσα μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβεια. Ἡ λέξη ἡ ἴδια ποὺ τὴ δηλώνει, εἶναι γιὰ μᾶς καὶ τ' ὄνομα τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ· μιὰ μόνη λέξη ὀνομάζει καὶ τὰ τρία. Γιατὶ τί ἄλλο εἶναι τὸ λογικὸ παρὰ ὁ λόγος ὁ ἴδιος, ὅταν οἱ ὅροι εἶναι σωστὰ καθορισμένοι κ' ἐξασφαλισμένη ἡ διάρκειά τους, κι' ὅταν οἱ ἀμετακίνητές των σημασίες συναρμόζονται ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη καὶ συνθέτονται καθαρά; Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἴδιο πράμα μὲ τὸ μαθητικὸ ὑπολογισμό.

Φαῖδρος. — Πῶς δηλαδή;

Σωκράτης. — Γιατί, ἀνάμεσα στὶς λέξεις εἶναι καὶ οἱ ἀριθμοί, ποὺ εἶναι τὰ πιὸ ἁπλὰ λόγια.

Φαῖδρος. — Τὰ ἄλλα λόγια ὅμως, ποὺ δὲν εἶναι ἁπλά, δὲν εἶναι κατάλληλα γιὰ τὸν ὑπολογισμό;

Σωκράτης. — Εἶναι, ἀλλὰ μὲ δυσκολία.

Φαῖδρος. — Γιατί;

(Ἀκολουθεῖ)

Μεταφρ. ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΑΝΝΑ ΚΑΡΙΜΑ

Ἡ Ἄννα Καρίμα γεννήθηκε τὸ 1871 στὴ Μπερντιάνσκ τῆς Ρωσσίας. Πατέρας της ὁ βοεβόδας Τόντορ Βέλκωφ ἀπὸ τὴ Σούμλα καὶ μητέρα της ἡ Οὐκρανίδα Στεπανίδα Μουζιτσένκο.

Τὸ 1875, ὁ πατέρας της, ἐγκαταλείποντας γυναῖκα καὶ κόρη, κατέβηκε στὴ Βουλγαρία ἀρχηγὸς ὁμάδος πατριωτῶν, γιὰ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους, ὅμως κατατροπώθηκε, κι' ὅταν ὁ ρωσσικὸς στρατὸς πέρασε τὸ Δούναβη, ἐνώθηκε μ' αὐτόν. Ὅταν πιὰ ἡ Βουλγαρία ἐλευθερώθηκε, ἔγινε κι' ὁ Βέλκωφ ἔπαρχος καὶ κάλεσε κοντά του ἀπὸ τὴ Ρωσσία τὴ γυναῖκα του καὶ τὴν κόρη του.

Ἡ Ἄννα Καρίμα πρωτοπαρουσιάστηκε στὰ βουλγαρικὰ γράμματα τὸ 1891 μὲ τὸ διήγημα «Συνειθισμένη Ἱστορία» ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Ντέν». Τὸ διήγημα ποὺ δίνω παρακάτω σὲ μετάφραση δημοσιεύθηκε τὸ 1894 στὸ περιοδικὸ «Νόβοβρέμε» κι' ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν Σλαβέϊκωφ νὰ κάνῃ ἕνα λογοπαίγνιο γιὰ τὴν συγγραφέα, ὅτι ἡ Καρίμα θὰ γίνῃ «καρίσιμα» σταὺς ἀναγνῶστες της.

Ἡ Καρίμα ἔγραφε καὶ δημοσίευε πολλὰ διηγήματα στὰ διάφορα κατὰ καιροὺς περιοδικά. Ἔγραφε καὶ θεατρικὰ ἔργα, ποὺ ἀπ' αὐτὰ τρία παιχτήκανε στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο τῆς Σόφιας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λογοτεχνική της δράση, ἡ Καρίμα εἶναι γνωστὴ κι' ἀπὸ τὴν κοινωνιολογική της ἐργασία. Ἵδρυσε διάφορα γυναικεῖα σωματεῖα, καὶ εἰς ἐφημερίδες «Γυναικεία φωνὴ» καὶ «Ἰσοπολιτεία», καὶ τὸ ὄνομά της εἶναι ἀρρήκτως δεμένο μὲ τὴ φεμινιστικὴ κίνηση τῆς Βουλγαρίας, ὅπου ὑπηρέτησε κι' ὡς δασκάλα στὶς ἐπαρχίες καὶ στὴ Σόφια.

Στὶς 5 Ἰουνίου 1921 γιορτάστηκε ἡ τριακονταετηρίδα τῆς συγγραφικῆς της ἐργασίας στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο τῆς Σόφιας, μὲ τὴν παρουσία πολλῶν ἐπισήμων καὶ τοῦ Ἰβὰν Βάζωφ. Κατὰ τὸν βαλκανικὸ πόλεμο ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα της ὡς νοσοκόμα, εἶχε ὅμως τὴν ἀτυχία νὰ πληγωθῇ στὸ μητρικό της φίλτρο μὲ τὸ θάνατο τῆς μονοιχοκόρης της, κι' ἔπαψε ὁριστικὰ νὰ γράφῃ. Τώρα ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀγαθοεργία καὶ μὲ τὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ θηλέων, ποὺ ἵδρυσε ἀπὸ τὸ 1916 στὴ Σόφια.

Α. ΑΡΓΗΣ

ΑΝΝΑ ΚΑΡΙΜΑ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΛΗ-ΜΠΕΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ χωριὸ Ρ. εἶνε ἕνα μικρὸ χωριὸ τῆς Μακεδονίας, χωμένο μέσα σὲ μιὰ μικρὴ κοιλάδα, ἀπ' ὅπου περνᾶ ἕνα ποταμάκι χωρίζοντάς το σὲ δυό, στὴν ἀπάνω συνοικία μὲ τοὺς πλούσιους Τούρκους, καὶ στὴν κάτω μὲ τοὺς φτωχοὺς γκιαούρηδες.

Ἀπὸ τὶς δυὸ μεριὲς τοῦ χωριοῦ ἁπλώνονται χωράφια λιναριοῦ ἀτέλειωτα, ποὺ σκαρφαλώνουν ψηλὰ στοὺς λόφους καὶ χάνονται στὸν οὐρανό...

***

Τὸ θέρος βρίσκεται στὸ τέλος του· ἡ πιὸ δύσκολη ἐποχή· ὁλόκληρο τὸ χωριὸ σπάνει στὴ δουλειά· ἄλλοι μαζεύουν τὸ λινάρι, ἄλλοι τὸ μουσκεύουν σὲ «μουσκευτήρια», ἄλλοι τὸ δουλεύουν.

Στοῦ Ἀλῆ-μπεη μαζεύονται πολλὲς παραδουλεῦτρες· τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ προτιμοῦν νὰ δουλεύουν σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, γιατὶ ἡ γριὰ μπέησα τὶς περιπιέται καὶ τὶς τρέφει καλά. Μόλις σκάσει ἡ αὐγή, μαζεύονται τὰ κορίτσια. Ἀπὸ τὸ πρωΐ ὣς τὸ βράδυ ἀνασαίνουν τὴ σκόνη ποὺ ξεφεύγει μέσα ἀπὸ τοὺς μύλους, ὅμως αὐτὸ δὲν τὶς ἐνοχλεῖ· τ' ἀστεῖα διασταυρώνονται, κάποια τραγουδάει κιόλας ξεφωνίζοντας ἴσαμε τὸν οὐρανό, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ἀκούσει ὁ Θεός. Τραγουδᾶνε κι' ὅλες μαζί, ἀλλὰ πρὸς τὸ βράδυ, ὅταν ἔρθει νὰ τοὺς κάνει συντροφιὰ ἡ γριὰ μπέησα.

Ὅταν περάσει τὸ μεσημέρι, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος βγεῖ ἔξω στὸν κάμπο γιὰ νὰ πιάσει τὴ βραδυνὴ δουλειά, ὅταν ὁλόκληρο τὸ σπίτι σωπαίνει, τότε ἡ γριὰ μπέησα σηκώνεται ἀπὸ τὸν τόπο της καὶ πηγαίνει στὸν ὀντᾶ, ποὺ δουλεύουν τὰ κορίτσια. Τρέμει ὁλόκληρη, τὰ μάτια της δὲ βλέπουν, ὅμως τὰ καταφέρνει... Κι' ὅταν φανεῖ στὸ κατώφλι τὸ διπλωμένο στὰ δύο κορμί της, τὸ τυλιγμένο στὸ μαῦρο φερετζέ, ἀμέσως ὅλες σωπαίνουν, σταματοῦν τὴν κουβέντα, τ' ἀστεῖα καὶ τὰ γέλια.

Μὲ φωνὴ ποὺ μόλις ἀκούεται ἡ γριὰ τοὺς λέει:

— Καλησπέρα, κορίτσια! καὶ πάει πρὸς τὴ δική της γωνιά. Ἐκεῖ κάθεται σὲ μαλακὸ μεντέρι, καμωμένο γι' αὐτήν, ἀνοίγει τὴ μαγουλίκα της, πιάνει μὲ τὰ χέρια της τὰ γόνατα, καὶ σηκώνει τὰ ξεθωριασμένα ἀπὸ τὰ γεράματα μάτια της πρὸς τὰ κορίτσια, ποὺ φαίνονται σὰ σκιὲς μέσα σὲ πυκνὴν ὁμίχλη.

— Ἄϊντε δουλειά, καλὸ νάχετε, τοὺς λέει πάλι.

Κι' ὁ θόρυβος ξαναρχίζει. Τὰ κορίτσια δουλεύουν μὲ ὄρεξη· ἡ σκόνη ἀπὸ τὸ λινάρι τὶς σκεπάζει ὁλόκληρες, πυκνὴ κάθεται ἀπάνω στὰ βλέφαρά τους, μόλις μποροῦν κι' ἀνασαίνουν, ὅμως τί νὰ γίνει, αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά τους.

Τί τάχα γυρεύει ἀνάμεσα στὶς κοπέλλες ἡ γριὰ μπέησα; Μήπως ἦρθε νὰ τὶς ἐπιτηρεῖ μὲ τὰ τυφλά της μάτια;

Στὴν ἀρχὴ τὰ κορίτσια ἀπόρησαν, κατόπι ὅμως συνεῖθισαν: ἡ γριὰ θὰ καθότανε στὴ γωνιά, θὰ τὶς ἔβλεπε προσεχτικά, ὅμως αὐτὲς ξέρουν ὅτι δὲν τὶς βλέπει καὶ μόλις τὶς ἀκούει. Δὲν ἐρχότανε ἐκεῖ ἡ γριὰ γιὰ νὰ ἐπιτηρήσει καὶ ν' ἀνασάνει τὴ σκόνη, ἀλλὰ ἐρχότανε γιὰ ν' ἀκούει τὰ τραγούδια τους, τὰ παλιὰ βουλγάρικα τραγούδια...

Οἱ κοπέλλες λένε ἕνα τραγοῦδι καὶ κατόπι ἀπὸ λίγο πιάνουν ἄλλο.

Πάνω ἀπὸ τοὺς λόφους ὁ ἥλιος πάει νὰ δύσει· σκοτεινιάζει στὰ λιβάδια, πάνω στὴν κουρασμένη γῆ ἁπλώνεται τὸ ἥσυχο βράδυ, καὶ τότε οἱ κοπέλλες λένε καὶ τὸ τελευταῖο τραγοῦδι. Κι' ἡ γριὰ κλείνει τὰ μάτια ἀκούοντας αὐτὸ τὸ τραγοῦδι, ποὺ ἀπ' ὅλα πιότερο ξυπνάει μέσα της ἀναμνήσεις...

***

Πρώτη κοπέλλα τοῦ χωριοῦ ἦτανε ἡ Χριστίνα, καλοντυμένη κοπέλλα. Καμμιὰ ἄλλη δὲν εἶχε σὰν κι' αὐτὴν τὰ μάτια μὲ τὰ γραμμένα φρύδια, καμμιὰ δὲν εἶχε τὸ ἴσιο της κορμὶ καὶ τὴ σὰν ἀηδονιοῦ φωνή της. Ὅλα τὰ παλληκάρια ἦταν τρελλὰ γι' αὐτή, ποὺ στοὺς χοροὺς καὶ στὶς βεγγέρες ἦταν ἡ πρώτη.

Τὴν εἶχαν ζητήσει παλληκάρια ἀπὸ πολλὰ μέρη, ποὺ μὲ χαρὰ θὰ πήγαινε κάθε κορίτσι, ὅμως κανένα δὲν ἄρεσε τῆς Χριστίνας, κι' ὅταν ὁ πατέρας της τῆς μιλοῦσε γιὰ κανέναν, ἡ Χριστίνα ἔριχνε κάτω τὸ κεφάλι, δὲν ἔβγαζε μιλιά, κι' ἔτρεμε σὰν τὸ φύλλο.

Κάτι τρομερὸ γινότανε μέσα της: αὐτὴ ἀγαποῦσε τὸν Τοῦρκο, τὸν ὅμορφο Ἀλῆ-μπεη. Ἔκανε σὰν τρελλὴ γι' αὐτόν· στὴ ματιά του ἡ καρδιά της χτυποῦσε, κι' ὁλόκληρη ὅμως ἔτρεμε ὅταν συλλογιζόταν πὼς ἀγαπάει ἕναν Τοῦρκο...

Ὁ πατέρας της κι' ἡ μάννα της ἦταν θεοφοβούμενοι ἄνθρωποι, θεοφοβούμενη ἦταν κι' αὐτή... Νύχτες ὁλόκληρες παρακαλοῦσε τὸ Θεό, μὲ δάκρυα τὸν ἱκέτευε, γιὰ νὰ τῆς βγάλει τὸ δαίμονα ἀπὸ μέσα της, γιὰ νὰ ξεχάσει τὸν ὄμορφο Τοῦρκο... Ἔκλαψε, ἀγωνίστηκε, ὅμως ὅλα πῆγαν ἄδικα· στὸν ἀγῶνα λὲς κι' ὁ ἔρωτάς της μεγάλωνε...

Τὸν Ἀλῆ-μπεη τὸν φοβότανε καὶ τὸν ἀπόφευγε· ὅταν τὸν συναντοῦσε στὸ δρόμο ἢ ὅταν ἡ καρδιά της τῆς ἔλεγε ὅτι κάπου ἐκεῖ κοντὰ εἶναι, ἔστριβε...

Ἄδικα ὅλα· αὐτὸς ἦταν πάντα στὸ νοῦ καὶ στὴν ψυχή της· μέρα καὶ νύχτα τὸν ἔβλεπε ἔμπρός της, νὰ τὴν κοιτάζει καὶ νὰ τὴ μαγεύει μὲ τὰ μαῦρα του τὰ μάτια, μὲ τὴ γοητευτική του ματιά... Καὶ μ' ὅλο της τὸ φόβο, ἔτρεμε ὁλόκληρη στὴ γλυκειὰ αὐτὴ σκέψη.

Ἕνα βράδυ, ἡ Χριστίνα ἀργοπόρησε στὴν πηγὴ μαζὶ μὲ δυὸ φιλενάδες της. Περάσανε δυὸ παλληκάρια ἀπὸ τὰ περίχωρα ποὺ τὴν εἶχαν ζητήσει. Ζήτησε τὸ ἕνα νὰ πιεῖ νερὸ ἀπὸ τὴ στάμνα της, δὲν τοῦ ἔδωσε... Ζήτησε καὶ τὸ ἄλλο παληκάρι, καὶ σ' αὐτὸ δὲν ἔδωσε. Φάνηκε ὁ ὄμορφος Τοῦρκος, τὸν εἶδε ἡ Χριστίνα, ἀπὸ μακρυὰ τὸν γνώρισε... Κοκκινάδι σὰ φωτιὰ ἔβαψε τὰ μάγουλά της, ἡ καρδιά της ἄρχισε τρελλὰ νὰ χτυπᾶ, ὅλα σβύσαν σὲ μιὰν ὁμίχλη, καὶ σ' αὐτὴν τὴν ὁμίχλη μονάχα αὐτὸς φαινότανε καὶ τὴν τραβοῦσε σύγκορμη...

Ὁ Ἀλῆ-μπεης πῆγε ἴσια σ' αὐτήν· καὶ ζήτησε νὰ πιεῖ νερὸ ἀπὸ τὴ στάμνα της. Ἡ Χριστίνα σὰ σὲ ὄνειρο τοῦ ἔδωσε... Αὐτὸς πῆρε τὴ στάμνα ἀργά, βυθίζοντας τὴ φλογερή του ματιὰ στὰ τρομαγμένα της μάτια...

***

Σ' ὅλο τὸ χωριὸ μαθεύτηκε ἡ τρομερὴ εἴδηση: ἡ Χριστίνα ἀγάπησε Τοῦρκο. Τὴν εἴδηση αὐτὴ τὴν ἔμαθε καὶ τῆς Χριστίνας ὁ πατέρας... Μεγάλα βάσανα ἄρχισαν γιὰ τὴ Χριστίνα: καὶ τὴ δείρανε τοῦ πεθαμοῦ καὶ στὸ ὑπόγειο τὴν κλείσανε καὶ ψωμὶ δὲν τῆς δίνανε... Ἡ Χριστίνα ὅλα τὰ ὑπέφερε μ' ἐγκαρτέρηση, κι' ὅταν ὁ πατέρας της, μὲ δάκρυα ἀπὸ τὴ θλίψη, τὴ ρωτοῦσε:

— Τὸν ἀγαπᾶς ἀκόμα;

— Τὸν ἀγαπῶ, ἀπαντοῦσε.

Πάλι στὸ μπέη ὁ πατέρας τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ κάνει, γιατὶ ἤξερε πὼς μὲ τὸν Τοῦρκο δὲ θὰ τἄβγαζε πέρα.

Τοῦ γέρου Κόλια τὸ σπίτι σκοτεινιασε, ἡ μάννα τῆς Χριστίνας μαυροφορέθηκε: στὴν ἐκκλησία πῆγε, μετάνοιες ἔκανε, νὰ τὴ βοηθήσει ὁ Θεός, ν' ἀποτραβηχτεῖ ἡ Χριστίνα ἀπὸ τὸν Τοῦρκο... Ἄδικα... Μιὰ νύχτα, ἡ Χριστίνα ἔφυγε ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι, ἐγκαταστάθηκε στὸ σπίτι τοῦ Ἀλῆ-μπεη καὶ πιὰ δὲν ξαναφάνηκε... Βαρειὰ κατάρα τῆς ἔδωσε ὁ πατέρας της, ὅμως κι' ἀπὸ τὴ μεγάλη του ντροπή, πέθανε. Στὸ χρόνο ἀπάνω πέθανε κι' ἡ μάννα τῆς Χριστίνας. Τότε μονάχα βγῆκε ἡ Χριστίνα ἀπὸ τὸ σπίτι, τυλιγμένη σὲ μαῦρο φερετζέ,

μὲ τὸ κεφάλι σκεπασμένο μὲ γιασμάκι ἄσπρο. Πῆγε ὁλόϊσα στοὺς τάφους τῶν γονιῶν της καὶ κεῖ πικρὰ ἔκλαψε...

***

Περάσανε πολλὰ χρόνια... Ἡ Χριστίνα γέρασε. Ὁ Ἀλῆ-μπεης πέθανε καὶ τῆς ἄφηκε ἀμέτρητη περιουσία. Ἀπόμεινε μονάχη, μοναχούλα... Ἡ βαρειὰ κατάρα τοῦ πατέρα εἶχε πιάσει: ἀπ' αὐτὴν καὶ τὸν Τοῦρκο δὲν εἶχε γεννηθεῖ παιδί. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀλῆ-μπεη, στὸ μεγάλο του σπίτι μείνανε μακρυνοί του συγγενεῖς.

Μέρες ὁλόκληρες ἡ γριὰ δὲν ἔβγαζε μιλιά, ἀδιάφορη πιὰ γιὰ κάθε τι στὸν κόσμο... Στὸ σπίτι ὅλοι τὴ βλέπανε, σὰ νὰ εἶχε ζήσει πιὰ τὴ ζωή της, καὶ μὲ ὑπομονὴ περίμεναν τὸ θάνατό της. Καὶ μόνο τὸ φθινόπωρο, ὅταν πλησίαζε ὁ καιρὸς νὰ συναχτεῖ τὸ λινάρι, ὅταν οἱ πρῶτες δουλεῦτρες ἔμπαιναν στὴν αὐλή, τότε μονάχα, λές, ξυπνοῦσε ἡ γριά.. Κάθε ἀπόγεμα, ὅταν ἡσύχαζε ὁλόκληρο τὸ σπίτι, πήγαινε στὸν ὀντά, ἀπ' ὅπου ἀκουγότανε τὸ τραγούδι τῶν κοριτσιῶν, καθότανε στὴ γωνιά, ἄκουε τὰ παλιὰ τραγούδια, καὶ σὰ σὲ ὄνειρο, χανότανε στὰ μακρυνὰ περασμένα.

***

Τραγουδᾶνε καὶ τὸ τελευταῖο τραγούδι... Ἡ γριὰ συνέρχεται, ἀνοίγει τὰ μάτια, κοιτάζει γύρω, ὕστερα σηκώνεται μὲ κόπο κατασκονισμένη καὶ φεύγει. Τὴν ἄλλη μέρα κοίτεται ἄρρωστη ἀπὸ τὴ συγκίνηση, ὅμως μόλις περάσει τὸ μεσημέρι κι' ἀπομείνει μονάχη στὸ σπίτι, πάλι πηγαίνει στὰ κορίτσια γιὰ ν' ἀκούσει τὰ τραγούδια τους, ποὺ κάποτε τὰ τραγούδησε κι' αὐτὴ μὲ τὶς φιλενάδες της, τὰ παλιὰ βουλγάρικα τραγούδια...

Μεταφρ. Α. Α.

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Θέλω νὰ φηγηθῶ μιὰν ἱστορία
ἁπλή, λυπητερή, σπαραχτική,
σ' ἕνα ξενοδοχεῖο, στὴν ἐπαρχία,
σὲ μιὰ παράλια πόλη ἐξοχική.

Μιὰ νύχτα θερινή, μὲ τὴ σελήνη
θαῦμα μελαγχολίας ρωμαντικό,
μιὰ νύχτα μὲ τὸ φωτοπέλαο μαγικὸ
στὰ χάη τῶν ὁριζόντων νἀχνοσβύνει.

Στὸ πλαϊνὸ δωμάτιο, συντριβάνι
τὸ κλάμα ἑνὸς ἀγνώστου ἀναθροεῖ,
τρέμει σὰν καλαμιὰ ποὺ ἀναρριγεῖ
καὶ σταματάει σὰ χορδὴ ποὺ σπάνει.

Βογγάει συγκρατητὰ σὰν πληγωμένο
καὶ ξαφνικὰ ὁλολύζει ὡς οἰμωγή,
λαγγεύει ὡσὰν τραγούδι ἀποσταμένο
κι' εἶν' ὅλο γλύκα πάθους στὴ σιωπή.

Ὥρα τἀκούω γυρτὸς στὸ περιβάζι
τοῦ παραθύρου, ἐκστατικός,
κι' εἶνε ἡ Σιγή, θαρρῶ, ποὺ ἀναστενάζει
μέσ' τὴν καρδιὰ τῆς νύχτας καὶ στὸ φῶς.

Τἄλλο πρωῒ μπουλούκ' ἡ ἀστυνομία
μ' ἕνα γιατρό, ἀνακρίνει κι' ἐρωτᾶ.
— «Μὰ νέα τρελλὴ αὐτοκτόνησε ὀρθρινά,
μᾶς λέει ὁ ξενοδόχος μὲ πικρία.

Ὁλονυχτὶς θρηνοῦσε ἀπελπισμένη
κι' ἕνα πιστόλι παίρνει τὴν αὐγή,
Ἀ! τὴν ἀθλία καὶ τὴν ἐλεεινὴ
Τὸ νοῖκι της ἀπλήρωτο μοῦ μένει.»

«—Ὄχι! καμμιὰ δὲν ἔχει αὐτοκτονήσει,
μ' ἔξαλλη ὀργὴ φωνάζω βλοσυρός,
μόνο ἡ Σιγὴ τῆς νύχτας ἔχει σβύσει
καὶ τῆς καρδιᾶς της ὁ κρυφὸς παλμός.

Τὴν ἄκουα χτὲς π' ἀνάλαφρα ἐβογγοῦσε
μόνη, πανέρμη κι' ἄγνωστη ψυχή,
κι' ἦταν στιγμὲς στὴν νύχτα ποὺ ἐμιλοῦσε
κι' ἔσκυβαν στὴν φωνή της οἱ οὐρανοί...

Κι' οἱ στάλες πῶχουν πήξει ἐδῶ τοῦ αἱμάτου
εἶνε οἱ κρουσταλλιασμένοι της λυγμοί.
Δὲν πάει ἡ Σιγὴ στὸν ἴσκιο τοῦ θανάτου,
μονάχα πάει γλυκὰ νὰ κοιμηθῆ!

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

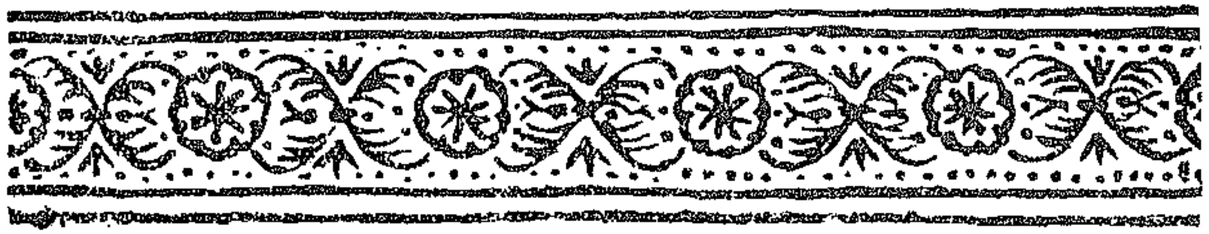

JOSÉ ZORILLA Y MORAL

ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ ΣΕ 5 ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ 2 ΕΙΚΟΝΕΣ (*)

Ἔμμετρη μετάφραση ἀπὸ τὸ ἱσπανικό: ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

[Ἐξωτερικὸ τοῦ σπιτιοῦ τῆς Δόνας Ἄννας, στὴ διασταύρωση δύο δρόμων μιᾶς παλιᾶς συνοικίας τῆς Σεβίλλιας. Ἐξώπορτα ἐπιβλητική. Ἕνα χαμηλὸ παράθυρο, ποὺ ἀνοιγοκλείνει, προφυλαγμένο ἀπὸ παχειὰ σιδερένια κάγκελα. Σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς γωνίες τοῦ σπιτιοῦ, τὰ οἰκόσημα τῆς οἰκογένειας τῆς Δόνας Ἄννας. Στὴν ἄλλη, ἕνα ἄγαλμα τῆς Παναγίας. Ὁ δρόμος τοῦ βάθους, καμπύλος, τελειώνει σὲ καμάρα.]

ΣΚΗΝΗ Ι

Δὸν Λουΐς, Λίππο.

Λίππο

Τί ἄλλο, αὐθέντη, διατάζεις;

Δὸν Λουΐς

Νὰ πᾶς στοῦ δὸν Ζοζὲ Λαπύς,
ποὺ ἐγγυήθηκε γιὰ μένα,
κι' ἐκ μέρους μου νὰ τοῦ εἰπῆς
τὶς πιὸ θερμὲς εὐχαριστίες.
— Τρέξε καὶ γύρνα στὸ μινοῦτο!

(Ὁ Λίππο ἀπομακρύνεται. Ὁ Δὸν Λουΐς τὸν ξαναφωνάζει:)

— Λίππο!

Λίππο

Αὐθέντη!

Δὸν Λουΐς

Τὸ πιστόλι!

Λίππο

Εἶναι γεμᾶτο.

Δὸν Λουΐς

Δῶσέ μου το.

(τὸ περνάει στὴ ζώνη του.)

Βέβαια, πιθανὸ δὲν εἶναι
πῶς θὰ φανῆ ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη
ὁ δὸν Ζουάν... Εἶναι στὸ φρέσκο,
ἀλλά, μ' αὐτὸν... κανεὶς δὲν ξέρει!
Γι' αὐτὸ ἂς εἶμαι ὁπλισμένος
κι' ἕτοιμος γιὰ τὸ κάθε τί.

Λίππο

Δὲ θέλετε κι' ἐγὼ νὰ μείνω;

Δὸν Λουΐς

Θᾶνε καλλίτερα, ὁρισμένως...

Δὸν Λουΐς

Εἴμαστε τρεῖς. Εἶναι ἀρκετοί.

Λίππο

Τρεῖς;

Δὸν Λουΐς

Τὸ πιστόλι σου κι' ἐγώ,
δύο· καί, τρίτος, αὐτὸ ἐδῶ!

(Δείχνει τὸ σπαθί του.)

Τρέξε, λοιπόν. Μὰ χτύπα πρῶτα
δυὸ φορὲς σ' αὐτὴν τὴν πόρτα
καὶ πὲς τοῦ Πασκοάλ πῶς θέλει
ὁ δὸν Λουΐς νὰ τοῦ μιλήση.
Εἶναι ἀνάγκη. Ἂς μὴν ἀργήση!

(Ὁ Λίππο χτυπᾷ. Ὁ Δὸν Λουΐς, μονολογεῖ:)

Ἀ! δόνα Ἄννα! τὴ ζωή μου
γιὰ σένα ἔχω στοιχηματίσει!
Ἀλλ' ἂν δὲ μὲ γελάη ἡ καρδιά μου,
ὁ δὸν Ζουὰν δὲ θὰ κερδίση!

ΣΚΗΝΗ ΙΙ

Δὸν Λουΐς, Πασκοάλ.

Πασκοάλ

βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐνῶ ὁ Λίππο φεύγει.

Σεῖς, δὸν Λουΐς; Κ' ἡ φυλακή;
Σᾶς ἔχουν κιόλας ἀφημένα
ἢ δραπετέψατε ἀπὸ κεῖ;

Δὸν Λουΐς

Ὄχι· ἐγγυήθηκαν γιὰ μένα.

Πασκοάλ

Κι' ὁ δὸν Ζουάν; Εἶναι ἀλήθεια
πῶς τὄσκασε, γιὰ παραμύθια;

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Δὸν Λουΐς

Δὲν ξέρω τίποτα. Θαρροῦσα
πὼς εἶτανε ἀκόμα μέσα.
Μὰ εἶναι ἄνθρωπος ποὺ βάνει
σ' ἐνέργειαν ὅλα τὰ μέσα
γιὰ νὰ πετύχῃ ὅ,τι θελήσῃ . . .
Ἂν βγῆκε . . . τότε, ἀπὸ δῶ πέρα
γιὰ νὰ περάσῃ δὲ θ' ἀργήσῃ,
γιατὶ γι' αὐτὸν ἡ κάθε μέρα,
ἡ κάθε ὥρα ποὺ περνάει,
γιὰ ὅ,τι πρόκειται νὰ κάνῃ
μετράει, Πασκοάλ, μετράει ! . .

Πασκοὰλ
ἔκπληκτος :

Τί θέλετε μ' αὐτὸ νὰ πῆτε ;

Δὸν Λουΐς

Θέλω νὰ πῶ πὼς μεταξύ μας
αὐτὲς τὶς ὧρες παίζουντ' ὅλα :
καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ζωή μας.
Γι' αὐτό, ἂν ἦρθα τέτοιαν ὥρα
νὰ σ' εὕρω καὶ νὰ σοῦ μιλήσω,
εἶναι γιατὶ ἔχω, Πασκοάλ,
τὴ συνδρομή σου νὰ ζητήσω.

Πασκοὰλ

Ξέρετε, δὸν Λουΐς, πὼς εἶμαι
πάντοτε στὴ διάθεσή σας,
καὶ ὅτι δίνω τὴ ζωή μου
γιὰ νὰ φυλάξω τὴ δική σας !

Δὸν Λουΐς

Νὰ ἤτανε γιὰ τὴ ζωή μου
δὲ θὰ σοῦ ζήταγα βοήθεια·
θὰ μοῦ ἀρκοῦσε τὸ σπαθί μου
καὶ ἡ καρδιὰ πῶχω στὰ στήθεια !
Μὰ πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο,
πιὸ σοβαρὸ καὶ πιὸ μεγάλο :
ζητάω τὴ βοήθειά σου,
γιατὶ ὁ δὸν Ζουὰν σκοπεύει
νὰ ρθῇ ν' ἁρπάξῃ τὴν κυρά σου !

Πασκοὰλ

Τὴ δόναν Ἄννα : Ξέρετε ὅτι
εἶμαι ὁ πιστὸς ἀκόλουθός της :
ὅποιος ζητάει τὴν κυρά μου
θὰ μ' εὕρῃ πάντοτες ἐμπρός της !
— Μὰ τί συμβαίνει, δὸν Λουΐς ;

Δὸν Λουΐς

Ἄκου : πρὶν ἕνα χρόνο τώρα,
στοῦ Μπουταρέλλι τὴν ταβέρνα,
ἀπάνου στὸ πιοτί,— μιὰν ὥρα
ὁποὺ κανεὶς τί λέει δὲν ξέρει,
μὰ ποὺ ὅ,τι πῇ καὶ νὰ τὸ κάνῃ
πρέπει, σὰν ἰδαλγὸς ποὺ εἶναι,
στοίχημα κάποιο εἴχαμε βάνει . . .

Πασκοὰλ

Κατόπι ;

Δὸν Λουΐς

Κάναμε κ' οἱ δύο
ὅ,τι εἴχαμε στοιχηματίσει
σὰν ἰδαλγοὶ καὶ Καστιλλιάνοι, —
μὰ ὁ δὸν Ζουὰν εἶχε νικήσει.
Σὲ μιά του ἀμφιβολία ἀπάνω,
μοῦπε μὲ στόμφο παρευτύς :
— «Ὅτι ἐγὼ πάντοτε τὸ κάνω
αὐτὸ ποὺ λέω γιὰ νὰ πειστῇς,
τὴ δόναν Ἄννα θὰ σοῦ πάρω
καὶ δὲ θενὰ τὴν παντρευτῇς !»

Πασκοὰλ
περήφανα :

Μπορεῖ νὰ τῶπε, μὰ δὲ φτάνει . . .

Δὸν Λουΐς
μὲ πεποίθηση :

Ἀφοῦ τὸ εἶπε,— θὰ τὸ κάνῃ !

Πασκοὰλ
εἰρωνικά :

Φοβᾶστε, δὸν Λουΐς ;

Δὸν Λουΐς

Φοβᾶμαι,
γιατὶ αὐτός, μὴν τὸ ξεχνᾶς,
δὲν εἶναι ἄνθρωπος σὰν ὅλους,
μὰ εἶναι αὐτὸς ὁ Σατανᾶς !

Πασκοὰλ

Τώρα ποὺ ξέρω πὼς θὰ νἄρθῃ
δὲν εἶναι κίνδυνος κανένας.
Μπορεῖτε ἥσυχος νὰ εἶστε !

Δὸν Λουΐς

Ἄ ! Πασκοάλ ! Αὐτὸς εἶν' ἕνας
ὁποὺ μπορεῖ νὰ σὲ γελάσῃ
δίχως χαμπάρι νὰ τὸ πάρῃς !

Πασκοὰλ

Καλά, θὰ ἰδοῦμε· ἂς δοκιμάσῃ !
(*Βλέποντας πὼς δὲν ἔπειασε τὸν δὸν Λουΐς :*)
Σᾶς λέω νὰ μὴν ἔχετε ἔννοια,
γιατὶ οὔτε πέντε δὸν Ζουὰν
μποροῦν νὰ ἱδρώσουνε τὰ γένεια
ἑνὸς Ἀραγονέζου . . .

Δὸν Λουΐς

Ἂν
ἐπρόκειτο ν' ἀντικρυστῆτε
στῆθος μὲ στῆθος, τότε ἴσως.
Ἀλλὰ μ' αὐτόν, στὴν πανουργία,
δὲν εἶσαι, Πασκοάλ μου, ἴσος !
Ξέρω ποιὸς εἶσαι, — καὶ ποιὸς εἶναι
ὁ δὸν Ζουὰν τὸ ξέρω ἐπίσης
Τὴ δόναν Ἄννα θὰ τὴν κλέψῃ,
δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ἐμποδίσῃς.

Πασκοὰλ
ἐνεργητικά :

Δὲν μπορῶ νὰ τὸν ἐμποδίσω ;
Αὐτὸ μοῦ φαίνεται πολύ !
Ἂς κάνῃ ὅτι ἔρχεται, καὶ βλέπει :
Θὰ τὸν σκοτώσω σά σκυλί !

Δὸν Λουΐς

Ἕνα μονάχα ὑπάρχει μέσο
γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ἡσυχάσω . . .

Πασκοὰλ

Τί ;

Δὸν Λουΐς

Νὰ μ' ἀφίσῃς μέσ' στὸ σπίτι
τὴν νύχτα αὐτὴ νὰ τὴν περάσω.

Πασκοὰλ

Αὐτὸ εἶν' ἀδύνατο !

Δὸν Λουΐς

Γιατί ὄχι ;
Θᾶμαστε δυὸ νὰ τὴ φυλᾶμε.

Πασκοὰλ

Βγάλτε ἀπ' τὸ νοῦ σας τέτοιο πρᾶμα !

Δὸν Λουΐς

Ἄντρας της αὔριο δὲ θᾶμαι ;

Πασκοὰλ

Μὰ σήμερα δὲν εἶστε ἀκόμα !
Ἐκτὸς ἂν θέτε νὰ ρωτήσω
τὸν δὸν Ἰνέγο, γιατὶ μόνος
δὲν εἰμπορῶ ν' ἀποφασίσω
τέτοιο ἕνα πρᾶμα.

Δὸν Λουΐς
ὀργισμένα :

Θὰ μ' ἀφίσῃς
στὸ σπίτι νἄμπω . . . ἐκτὸς ἂν
σ' ἔχει ἀγοράσει ὁ δὸν Ζουὰν
καὶ κάνεις ὅτι δὲ φοβᾶσαι
ἀπόψε μόνος σου γιὰ νᾶσαι !

Πασκοὰλ
μὲ λύπη :

Καλά, ἐγὼ εἶμαι πουλημένος . . .
Μὰ ἡ δόνα Ἄννα ; Εἰς ἐκείνη
ποὺ τόση ἀγάπη γιὰ σᾶς τρέφει,
δὲν ἔχετε ἐμπιστοσύνη ;

Δὸν Λουΐς

Πρέπει ὁ τσοπάνης ν' ἀγρυπνάῃ
σὰν ξέρει ὅτι γυρνᾶνε λύκοι.
Θέλω νὰ μπῶ μέσα στὸ σπίτι
γιὰ νὰ φυλάξω ὅ,τι μοῦ ἀνήκει !
Τῆς δόνας Ἄννας ἡ τιμὴ
εἶνε τιμὴ δική μου ἐπίσης,
— ἀφοῦ λοιπὸν τὴν ἀπειλοῦν
γιατὶ ζητᾶς νὰ μ' ἐμποδίσῃς ;

Πασκοὰλ
ὑποχωρώντας :

Καλά. Ἂν νομίζετε πὼς εἶνε
τίμιο αὐτὸ ποὺ μοῦ ζητᾶτε,
κι' ἂν μέσ' στὸ νοῦ σας τίποτ' ἄλλο
τὴν ὥρα αὐτὴ δὲ μελετᾶτε,
μπορεῖτε, δὸν Λουΐς, νἀρθῆτε
νὰ μείνετε στὴν κάμαρά μου·
μ' ἀπὸ κεῖ μέσα δὲ θὰ βγῆτε
κι' οὔτε θὰ δῆτε τὴν κυρά μου :
μόνο μ' αὐτὴ τὴ συμφωνία !

Δὸν Λουΐς

Σοῦ δίνω τὴν ὑπόσχεση μου.

Πασκοὰλ

Εἰς τὴν τιμή σας ;

Δὸν Λουΐς

Στὴν τιμή μου.
(*Διευθύνεται πρὸς τὴν πόρτα.*)
Πᾶμε.

Πασκοὰλ

Τί θέλετε ;

Δὸν Λουΐς

Νὰ ἔμπω.

Πασκοὰλ

Τί, δὸν Λουΐς ; Ἀπὸ τὰ τώρα ;
Γιὰ νὰ σᾶς μπάσω πρέπει πρῶτα
νὰ περιμείνουμε τὴν ὥρα
ποὺ ὁ κύριός μου πάει νὰ πέσῃ.

Δὸν Λουΐς

Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος, νὰ πάρῃ !
Μιὰ τέτοια λύση δὲ μ' ἀρέσει !
—Τί ὥρα κλείνει ὁ γέρος μάτι ;

Πασκοὰλ

Στὶς δέκα πέφτει στὸ κρεβάτι.

Δὸν Λουΐς

Στὶς δέκα ἴσως νᾶνε ἀργά.

Πασκοὰλ

Τί νὰ σᾶς κάνω ; Δὲν μπορῶ
νωρίτερα. Τὴν ὥρα κείνη
ἐγὼ ὁ ἴδιος θενὰ βγῶ
νὰ σᾶς ἀνοίξω σὰν χτυπῆστε
σ' ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ παραθύρι.
— Τ' ἀφεντικό μου θᾶχῃ γύρει.

Δὸν Λουΐς

Καὶ ἂν αὐτὸ ποὺ ἐγὼ φοβᾶμαι
συμβεῖ ἴσα μὲ τὴν ὥρα ἐκείνη ;

Πασκοὰλ

Αἴ, δὸν Λουΐς ! Ἐγὼ ποῦ θᾶμαι ;
Ἔχετε λίγη ἐμπιστοσύνη !

Δὸν Λουΐς

Καλά.

Πασκοὰλ
κάνοντας νὰ πάῃ πρὸς τὴν πόρτα :

Ἐγὼ πηγαίνω τώρα.
— Εἶστε ὁπλισμένος ;

Δὸν Λουΐς

Εἶμαι.

Πασκοὰλ

Τότε,
στὶς δέκα.

Δὸν Λουΐς

Θᾶμαι ἐδῶ στὴν ὥρα !
(*Ὁ Πασκοὰλ μπαίνει στὸ σπίτι.*)

ΣΚΗΝΗ III

Δὸν Λουΐς καί, γιὰ λίγο, ἕνας Μοναχός.

Δὸν Λουΐς

ἐξετάζοντας τὸ πιστόλι του :

Μέταλλο κρύο, μόνο σὲ σένα
ἔχω ἐγὼ ἐμπιστοσύνη !
Ὡστόσο θἄπρεπε ἀκόμα
λιγάκι νἄχα ἐπιμείνει
γιὰ νἄμπω μέσα ἀπὸ τὰ τώρα . . .
φοβᾶμαι μήπως ἀργὰ φτάσω
στὶς δέκα . . . — Δόνα Ἄννα, εἶναι
ὁ φόβος μου μήπως σὲ χάσω
ποὺ μ' ἔκανε νὰ σ' ἀγαπήσω
τόσο τρελλά ; . . .

(Ἀφογκράζεται :)

— Κάποιος περνάει !
Ἀκούω βήματα ; Ποιὸς νἄναι ;

(Βάζει τὸ χέρι στὴν καρδιά του.)

Τί δυνατὰ ὁποὺ χτυπάει !

(Φαίνεται ἕνας μοναχός. Ὁ δὸν Λουΐς, πιὸ ἥσυχος :)

Ἕνας καλόγερος ζητιάνος.

(Κατεβάζοντας τὸ πιστόλι ποὺ εἶχε προτείνει στὸ μεταξύ :)

Πέρασ' ἐλεύτερα. Μπορεῖς.

(Ὁ μοναχὸς περνάει καὶ χάνεται.)

Τί σιωπὴ καὶ τί σκοτάδι
καὶ τί μυστήριο ! Θαρρεῖς
ὅτι τὴ νύχτα αὐτὴ κάτι
μοιραῖο πρόκειται νὰ γίνῃ
καί, περιμένοντάς το, ὅλα
βουβὰ κι' ἀκίνητα ἔχουν μείνει !

(Πλησιάζοντας πρὸς τὸ σπίτι τῆς δόνας Ἄννας :)

Ἥσυχα τάχατες νὰ εἶναι
ὅλα στὸ σπίτι : Ἂς χτυπήσω
σ' ἐτοῦτο ἐδῶ τὸ παραθύρι
τὸν Πασκοάλ γιὰ νὰ ρωτήσω.

(Χτυπάει στὸ παράθυρο μὲ τὰ κάγγελα.)

ΣΚΗΝΗ IV

Δόνα Ἄννα, δὸν Λουΐς.

Δόνα Ἄννα

(ἀνοίγοντας ὕστερ' ἀπὸ λίγο τὸ παράθυρο :)

Ποιὸς εἶναι ;

Δὸν Λουΐς

μὲ χαρούμενη ἔκπληξη :

Ἆ ! σὺ 'σαι, δόνα Ἄννα ;

Δόνα Ἄννα

ἴδιο ὕφος :

Σύ, δὸν Λουΐς ; Πῶς τέτοιαν ὥρα ;

Δὸν Λουΐς

Δὲ χτύπησα γιὰ σένα, ὅμως
καλὰ ποὺ φάνηκες σὺ τώρα.

Δόνα Ἄννα

Τί τρέχει ;

Δὸν Λουΐς

Ἄκου, δόνα Ἄννα :
κάποιος ὡρκίστηκε μπροστά μου
ὅτι θὰ σ' ἔκλεβε ἀπὸ μένα.

Δόνα Ἄννα

παιχνιδιάρικα :

Δὲν κλέβουν ἔτσι τὴν καρδιά μου.
Πήγαινε πές του πὼς γελιέται !

Δὸν Λουΐς

Μ' ἂν βάλῃ σὲ ἐνέργεια μέσα
βιαία, τότε . . .

Δόνα Ἄννα

ἴδιο ὕφος :

Τί φοβᾶσαι ;
Ἀσφαλισμένη εἶμαι ἐδῶ μέσα.

Δὸν Λουΐς

Γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ὡς αὐτὸς
τὰ κάγγελα δὲν ὠφελοῦνε . . .

Δόνα Ἄννα

ἐνεργητικά :

Δὲν ἐτολμήσανε ποτὲς
κλέφτες στὸ σπίτι μου νὰ μποῦνε !

(Μ' ἐλαφρὴ εἰρωνεία :)

Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς
τόσο πολὺ ποὺ τὸν φοβᾶσαι ;

Δὸν Λουΐς

Κανένα φόβο δὲ θὰ εἶχα —
ὅσο γι' αὐτὸ βέβαιη νἆσαι —
ἂν ἐζητοῦσε νὰ σ' ἁρπάξῃ
μπροστὰ σὲ μέ, μὲ τὸ σπαθί του :
(θὰ ἐκανόνιζα τὸ πρᾶμα
μόνος μου ἐγὼ τότε μαζύ του . . .)
Ὅ,τι φοβᾶμαι εἶναι μήπως,
δίχως νὰ πάρω ἐγὼ χαμπάρι,
ὡσὰν τὴν ἔχιδνα γλυστρώντας,
ἔμπῃ στὸ σπίτι καὶ σὲ πάρῃ !

Δόνα Ἄννα

Οὔτε ἡ βία, οὔτε ὁ δόλος
μποροῦν, ἀγάπη μου, ἀπὸ μένα
νὰ πάρουν μιὰ καρδιὰ ποὺ εἶναι
δοσμένη ὁλάκερη σὲ σένα !

Δὸν Λουΐς

σοβαρά :

Τὸν ἔρωτα γιὰ μὲ ποὺ τρέφεις
διὰ νὰ μοῦ τὸν ἀποδείξῃς
μιὰν εὐκαιρία τώρα ἔχεις . . .

Δόνα Ἄννα

παιχνιδιάρικα :

Κατάλαβα ! Τὸν κατεργάρη
τὰ λέει αὐτὰ γιὰ νὰ ζητήσῃ
ἕνα φιλί . . .

Δὸν Λουΐς

Ὄχι. Μιὰ χάρη.
Ἂν θέλῃς πιὰ νὰ μὴ φοβᾶμαι,
ἂν θέλῃς . . .

Δόνα Ἄννα

φοβισμένα :

Βήματα ἀκούω,
γι' αὐτὸ σιγότερα ἂς μιλᾶμε . . .

Δὸν Λουΐς

σιγανά :

Ἄκουσε, ἀγάπη μου, τί θέλω . . .

(Ἐξακολουθοῦν νὰ μιλοῦν σιγανά.)

ΣΚΗΝΗ

Δόνα Ἄννα, Δὸν Λουΐς, Δὸν Ζουὰν καὶ Σιούττι.

Ὁ Σιούττι καὶ ὁ δὸν Ζουὰν ἔχουν πλησιάσει ἀπὸ τὸ δρόμο μὲ τὴν καμάρα. Σταματοῦν.

Σιούττι

. . . Δὲν τὸ χωρᾶν τὰ λογικά μου
πὼς δραπετέψατε ἀπ' ἐκεῖ.

Δὸν Ζουὰν

Ἀγόρασα τὸ φύλακά μου.
Μὲ χρήματα καὶ μ' ἐξυπνάδα
κανεὶς δὲ μένει φυλακὴ
στὴν Ἱσπανία . . . Ὅ,τι σοῦπα
τὸ ἔκανες ;

Σιούττι

Μὲ γρηγοράδα
γίνηκαν ὅλα. Πρῶτα βρῆκα
τὴ γριά, ποὺ λέτε, γκουβερνάντα.
Δὲν ἐχρειάστηκα καιρὸ
γιὰ νὰ τὴν πείσω. Θἄχε χρόνια
νὰ ἰδῇ πῶς εἶνε τὰ ντουμπλόνια
αὐτὸ τὸ γύναιο νὰ ἰδῇ,
γιατὶ χωρὶς νὰ συζητήσῃ
εἴτε ποσὸ αὐτὴ νὰ ὁρίσῃ,
μοῦδωσε ἀμέσως τὸ κλειδί.

Δὸν Ζουὰν

Εἶναι τῆς ἔξω πόρτας ;

Σιούττι

Ὄχι,
μὰ εἶναι τὸ κλειδὶ ποὺ ἀνοίγει
τὴν πόρτα στὰ κελλιὰ ποὺ φέρνει . . .

Δὸν Ζουὰν

μὲ χαρά :

. . . κι' ἀπ' ὅπου τὸ πουλὶ θὰ φύγῃ !
—Θαυμάσια ἡ δουλειὰ πηγαίνει !

Σιούττι

Γιὰ τὴν ἐξώπορτα, δὲν ἦταν
καθόλου ἀνάγκη ν' ἀποχτήσῃ
κανεὶς κλειδί, ἀφοῦ εὐκόλως
μπορεῖ τὸν τοῖχο νὰ πηδήσῃ.

Δὸν Ζουὰν

Ὥστε λοιπὸν εἶν' ὅλα ἐν τάξει !
—Δὲ σοῦδωσε κανένα γράμμα
ὡστόσο ἡ γριὰ γιὰ νὰ μοῦ φέρῃς ;

Σιούττι

Ὄχι, ἀλλὰ μοῦ εἶπε ἅμα
φανῇ τὴ νύχτα τὸ φεγγάρι,
θὰ βγῇ στὸ δρόμο νὰ προσμείνῃ
τὸν ἐρχομό σας καὶ μιλᾶτε
τότε ὁ ἴδιος σεῖς μ' ἐκείνη.

Δὸν Ζουὰν

Τ' ἄλογα τἄχεις ἑτοιμάσει ;

Σιούττι

Ὥρες ποὺ εἶνε σελωμένα . . .

Δὸν Ζουὰν

Κ' οἱ ἄνθρωποί σου ;

Σιούττι

Μὴ σᾶς μέλλει :
ὅλα μ' αὐτοὺς κανονισμένα.

Δὸν Ζουὰν

Εἶν' ὁπλισμένοι ;

Σιούττι

Ὡς τὰ δόντια.
Ἐδῶ ἀπὸ πίσω περιμένουν.

Δὸν Ζουὰν

ἐνθουσιωδῶς :

Ὡραῖα ! Μπράβο, Σιούττι, μπράβο !
—Καὶ τώρα πιὰ δὲν ἀπομένουν
παρὰ μονάχα λίγες ὧρες
στὴ λίστα μου γιὰ νὰ προσθέσω
ἀκόμα δύο ὄμορφες κόρες
ποὺ θὰ τὶς ζήλευε ὁ καθένας !
Ἐτοῦτο τὸ κλειδὶ μοῦ δίνει
τὴ δόνα Ἰνές. Καὶ γιὰ τὴν ἄλλη,
τὴ δόναν Ἄννα, ὅσο γιὰ κείνη
δὲν πρέπει ἡ ὥρα νὰ περνάῃ :
εἶναι καιρὸς νὰ εἰδοποιήσῃς
τὴ δοῦλα τῆς ποὺ σ' ἀγαπάει.

Σιούττι

προβληματισμένος :

Δὲν εἶναι δοῦλα ; Καμαριέρα.
Καὶ καμαριέρα εἶναι ἄλλο πρᾶμα !
Εἶναι κορίτσι καθὼς πρέπει
κ' ἡ ὀμορφιά της εἶναι θᾶμα !

Δὸν Ζουὰν

ἀδιάφορα :

Πῶς τηνὲ λένε ;

Σιούττι

μ' ἔμφαση :

Δόνα Σόλα.
Στὸ σπίτι, τἄχει ὅλα στὸ χέρι,
κοιμᾶται δὲ μὲ τὴν κυρά της . . .

Δὸν Ζουὰν

ἀδιάφορα :

Αὐτὸ 'ναι ποὺ μ' ἐνδιαφέρει.
Πήγαινε πές της ὅτι φτάνει
κείνη τὴν πόρτα νὰ μ' ἀνοίξῃ
σπάνια τύχη γιὰ νὰ κάνῃ.

Σιούττι

κρατώντας τὸν δὸν Ζουὰν ἀπὸ τὸ μανίκι, ἀφογκράζεται :

Σωπᾶστε, ἀφέντη !

Δὸν Ζουὰν

Τί συμβαίνει ;

Σιούττι

μὲ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα, κοιτάζει ἀπὸ τὴ γωνία τοῦ σπιτιοῦ :

Σιγότερα !

Δὸν Ζουὰν

Εἶδες κανένα ;

Σιούττι

Ναί.

Δὸν Ζουὰν

Ποῦ ;

Σιούττι

Στὸ παραθύρι.
Ἔχει τὸν ὦμο ἀκουμπισμένο
στὰ κάγγελα.

Δὸν Ζουὰν

Ποιός νἆναι τάχα ;

(Πλησιάζει καὶ κοιτάζει κι' ὁ ἴδιος :)

Ἀ ! εἶναι ὁ δὸν Λουΐς !

Σιούττι

ἔκπληκτος :

Ἐκεῖ ;
Δὲν εἶναι δυνατό, ἀφέντη !
Αὐτὸς δὲν εἶναι φυλακή ;

Δὸν Ζουὰν

Κάτι μοῦ εἶπες : Μὴ δὲν ἤμουν
κι' ἐγὼ στὴ φυλακὴ καὶ τώρα
εἶμαι στὸ δρόμο ;

Σιούττι

Τί νὰ θέλῃ
τάχα ἐδῶ αὐτὴν τὴν ὥρα ;

Δὸν Ζουὰν

κοιτάζοντας :

Δὲν εἶναι μόνος. Μιὰ γυναίκα
βλέπω μαζύ του νὰ μιλᾶ . . .

Σιούττι

Ἡ δόνα Ἄννα !

Δὸν Ζουὰν

Δίχως ἄλλο
γιὰ μένα ὁ δὸν Λουΐς φυλάει.

(Ὀρθώνεται καὶ, μὲ νευρικότητα :)

— Τρέξε, καλέ μου Γενοβέζε !
Δὲν ἔχουμε νὰ χάνουμε ὥρα !
Οἱ ἄνθρωποί σου ἂς πιάσουν ὅλα
τὰ πόστα, μὴ μᾶς φύγῃ τώρα !
Ὅταν θὰ κλείσῃ ἡ δόνα Ἄννα
τὸ παραθύρι, τότε ἐγὼ
ἀμέσως θὰ τὸν προκαλέσω,
ἐνῶ ἐσὺ . . . ξέρεις ! . . .

Σιούττι

κάνοντας καθηουχαστικὴ χειρονομία :

. . . Θὰ βγῶ
ἄξαφνα πίσω του . . . Ἡσυχᾶστε,
ἐννόησα : ἀ λὰ Ἰταλιάνα !

Δὸν Ζουὰν

Κι' ἔτσι,— ὁ δὸν Λουΐς δικός μας
κι' ἀνίδεη ἡ δόνα Ἄννα,
εἶναι τὸ πρᾶμα τελειωμένο.
— Τρέχα ! Ἐγὼ ἐδῶ προσμένω.

(Ὁ Σιούττι φεύγει τρέχοντας.)

ΣΚΗΝΗ VI

Δὸν Ζουάν, Δὸν Λουΐς, Δόνα Ἄννα.

Δὸν Λουΐς

Δέχεσαι, ἀγάπη μου, ἀλήθεια ;
Δέχεσαι ὅ,τι σοῦ ζητάω ;

Δόνα Ἄννα

Δὲ σὲ γελάω.

Δὸν Λουΐς

Καὶ δὲ φοβᾶσαι ὅτι γυρεύω
μονάχα νὰ σοῦ στήσω βρόχι ;

Δόνα Ἄννα

Ὄχι.

Δὸν Λουΐς

Ψέμμα μοῦ φαίνεται ! Ἂς τὸ πῇ
καὶ πάλι τὸ γλυκό σου στόμα !

Δόνα Ἄννα

Ἀκόμα ;

Δὸν Λουΐς

Λοιπὸν ποιὰν ὥρα θὰ μπορέσω
νὰ σ' ἀγκαλιάσω σὰ γυναῖκα ;

Δόνα Ἄννα

Στὶς δέκα.

Δὸν Λουΐς

Καὶ πῶς θὰ μπῶ μέσα στὸ σπίτι
δίχως κανένας νὰ μὲ ἰδῇ ;

Δόνα Ἄννα

Θὲ νὰ σοῦ δώσω τὸ κλειδί.

Δὸν Λουΐς

Καὶ θὰ περάσουμε τὴ νύχτα
στὴν κάμαρά σου, ἀγαπημένη ;

Δόνα Ἄννα

Ἀγκαλιασμένοι.

Δὸν Λουΐς

μ' ἐνθουσιασμό, δυνατά :

Ὁ δὸν Ζουὰν ἂς ἔρθῃ τότε !
Ἂς ἔρθουν δέκα δὸν Ζουάν !

(Ἀκολουθεῖ)

Τό Θεματωνθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ συνεργάτης

Ὅτι κι' ἂν λέει ὁ Βαλερύ, τὸ πνευματικὸ δημιούργημα δὲν εἶνε ποτὲ — ἢ τουλάχιστο τὶς περισσότερες φορὲς — ἔργο τοῦ μόνου συνειδητοῦ ἑαυτοῦ μας. Εἶνε ἀποτέλεσμα συνεργασίας. Ὅλοι ὅσοι δημιουργοῦμε ἔχομε ἕνα συνεργάτη. Χίλια δυὸ πράματα πιστοποιοῦν τὴν ὕπαρξή του. Δὲ σᾶς ἔχει τύχει, ξαναδιαβάζοντας ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρὸ κάτι ποὺ φέρνει τὴν ὑπογραφή σας, νὰ διερωτηθῆτε μ' ἀπορία : «Ἐγὼ τὄγραψα αὐτό ;» Καὶ τοῦτο ὄχι γιὰ τὶς τυχὸν ἀδεξιότητες ἢ ἁπλοϊκότητες τοῦ κειμένου σας, ἀλλὰ γιατὶ δὲν ἀναγνωρίσατε τὸν ἑαυτό σας, τόσο στὸ ὕφος ὅσο καὶ στὴν οὐσία πολλῶν περικοπῶν τοῦ παλιοῦ αὐτοῦ κειμένου; Ἔ, λοιπόν : ὅ,τι σᾶς ἐξέγισε, εἶνε ὅ,τι ἀκριβῶς ὀφείλεται στὴ συμβολὴ αὐτοῦ τοῦ συνεργάτη. Πόσες φορές, ἐξ ἄλλου, δὲ σταματήσατε ἄξαφνα νὰ γράφετε καὶ δὲ μείνατε μὲ τὴν πέννα στὸν ἀέρα καὶ μὲ τὸ βλέμμα στηλωμένο στὸ κενὸ — περιμένοντας. Περιμένοντας τί ; Τί ἄλλο, παρὰ τὴν ὑπαγόρευση τοῦ συνεργάτη σας ; Ἤ, πάλι, πόσες φορὲς δὲν ἔτυχε ν' ἀρχίσετε ἕνα ἔργο μ' ἐνθουσιασμό, μὲ βεβαιότητα ὅτι θὰ τὸ βγάλετε πέρα, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ μπορέσετε ποτὲ νὰ τὸ τελειώσετε γιατί. . .— γιατὶ ἄλλο παρὰ γιατὶ ὁ συνεργάτης αὐτὸς σᾶς ἀρνήθηκε τὴ συνεργασία του ;

Ἀλλ' αὐτὰ μόνο ; Κάποτε ξεκινᾶτε γιὰ νὰ γράψετε κάτι πάνω σ' ἕνα πλάνο ἀπὸ πρὶν καθορισμένο — κι' ὅμως τελειώνετε κατὰ ἐντελῶς διάφορο καὶ ἀπρόοπτο τρόπο. Γιατί, ἂν ὄχι διότι ἐπενέβηκε ὁ συνεργάτης σας ; Καὶ γιατὶ ἄλλοτε τὸ γράψιμό σας κυλάει ἀβίαστα κι' ἄλλοτε ἱδρώνετε, σβύνετε, ξαναρχίζετε — κσὶ τέλος πετᾶτε μὲ θυμὸ στὸ καλάθι τὸ χειρόγραφό σας ; Γιὰ ποιὸν ἄλλο λόγο, ἂν ὄχι γιατὶ στὴν πρώτη περίπτωση εἴχατε πλάϊ τὸ συνεργάτη αὐτὸν καὶ στὴ δεύτερη ὄχι ;

***

Ὁ συνεργάτης αὐτός, ὁ μυστηριώδης, ὁ ἰδιότροπος, ποιὸς εἶνε ;

Κατὰ τὸ Γκαῖτε, ὁ Θεός.

Ὅταν ὁ Ἔκκερμαν τὸν ρώτησε πῶς ἔγραψε τὸν δεύτερο Φάουστ, τοῦ ἀπήντησε : «Ὅταν τὸν ἔγραφα, εἴμαστε δύο : ὁ Θεὸς κι' ἐγώ. Τώρα ὁ Θεὸς ἔφυγε καὶ δὲν ξέρω νὰ πῶ τίποτα !»

Κατὰ τὸν Μυσσέ, εἶνε ἡ Μοῦσα. Κατ' ἄλλους, ἡ Ἔμπνευση.

Θεός, Μοῦσα, Ἔμπνευση. Τρία διαφορετικὰ ὀνόματα γιὰ τὸ ἴδιο πράμα, γιὰ τὴν ἴδια ἔννοια : τὴν ἔννοια ἑνὸς Εὐαγγελισμοῦ, μιᾶς «ἐκ τῶν ἄνω» Ἐπιφοιτήσεως.

***

Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἐξήγηση ; Εἶνε τάχα ἀπὸ οἴηση (ἕνας θεὸς μᾶς ἐπισκέπτεται κι' ἐκφράζεται μὲ τὸ μέσο μας !) ἢ ἀπὸ ἁπλοϊκότητα : γιατὶ οἱ ἄνθρωποι, προκειμένου γιὰ κάτι ποὺ τοὺς συμβαίνει χωρὶς νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ «συνειδητὸ καὶ ὀργανωμένο» ἐγώ τους, τοποθετοῦν τὸ μυστήριο ἔξω τους σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε ἄλλο τόσο, τουλάχιστο, μυστήριο μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ;

Στὴν προκείμενη περίπτωση, τί ἄλλο μπορεῖ νὰ συμβαίνει ; Ὅ,τι θεωροῦμε Ἐπιφοίτηση δὲν ξέρω ποιοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶνε μέσα μας. Ὁ συνεργάτης μας ζεῖ μέσα στὶς πιὸ σκοτεινὲς περιοχὲς τῆς προσωπικότητάς μας, στὴν ἀδιείσδυτη ἐκείνη ζούγλα τῆς ψυχῆς μας, ὅπου διαιτῶνται τὸ Αὐθόρμητο, ἡ Διαίσθηση, τὰ Ὄνειρα, οἱ Χίμαιρες καὶ οἱ Ἵμεροι, καὶ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Ὑποσυνείδητο Ἄνθρωπο ποὺ καθένας μας φέρνει μέσα του. Κάθε τι ποὺ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴ «συντεταγμένη» σκέψη μας, ποὺ δὲν ἀνήκει στὶς σφαῖρες τῆς πείρας, τῆς μνήμης, τῆς μαθήσεως καὶ τῆς λογικῆς, εἶναι δική του ὑπαγόρευση. Τὸ πνεῦμα μας εἶναι ὁ Σαιξπηρικὸς Πρόσπερος, κι' αὐτὸς εἶναι ὁ Ἄριελ καὶ ὁ Κάλλιμπαν μέσα σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόσταση : τὸ καλλίτερο καί, ταυτόχρονα, τὸ χειρότερο τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἡ ἄξαφνη λάμψη ποὺ φωτίζει κάποιες στιγμὲς τὰ ψηλαφήματα τοῦ Πνεύματός μας μέσα στὰ σκοτάδια, ἀλλὰ καὶ τὰ σκοτάδια τὰ ἴδια.

***

Ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ συνεργάτης μας, τί ἄλλη καλλίτερη ἀπόδειξη θέλουμε ἀπ' αὐτὸ ποὺ νοιώθουμε μόλις τελειώνουμε νὰ γράφουμε κάτι, καὶ ποὺ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ μιὰ χαρὰ ἀνάμικτη μὲ ἔκπληξη. ἤ, καλλίτερα, ἀπὸ μιὰ χαρούμενη ἔκπληξη ; Πραγματικά, ἂν ὅ,τι γράφουμε τὸ γράφαμε συνειδητὰ (δηλαδὴ ξέροντος ἀπὸ πρὶν τὶς δυνατότητές μας), δὲ θὰ εἴχαμε κανένα λόγο νὰ αἰσθανθοῦμε αὐτὴ τὴ χαρούμενη ἔκπληξη. Οὔτε, ἐπίσης, ἂν γράφαμε καθ' ὑπαγόρευση «ἐκ τῶν ἄνω». Τὴ χαρούμενη αὐτὴ ἔκπληξη ἕνα μόνο τὴ δίνει : ἡ ἀνακάλυψη. Καὶ στὴν περίπτωση αὐτή : *ἡ ἀνακάλυψη τοῦ ἑαυτοῦ μας.*

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ἕνας ἀδικαιολόγητος πανικὸς

Μιὰ κραυγὴ παραπάνω σ' ἕνα ναυάγιο δὲν κατορθώνει παρὰ νὰ μεγαλώση τὸν πανικό. Καὶ θὰ ἔμενα ἁπλὸς *παρατηρητὴς* σὲ ὅ,τι γίνεται μέσα κι' ἀπέξω ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο,— ὑπάρχουν τόσοι ἄλλοι ποὺ μποροῦν νὰ τὸ βοηθήσουν θετικώτερα κι' ἀποτελεσματικώτερα στὶς κρίσιμες στιγμές, — ἂν δὲν ἐπίστευα ὅτι δὲν ἐφτάσαμε ἀκόμη στὸ ναυάγιο κι' ὅτι ὑπάρχει καιρὸς νὰ τὸ ἀποφύγουμε. Παραιτήσεις ἀναγγέλλονται, ἄλλες ἀποχωρήσεις πρόκειται νὰ γινουν, φῆμες κυκλοφοροῦν γιὰ περίεργες διαφωνίες κι' ἀκιστευτες διαμάχες. Ἐλέγχεται, ἀκόμα, μὲ τὸ δριμύτερο τρόπο, ἡ διοίκηση, ὁ σκηνοθέτης, ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπή, ὅλοι ὅσοι ἐργάζονται στὸ ἵδρυμα τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἀπὸ τὸν πρῶτο ὡς τὸν τελευταῖο. Καὶ ὁ ἔλεγχος, γιὰ πολλά, ἂν ὄχι γιὰ τὰ περισσότερα, οὔτε ὑπερβολικὸς εἶναι οὔτε ἀστήρικτος. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἔχει δίκιο, ὅταν χαρακτηρίζη ὡς σκάνδαλο τὴν ἀπόκρυψη τοῦ ἐτησίου ἀπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων καὶ θεωρῆ ἀπαραίτητη τὴν *ἐπέμβαση* τοῦ κ *ὑπουργοῦ* τῆς Παιδείας. Ὁ κ. Σπ. Μελᾶς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ξέρη τί λέει, ὅταν ἀποκαλύπτη ὅτι ὁ τεχνικὸς ὁπλισμὸς τῆς Ἐθνικῆς μας Σκηνῆς εἶναι ἀνεπαρκέστατος καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ συνεχισθῆ ἡ σκηνοθετική της παράδοση. Κ' ὁ Ἄλκης Θρύλος ἱκανοποιεῖ κοινὴ ἀπορία, ὅταν γράφη ὅτι *συνήθως ἐπικρατεῖ* σκοτάδι στὶς παραστάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Θὰ ἦταν εὔκολα νὰ συνεχίσω τὴ σειρὰ τῶν παρατηρήσεων ποὺ ἔγιναν ἀπὸ φίλους ἢ ἀπὸ ἐχθρούς, καὶ νὰ προσθέσω ὅσες ἀντιρρήσεις διετύπωσα κι' ἐγὼ πότε γιὰ τὸ δραματολόγιό *του, πότε γιὰ τὴν ἑρμηνεία* τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἔργου καὶ πότε γιὰ τὶς σκηνογραφίες του. Στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἔγιναν λάθη πολλὰ κι' ἀσυγχώρητα, πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅσα φανταζόμασιε ὅτι μποροῦσαν νὰ γίνουν, ὅταν ζητούσαμε ἀπὸ τὸν κ. Γ. Παπανδρέου τὴν ἵδρυσή του, ἔστω καὶ χωρὶς ὅλες τὶς *ἐγγυήσεις γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία* του. Ξέραμε ὅτι γιὰ δυό, γιὰ τρία χρόνια θὰ δοκίμαζαν τὶς ἱκανότητές τους περικοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἀγαποῦν πραγματικὰ τὸ θέατρο, — πρῶτος ὁ Φῶτος Πολίτης,— κι' ὅτι θ' ἀκολουθοῦσε μόνη της ἡ ἐκκαθάριση, ἡ τροποποίηση τοῦ ἱδρυτικοῦ νόμου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ, ὅτι θὰ τελείωνε τελοσπάντων ἡ περίοδος τῶν πειραματισμῶν καὶ θ' ἄρχιζε ἐργασία συστηματικώτερη, σοβαρώτερη, ἱκανοποιητικώτερη.

Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλ' αὐτὰ ἄργησαν νὰ γίνουν. Τὰ πιὸ πολλὰ μάλιστα δὲν ἔγιναν καθόλου. *Ἔγινε ὅμως κάτι ἄλλο, ποὺ πρέπει νὰ τὸ* ὑπολογίσουν ὅσοι μὲ τὶς διαφωνίες, μὲ τὶς ἀπειλὲς ἢ μὲ τὶς παραιτήσεις τους πρωτοιμάζουν τὸ ναυάγιο τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου: ὁ κόσμος τὸ ἀγάπησε, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη του, τὸ παρακολουθεῖ τόσο στὶς ἐπιτυχίες του ὅσο καὶ στὶς προσπάθειες ἢ τὶς ἀποτυχίες του. Αὐτὸ *εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα*. Καὶ θὰ τὸ ἐκτιμήσουμε καλύτερα, ἂν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὶς θεατρικὲς κριτικὲς καὶ ἐντυπώσεις ποὺ γράφαμε καὶ διαβάζαμε ἐδῶ καὶ τρία-τέσσερα χρόνια, δηλαδὴ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς λειτουργίας τοῦ *Ἐθνικοῦ Θεάτρου*: γενικὴ ἀπογοήτευση καὶ πολλὲς ἀνησυχίες γιὰ τὸ μέλλον τῆς θεατρικῆς τέχνης. Ὅσες σοβαρὲς ὑπόπειρες ἔγιναν,—τὸ θέατρο τῆς «Ἑταιρίας τῶν θεατρικῶν συγγραφέων», τὸ «Θέατρο Τέχνης», ἡ «Ἐλευθέρα Σκηνή», οἱ θίασοι τῶν Νέων,— εἶχαν καταλήξει σὲ ἀποτυχία. Κι' οἱ θεατρόφιλοι ὁλοένα λιγόστευαν, δὲν ἔφταναν ὅλοι μαζὶ νὰ γεμίσουν τὴν πλατεῖα ἑνὸς κεντρικοῦ θεάτρου. Ἦταν μιὰ «κρίση», ποὺ ὅσο κι' ἂν φαινόταν δικαιολογημένη,— ὁ κινηματογράφος, τὰ πολλὰ μέσα συγκοινωνίας ποὺ μεταφέρουν τὸν κάτοικο τῶν πόλεων στὴν ἐξοχὴ κλπ.—ὅσο κι' ἂν δὲν εἶχε τὰ γνωρίσματα τῶν μονίμων καταστάσεων, *βύθιζε σὲ μαῦρες σκέψεις* τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θεάτρου, συγγραφεῖς, ἠθοποιούς, σκηνογράφους, θεατρικοὺς κριτικούς, μεταφραστάς, ἕναν κόσμον ὁλόκληρο. Ἡ «κρίση» αὐτὴ δὲν εἶναι τολμηρὸ νὰ ποῦμε ὅτι πέρασε. Τουλάχιστον ὡς ἕνα σημεῖο. Καὶ δὲ δυσκολεύομαι καθόλου νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι πέρασε γιατὶ λειτούργησε στὴν Ἀθήνα *ἕνα θέατρο*, ποὺ ὅσο κι' ἂν δὲν μᾶς ἱκανοποιοῦσε, ἦταν εὐπρόσωπο. Ἂς μὴν ὑποτιμοῦμε τοὺς κόπους τῶν ἄλλων, προπάντων ἐκείνων ποὺ δὲν εἶναι στὴ ζωὴ γιὰ ν' ἀπολογηθοῦν τὴ στιγμὴ αὐτὴ τῆς κατανομῆς εὐθυνῶν: τὸ συγκρότημα τῆς ὁδοῦ Ἁγ. *Κωνσταντίνου* ξαναφέρε τὸν κόσμο στὸ θέατρο, ἕναν κόσμο κουρασμένον ἀπὸ εἰς προχειρότητες, παραπλανημένον, ἂν θέλετε, ἀπὸ ἐντυπωσιακὰ θεάματα. Τὸ κατόρθωμα εἶναι μεγάλο, ἀνεκτίμητο. Εἶναι μιὰ προϋπόθεση γιὰ ν' ἀρχίση σοβαρώτερη ἐργασία.

Ἂς λείψη, λοιπόν, ὁ πανικός. Ἡ περίοδος τῶν διαφωνιῶν, *τῶν ἀπειλῶν, τῶν παραιτήσεων* θὰ περάση. Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἔχει μὲ τὸ μέρος του τὴν κοινὴ γνώμη, ποὺ ἀγαπεῖ φιλοδοξίες καὶ συμφέροντα. Καί, μὲ λιγότερα λάθη, θὰ προχωρήση ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ φτάση. Κάποιοι θὰ φύγουν, κάποιοι θὰ ἔρθουν στὶς ἐπιτροπὲς καὶ στὰ γραφεῖά του. Διαφέρουν μεταξύ *τους τόσο λίγο ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν νὰ τὸ ἐξυ*πηρετήσουν κι' ἔχουμε ὅλοι τόσο ὅμοιους χαρακτῆρες, ὥστε δὲν περιμένω πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὶς ἐπικείμενες μεταβολές. Περιμένω ὅμως τὰ πάντα ἀπὸ τὴν πίεση τῆς κοινῆς γνώμης, ἀπὸ τὴ διάθεση τοῦ κοινοῦ νὰ δῆ θέατρο καλύτερο. Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο,—τὸ ξαναλέω,— ἱκανοποιεῖ *μιὰν ἀνάγκη. Δὲν εἶναι κάτι περιττό*, ἕνα κυρίτσιο, μιὰ πολυτέλεια. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἀνησυχῶ, ὅταν μαθαίνω τὶς διάφορες παραιτήσεις, καὶ βρίσκω κάπως ἀδικαιολόγητο τὸν πανικὸ ποὺ ἔχει κυριέψει ὅσους μποροῦν νὰ τὸ βγάλουν ἀπὸ τὴν «κρίση» ποὺ περνάει.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Κωνσταντῖνος Κτενᾶς

Μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν ἐδέχθην τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν τῆς «Νέας Ἑστίας» ὅπως γράψω τὰς γραμμὰς αὐτὰς διὰ τὸν προσφιλῆ νεκρὸν μὲ τὸν ὁποῖον εἰκοσιπενταετὴς ἀδιάρρηκτος φιλία καὶ συναδελφικὴ ἐκτίμησις μὲ εἶχον στενὰ συνδέσει. Ἐθεώρησα ὡς εὐλαβὲς καθῆκον πρὸς *τὴν μνήμην ἀγαπητοῦ συναδέλφου*, ἀκριβῶς διότι τόσον καλὰ τὸν εἶχον γνωρίσει, νὰ μὴ παραλείψω τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποκαλύψω καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς νέους σπουδαστὰς τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐπιτυχίας, ἡ ὁποία ὠφείλετο εἰς τὸν ἔρωτα μὲ τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχήν του πρὸς τὴν ἐπιστήμην.

Δὲν εἶναι κοινὸς τύπος ἂν εἴπωμεν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου Κτενᾶ ἀφήνει κενὸν δυσαναπλήρωτον. Εἶναι ἀλήθεια τὴν ὁποίαν φοβοῦμαι ὅτι δυστυχῶς θὰ αἰσθάνεται ἐπὶ μακρὸν *χρόνον τὸ Πανεπιστήμιον* καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐν γένει ἐπιστήμη.

Τὸν Κτενᾶν ἐγνώρισα τὸ πρῶτον νέαν μόλις εἰκοσιετεραετῆ, ὡς ὑφηγητήν, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὸ 1908.

Ἀπὸ τὸν ἰδιωτικόν του βίον ἐλάχιστα ἔχω νὰ σημειώσω. Περισσότερα θὰ εἴπω διὰ τὸ ἐπιστημονικόν του ἔργον, διότι ἡ ζωή του διέρρεεν ἥσυχος μεταξὺ τοῦ οἴκου του καὶ τοῦ ἐργαστηρίου του, Τρικυμίας παθῶν δὲν ἐγνώρισε. Ἐγνώρισε μόνον τὴν γαλήνην τῆς οἰκογενειακῆς του ἑστίας, ἡ ὁποία τοῦ ἦτο ἀπαραίτητος διὰ *τὴν ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου* εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶν σπουδῶν του ἔτι εἶχε τάξει τὴν ζωήν του. Τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς Γῆς.

Αἱ λαμπραὶ σπουδαί του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας καὶ κατόπιν τὴν μεταλλειολογικὴν Ἀκαδημίαν τῆς *Φράϋβεργ*, ἐβραβεύθησαν μὲ τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, μὲ τὸν σπάνιον ἐκεῖ βαθμὸν ἄριστα.

Ἡ πρώτη του αὐτὴ ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία σειρᾶς μακρᾶς ἐρευνητικῶν μελετῶν, αἵτινες μετὰ τέσσαρα μόλις ἔτη τὸν ἀνεβίβασαν ἐπὶ τῆς καθηγητικῆς ἕδρας τοῦ Πανεπιστημίου *τὴν ὁποίαν ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη ἐτίμησε, τιμήσας* τὴν ἑλληνικήν—δύναμαι νὰ εἴπω τὴν διεθνῆ— ἐπιστήμην τῆς Ὀρυκτολογίας καὶ τῆς Γεωλογίας.

Ἡ ἀνάληψις τοῦ ὀρυκτολογικοῦ ἡμῶν Μουσείου ὑπὸ τοῦ Κτενᾶ ἐσημείωσε νέον σταθμὸν διὰ τὸν ἄρτιον καταρτισμὸν καὶ τὴν συμπλήρωσίν του σύμφωνα πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ὁλονὲν προαγομένης ἐπιστήμης καὶ τὴν τελειοτέραν ὀργάνωσιν αὐτοῦ τόσον ὡς πρὸς τὴν ἔρευναν ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς σπουδὰς τῶν φοιτητῶν.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονισθῆ ὁ πλοῦτος καὶ *ἡ ἐπιμέλεια μεθ' ἧς συνεκόμισεν εἰς ἰδιαιτέραν* αἴθουσαν, *τὴν ἑλληνικήν*, ἐμελέτησε καὶ κατέταξε τὰ πετρώματα καὶ τὰ ὀρυκτά, ὅσα κατὰ τὰς συνεχεῖς αὐτοῦ γεωλογικὰς ἐκδρομὰς ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς ἑλληνικὰς ἀκτὰς συνέλεγε.

Ἡ Ἀττική, ἡ Πελοπόννησος, ἡ δυτικὴ Ἑλλάς, αἱ Κυκλάδες, καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως μεταξὺ αὐτῶν ἡ Σέριφος, ἡ Χίος καὶ ἡ Ἰκαρία τὰς ὁποίας ἐπανειλημμένως ἐπεσκέφθη, τὰ Ψαρὰ κ.λ. συχνότατα ἔβλεπον τὸν ἀκμαῖον καὶ ἀκούραστον ὀρειβάτην, μὲ τὴν τουριστικήν του σκαπάνην καὶ τὸν ἐπιστημονικόν του σάκκον ἀνερχόμενον ἄβατα τέως καὶ ἀνερεύνητα μέρη τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων. Τὸ πλούσιον προϊὸν τῶν ἐρευνῶν του τούτων ἐμελετᾶτο μετ' ἀκριβείας καὶ εὐσυνειδησίας ἄκρας καὶ παρεδίδετο ταχέως ὡς κτῆμα τῆς διεθνοῦς ἐπιστήμης, δι' ἀνακοινώσεων του εἰς Ἀκαδημίας καὶ διεθνῆ συνέδρια καὶ περισπουδάστων μονογραφιῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ Γῆ μὲ τὰ πολύπτυχά της βουνὰ καὶ τὰς θαλασσοδαρμένας της ἀκτάς, ἦτο ἡ μεγάλη καὶ ὡραία Ἄγνωστος, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ν' ἀποκαλύψη εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν διεθνῆ ἐπιστήμην. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα του, ἡ ὁποία τὸν ἐκόσμησε μὲ δύο μετάλλια τῶν βαλκανικῶν πολέμων, τοῦ ὑπενθύμιζεν ἐπίσης ὅτι ὁ ἄργυρος τοῦ Λαυρίου ἐδημιούργησε κάποτε τὴν Σαλαμῖνα, διὰ τοῦτο δὲν ἠμέλησε ποτὲ *κατὰ τὸς περιοδείας* του νὰ ὑποδεικνύη καὶ συμβουλεύη, ἄνευ οὐδενὸς ἀπολύτως ἀτομικοῦ συμφέροντος, τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ μεταλλικοῦ της πλούτου τὸν ὁποῖον ἐγνώριζεν ἢ ἀνεύρισκε.

Τὸν ἔρωτα αὐτὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς Γῆς κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύση καὶ εἰς ἐπίλεκτον ὁμάδα μαθητῶν του, τοὺς ὁποίους ἰδιαιτέρως ἐπεμελήθη καὶ ἐξειδίκευσεν εἰς τὴν μελέτην τῶν ὀρυκτῶν καὶ πετρωμάτων. Ἐξ αὐτῶν ἐξέλεγε τοὺς βοηθούς του καὶ μετέπειτα συνεργάτας του, καὶ σήμερον πλέον ἀρτίως κατηρτισμένους *συνεχιστὰς τοῦ ἔργου* του.

Τὸ πλούσιον αὐτὸ ἐπιστημονικὸν φορτίον ἐπέβαλεν εἰς τὴν Πολιτείαν τῷ 1926, ἅμα ἱδρυθείσης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν πρώτων τὸν ἐν αὐτῇ διορισμόν του.

Ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἡ εἴσοδός του εἰς αὐτὴν τοῦ παρέσχον τὴν εὐκαιρίαν ἀκόμη ἐντονωτέρας καὶ εὐρυτέρας δράσεως.

Τὸ πρῶτον ἤδη ἔτος τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς ἐξαιρετικὸν γεωλογικὸν φαινόμενον ἔλαβε χώραν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἔκρηξις νέου ἡφαιστειακοῦ κέντρου παρὰ τὴν νέαν Καϋμένην τοῦ Αἰγαίου. Αἱ φλόγες ἐκ τοῦ σειομένου βυθοῦ τοῦ Αἰγαίου συνεκέντρουν τὴν προσοχὴν τῶν ἁπανταχοῦ γεωλόγων: Ὁ Κτενᾶς ἐκ τῶν πρώτων μεταβὰς εὐθὺς ἀμέσως, ἐμελέτησεν ἐπὶ τοῦ σειομένου καὶ φλεγομένου ἐδάφους τῆς νέας Καϋμένης μετὰ τῶν ἄλλων *μελῶν* τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἀπετέλει τὴν ψυχήν, τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἐκρήξεως, τὰ φαινόμενα ἅτινα τὰς συνώδευον, τὴν σύστασιν τοῦ ἐκχυνομένου ποταμοῦ τῆς λάβας, μὲ τόσην ἀκρίβειαν καὶ παρατηρητικότητα, ὥστε οὐδὲν σχεδὸν ἄξιον λόγου ἐπιστημονικὸν γεγονὸς ἀπέμεινεν εἰς τοὺς μετ' ὀλίγας ἡμέρας καταφθάσαντας ἐκ τῶν διαφόρων Πανεπιστημίων τῆς Δύσεως γεωλόγους πρὸς σπουδήν. Σειρὰ συνεχοῦς ἀνακοινώσεων ἐπηκολούθησαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν συνωδευμένων μὲ λεπτομερεῖς χάρτας καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφερούσας φωτογραφίας τῆς πυροπλουμένης νησίδος.

Μετὰ τὸ Ἡφαίστειον, οἱ σεισμοὶ τῆς πολυπαθοῦς Κορίνθου. Ἐμβριθεῖς μελέται τοῦ φαινομένου καὶ τῆς γεωλογικῆς ἐρεύνης τῶν περιξ ἐδαφῶν ἀνεκοινώθησαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν μεθ' ὑποδείξεως τῶν καταλληλοτέρων ἐδαφῶν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ὡς καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων κατὰ ταύτην ἀντισεισμικῶν μέτρων.

Πολύτιμος ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἡ

συμβολή του ὡς γραμματέως τῶν δημοσιευμάτων, ὅπου τὸν ἐκάλεσεν ἡ γνωστή εἰς ὅλους τάξις καὶ ἀκρίβεια ἡ ὁποία τὸν διέκρινε εἰς τὰς ἐπιστημονικάς του ἐργασίας. Καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κλίνης ἐξηκολούθει ἐπιμελούμενος τοῦ Περιοδικοῦ καὶ λοιπῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας, τῶν ὁποίων αὐτὸς εἶχεν ὀργανώσει τὴν ὑπηρεσίαν.

Διότι εἶχε καὶ πνεῦμα ἐξαιρετικῶς ὀργανωτικόν. Πλὴν τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἐργαστηρίου καὶ τοῦ Μουσείου, ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς καὶ κατὰ τὰ πρῶτα δύο ἔτη διευθυντὴς τοῦ ἄριστα λειτουργοῦντος μεταλλειολογικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ὁ ἴδιος κατ' ἐντολὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπεξειργάσθη τὴν μελέτην καὶ ἵδρυσιν τῆς Γεωλογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας, τῆς ὁποίας ἐπίσης κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη προΐστατο.

Ὁ Κτενᾶς διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐπιβολῆς ἐνεφύσησε ἰσχυρὰν πνοὴν κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν εἰς τὰς μελέτας τῆς Γεωλογίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἴδιος, εἴτε μόνος, εἴτε καὶ διὰ τῶν συνεργατῶν του καὶ μαθητῶν του συγχρόνως, ἐξετέλεσε μακρὰν σειρὰν ἐρευνῶν, τὰς ὁποίας ἐδημοσίευσε συνωδευμένας κατὰ κανόνα μὲ ἀκριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς γεωλογικοὺς χάρτας, οἵτινες θ' ἀποτελέσουν τὸν μέγαν γεωλογικὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου τὴν ὁλοκληρωτικὴν σύνθεσιν ἐσταμάτησεν ὁ θάνατος εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δράσεώς του.

Εἰς ἑβδομήκοντα περίπου ἀριθμοῦνται αἱ μονογραφίαι καὶ ἀνακοινώσεις του· ἔτεραι δέκα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν μαθητῶν του, ἀνέμενον, φεῦ, τὴν ἀνάρρωσίν του διὰ ν' ἀνακοινωθῶσιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἐκδόσει τελευταίως γαλλιστὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς ἐκτεταμένης καὶ περισπουδάστου μελέτης του περὶ τῶν λαβῶν τοῦ Αἰγαίου.

Μὲ ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ ἀκούραστον δραστηριότητα ἐργαζόμενος διέθεσε τὴν ζωήν του ὁλόκληρον εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐπιστήμης. Αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδάχθη τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Τὸ σχολεῖον ποὺ τοῦ ἐνέπνευσε τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας, ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς τόσον συντόμου ἀλλὰ καὶ τόσον γονίμου διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ζωῆς του.

Διὰ τοῦτο τὸν θάνατόν του ἠσθάνθησαν ὡς βαθὺ πλῆγμα τόσον τὸ Πανεπιστήμιον ὅσον καὶ ἡ Ἀκαδημία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐν γένει Ἐπιστήμη.

Ἡ εὐγένεια τοῦ χαρακτῆρος του, ἡ εὐθύτης του καὶ ἡ ἀνιδιοτελὴς ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν ἐπιστήμην, εἶχον ἑλκύσει τὴν θερμὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν τῶν συναδέλφων του ἰδιαιτέρως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὴν Ἀκαδημίαν.

Δι' αὐτοὺς ἐν ὅσῳ εὑρίσκονται εἰς τὴν ζωὴν θὰ ζῇ πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν των ὁ συμπαθὴς των φίλος καὶ συνάδελφος, καὶ ὅταν ἐκλείψωσι καὶ αὐτοί, θὰ ζῇ πάντοτε ὁ ἐπιστήμων.

Κ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗΣ

Γεώργιος Χατζόπουλος

Ἡ ἀραιὴ πιὰ γενεὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπρεσσιονιστῶν ζωγράφων, μὲ τὸ θάνατο τοῦ Γεωργίου Χατζοπούλου, ἐκήδευσε ἕναν ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους της.

Ὁ Χατζόπουλος, γεννημένος τὸ 1858, ἔκαμε τὶς σπουδές του τὸν καιρὸ ποὺ ἡ νέα σχολὴ μὲ τὴν ἀνάλυσι τοῦ ὀπτικοῦ φαινομένου ἀπὸ παλμικὸ φῶς, ἔδινε νέες δημιουργίες καὶ καινακτοῦσε. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ ἔστησαν τὸ τρίποδο τῆς ζωγραφικῆς στὸ ἑλληνικὸ ὕπαιθρο. Ἡ ἐλιὰ τῆς Ἀττικῆς βρῆκε σ' αὐτὸν τὸν πρῶτο της ζωγράφο. Εἴδαμε κάποτε πίνακές του. Οἱ τόνοι του ἦσαν λεπτοί, ἡ σκιὰ μόλις τονιζόταν, τὸ σύνολο παρουσίαζε ἕνα ἐξαϋλωμένο τοπεῖο, ὅπως μποροῦν νὰ τὸ δοῦνε μάτια ποὺ τάχει θαμπώσει ὁ ἥλιος. Εἴπαμε πὼς εἴδαμε κάποτε, γιατὶ εἶναι δύσκολο νὰ βρῇ κανεὶς τοπεῖα του. Δὲν ἐζωγράφισε παρὰ μόνο σὲ μιὰ μικρὴ περίοδο, στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ σταδίου του. Ἐνῶ προχωροῦσε μὲ μιὰ πρώτη παραγωγή, ποὺ εἶχε τὴν ἀξία δοκιμῆς σὲ μιὰ ἐρευνητικὴ προσπάθεια, σταμάτησε ἄξαφνα καὶ ἄρχισε τὴν ἐργασία τοῦ ρεστωρατὲρ τῶν παλιῶν εἰκόνων.

Τί συνέβη στὸ Χατζόπουλο; Τέτοιες μεταπτώσεις στὴ ζωὴ καλλιτεχνῶν ἔχουνε σχέσι μὲ δράματα τοῦ ψυχικοῦ τους κόσμου, μὲ προβλήματα συνειδήσεως καὶ μὲ ἄλλα περιστατικὰ ἐσωτερικῆς πάλης, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε παρὰ μόνο τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἕνας νέος ζωγράφος, μὲ λαμπρὲς σπουδές, ἀπὸ τοὺς πρώτους μαθητὰς νέας σχολῆς ποὺ ἐθριάμβευε σ' ὅλα τὰ καλλιτεχνικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, πρακτικαρισμένος μὲ πνεῦμα, ἱκανὸς ν' ἀναπτύξῃ δεξιότητες, ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, μὲ φιλοδοξίες, μὲ τόσες δυνατότητες γιὰ ἐπιτυχίες ἔστω καὶ πρόσκαιρες, ἀντὶ νὰ κάμῃ δικό του ἔργο, ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἀρχὴ ποὺ μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ὑποσχετική, ἄρησε νὰ πάῃ γιὰ πάντα τὸ χρῶμα στὰ πινέλα του καὶ ἔτυξε τὸν ἑαυτό του στὴν ὑπηρεσία τῶν ἔργων τῶν ἄλλων. Αὐτὸ ἦταν τὸ νέο του στάδιο στὴν τέχνη καὶ ποὺ τὸ θέλησε ὁριστικό. Βοηθητικό. Εἶχε πεισθῇ ὅτι αἱ προθέσεις του ἦσαν ἀνώτερες ἀπὸ τὶς δυνάμεις του καὶ ἐπροτίμησε νὰ σταματήσῃ ἕνα ἔργο ποὺ δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε; Ἔγινε θῦμα πεσσιμισμοῦ — τοῦ πεσσιμισμοῦ τῶν διανοουμένων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του μὲ τὸ τόσο ἀντικαλλιτεχνικὸ περιβάλλον—ἢ ἀπέφευγε τὸν κόπο ποὺ θ' ἀπαιτοῦσε μιὰ ἐργασία σὲ νέο καὶ δύσκολο δρόμο; Τὸ τελευταῖο τὸ διαψεύδει ἡ ἀδιάκοπη κι' ἐπίκονη ἀπασχόλησή του μὲ τὸ καθάρισμα καὶ τὴν ἐπανεμφάνιση παλιῶν πινάκων, χάρις στὴν ὁποία, καὶ ἔπειτα ἀπὸ μελέτες στὰ εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα καὶ στὰ ἐργαστήριά τους, ἀπέκτησε μιὰ εἰδικότητα θαυμαστή. Ἡ πρώτη τακτοποίησι τῆς Πινακοθήκης Ἀθηνῶν ὀφείλεται σ' αὐτόν. Διωρίσθηκε ἐμπιμελητής της καὶ στὴν πραγματικότητα ὑπῆρξε δημιουργικό της στοιχεῖο. Ἀπὸ τοὺς στοιβαγμένους στὶς ἀποθῆκες ὄγκους τῶν δωρεῶν παλιῶν ἑλλήνων συλλεκτῶν, ἐξέθαψε, μαντεύοντας τὴν κρυφὴ ἀξία τους, πίνακες μὲ ὄξειδωμένη ἐπιφάνεια καὶ ἔκαμε, χάρις στὴν καλλιτεχνικὴ κι' ἐπιστημονικὴ μαεστρία του, νὰ ἐμφανισθοῦν σημαντικὰ ἔργα τέχνης. Μὲ σκοπὸ τῆς ζωῆς του τὸν πλουτισμὸ τοῦ μοναδικοῦ μας μουσείου ζωγραφικῆς, ἐπροκάλεσε δωρεές, ἀνεκάλυψε ἔργα λησμονημένων Ἑλλήνων ζωγράφων. Ἡ φήμη του στὴν εἰδικότητα τοῦ ρεστωρατὲρ εἶχε περάσει τὰ ἑλληνικὰ ὅρια. Κατὰ τὸ 1921 τὸν ἐκάλεσαν στὸ Βουκουρέστι γιὰ ν' ἀποκαταστήσῃ παλιοὺς πίνακες τοῦ μουσείου τῆς Ρουμανικῆς πρωτευούσης, ποὺ τοὺς εἶχε παραμορφώσει κάποιος Γερμανὸς συνάδελφός του.

Ὁ Χατζόπουλος δὲν εἶχε ἀρκεσθῇ μόνο στὴ μουσειακὴ αὐτὴ ἐργασία. Ζῶντας μὲ τὸ πάθος τῆς τέχνης, εἶχε ὀργανώσει μαζὶ μὲ ἄλλους τὶς πρῶτες ἑλληνικὲς ἐκθέσεις, ἐνίσχυσε ζωγράφους, ἐπροκαλοῦσε ἀγορὲς ἔργων τους, γινόταν διαλαλητὴς νέων ταλέντων. Μὲ περίσσευμα ψυχῆς καὶ καρδιᾶς, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ δίνῃ καὶ στοὺς ἄλλους, ὑπῆρξε κατὰ τελευταῖα σαράντα χρόνια παράγων τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἕνα ἐκπολιτιστικὸ στοιχεῖο. Ἦταν καμωμένος ἀπὸ τὴν εὐγενῆ οὐσία τῶν ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων ποὺ δημιουργοῦν στὶς κοινωνίες καλλιτεχνικὲς ἀτμόσφαιρες.

Δ. Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ναθαναὴλ Δομενεγίνης.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους ἀντιπροσώπους τῆς γενεᾶς τῶν Ἑπτανησίων εὐγενῶν, ὁ Ναθαναὴλ Δομενεγίνης, ἔφυγεν ἀπὸ τὴ ζωὴ ἀθόρυβα καὶ ἥσυχα, μὲ ὅλη τὴ διακριτικότητα, μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς, ποὺ χαρακτήριζε πάντα τὴ Ζακυνθινὴ αὐτὴ φυσιογνωμία. Ἀρκετὰ χρόνια ἐγκατεστημένος ὁριστικὰ στὴν πρωτεύουσα, μὲ τὴν εὐγένεια τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴ λεπτότητα τῶν τρόπων ποὺ τοῦ ἔδινεν ἡ οἰκογενειακή του καταγωγὴ καὶ ἡ ἐπιμελημένη μόρφωσή του, εἶχε κατακτήσει τῆς ἀνώτερης ἀθηναϊκῆς κοινωνίας τὴν ἐκτίμηση καὶ ἀγάπη. Ἦταν γνωστὸς καὶ στοὺς κύκλους τῶν πολιτικῶν καὶ στοὺς κύκλους τῶν λογίων ὁ Ζακυνθινὸς εὐπατρίδης, μὲ τὸ κοντὸ καὶ ἴσο ἀνάστημα, τὸ ὡραῖο πρόσωπο, τὴν ἄψογη ἀρχοντικὴ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση καὶ τὴν καλωσύνη τῆς ψυχῆς.

Τελευταῖο δεῖγμα τῆς μεγάλης Ζακυνθινῆς οἰκογενείας τῶν Δομενεγίνηδων, ποὺ ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα φάνηκαν στὴν Ἑλλάδα κι' ἔδωκαν κάθε ὑλικὸ καὶ ψυχικὸ θησαυρό τους σ' αὐτήν, ὁ Νατάλες—ὅπως τὸν ἤξεραν στὴ Ζάκυνθο—δὲ φάνηκε κατώτερος τῆς λαμπρῆς αὐτῆς παραδόσεως. Ἡ οἰκογένειά του, περασμένη στὸ Ζακυνθινὸ Λίμπρο ντ' Ὄρο, ἔχει τὴν καταγωγή της ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ Οὔντινε, ἀπ' ὅπου ὁ πρῶτος πρόγονος Ἱππόλυτος κατεβαίνει ἐπὶ κεφαλῆς στόλου ἀπὸ δικές του γαλέρες καὶ βοηθεῖ τοὺς Βενετοὺς στὴν κατάληψη τῆς Κρήτης. Στὴ Ζάκυνθο ἡ οἰκογένεια καταφεύγει ὅταν ἡ μεγαλόνησος ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων, κι' ἐκεῖ ξετυλίγεται μιὰ σειρὰ Δομενεγίνηδων ἄξιων τῆς νέας πατρίδας τους μὲ τὸ φιζοσπάστη Φραγκίσκο ποὺ ἀγωνίζεται στὴν πρώτη γραμμὴ γιὰ τὴν Ἕνωση τῆς Ἑπτανήσου κι' ἐξορίζεται τρία χρόνια στ' Ἀντικύθηρα, μὲ τὸ φιλικό Ἰούλιο ποὺ ξοδεύει μεγάλα ποσὰ γιὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους, μὲ τὸν Ναθαναήλ, γιὸ τοῦ προηγουμένου, ποὺ στὸ 1854, ἐπὶ κεφαλῆς 300 Ζακυνθινῶν ἐθελοντῶν, πέφτει ἡρωϊκὰ στὴ μάχη τοῦ Πέτα, καὶ μὲ τὸν Ἰωάννη, πατέρα τοῦ Νατάλε, ποὺ διακρίθηκε ὡς βουλευτὴς τοῦ ΙΑ΄ Ἰονίου Κοινοβουλίου καὶ ὡς πληρεξούσιος μετὰ τὴν ἕνωση στὴν Α΄ Ἐθνικὴ Συνέλευση τῶν Ἀθηνῶν.

Τὴ λάμψη μιᾶς τέτοιας ἱπποτικῆς καταγωγῆς ὁ Νατάλες τὴ διατήρησεν ὑπερήφανα προσθέτοντας σ' αὐτὴ καὶ τὴ δική του εὐγενικὴ προσπάθεια γιὰ κάθε ἠθικὴ καὶ ἀραία πράξη. Γεννημένος στὸ 1865, σπούδασε τὰ νομικὰ κι' ἔλαβε τὴ φιλολογικὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ μόρφωση ποὺ λάβαιναν οἱ εὐγενεῖς Ἑπτανήσιοι τῶν περασμένων γενεῶν. Ἦταν κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴν τάξη τῶν Ζακυνθινῶν ἐκείνων ἀρχόντων διανοουμένων ποὺ σπούδαζαν, μελετοῦσαν, ἔγραφαν μᾶλλον γιὰ τὴ δική τους ψυχικὴ ἀπόλαυση παρὰ γιὰ τὴν ἀγοραία ἐπίδειξη ἢ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀνάγκη.

Ἀπὸ τὴν ἤρεμη ζωὴ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀρχοντικοῦ του στὴ Ζάκυνθο, ὅπου ἐξακολουθοῦσε νὰ καλλιεργῇ τὴν ψυχή του, νὰ γράφῃ φιλολογικὰ ἄρθρα καὶ ποιήματα ποὺ σπάνια ἔδινε στὴ δημοσιότητα, δὲν τὸν τράβηξε τίποτε περισσότερο παρὰ ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος. Καὶ συνεχιστὴς τῆς λαμπρᾶς οἰκογενειακῆς του παραδόσεως, στὸν πόλεμο τοῦ 97 πηγαίνει ἐθελοντὴς καὶ στὴν ἐθνικὴ πανεξόρμηση τοῦ 1912 ντύνεται τὴ στολὴ τοῦ Γαριβαλδινοῦ λοχαγοῦ ὑπὸ τὸν παιδικό του φίλο καὶ ἄλλον «ἄφοβο καὶ ἄψογον» ἱππότη, τὸν Ἀλέξανδρο Ρώμα. Στὴ μάχη τοῦ Δρίσκου, ὅπου ἔπεσεν ὁ σύντροφός του καὶ ἀγαπητός του Μαβίλης, ὁ Νατάλες Δομενεγίνης θάβρισκε τὸν ἴδιο θάνατο ἂν δὲν τὸν ἔσωζε τὸ ἄλογό του ποὺ τὴ μοιραία στιγμὴ σηκώθηκε ὀρθὸ καὶ δέχτηκε αὐτὸ κατάστηθα τὶς τούρκικες σφαῖρες.

Ὁ Νατάλες ἔζησε καὶ τὴ δημόσια πολιτικὴ τοῦ τόπου. Στὴ Ζάκυνθο πολιτεύτηκε κι' ἐκτέθηκε ὑποψήφιος βουλευτὴς στὸ συνδυασμὸ τοῦ μακαρίτη Ἀλ. Ρώμα, τὸ 1909 ἔκαμε Νομάρχης στὴν Κέρκυρα καὶ τὸ 1916 διωρίστηκεν ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως στὰ Γιάννενα. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του, ὅσα κατὰ καιροὺς ἔγραψε, καὶ ποὺ χαιρόταν νὰ μᾶς ἀπαγγέλλῃ κρυφὰ καὶ ἥσυχα ὅταν τὸν συναντούσαμε στοῦ Ζαχαράτου, μόνον ἕνα μικρὸ στὸ σχῆμα καὶ ὁμορφοτυπωμένο τομίδιο μὲ τὸν τίτλο «Σοννέτα» δημοσίευσε τὸ 1920. Ἡ μικρὴ αὐτὴ συλλογή, ποὺ στὸ τέλος της περιέλαβε καὶ τὴν ἐλεύθερη μετάφρασή του τῆς Ὠδῆς στοὺς Τάφους τοῦ Φωσκόλου, ἀντιπροσωπεύει τὸν ἴδιο τὸν λεπτό, τὸν αἰσθηματία καὶ ἐνθουσιώδη πατριώτη ποὺ τώρα ἀναπαύτηκεν, ἀφοῦ ὑπόμεινε καρτερικὰ τὰ τελευταῖα κτυπήματα μιᾶς ἄστοργης μοίρας.

ΔΗΜ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ " ΕΘΝΙΚΟΥ ,,

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὸν «Ἰβὰν τὸν Τρομερὰ» τοῦ Ἀλέξη Τολστόϊ.

Τὰ ἐπαρχιακὰ πνευματικὰ κέντρα

Ἀξιότιμε κ. Χάρη,

Ἀπὸ καιρὸ ἐπιθυμοῦσα νὰ Σᾶς γράψω γιὰ νὰ Σᾶς συγχαρῶ καὶ Σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὸ ἄρθρο Σας στὸν «Ἀνεξάρτητο» γιὰ τὰ ἐπαρχιακὰ πνευματικὰ κέντρα καὶ γιὰ τὶς παρατηρήσεις ποὺ κάνατε στὰ ὅσα εἶχα γράψει σχετικῶς στὴν «Ἰόνιο Ἀνθολογία». Βλέπω μὲ χαρὰ ὅτι ἡ ἰδέα κίνησε κάπως τὴν προσοχὴ μερικῶν. Ἡ ἀγγελθεῖσα ἵδρυσι *ἑταιρείας ἑπτανησιακῶν σπουδῶν*, οἱ ἀμφικτυονίες ποὺ ὀργανώνουν τὰ «Τριφυλιακὰ Χρονικὰ» κ. λ. μπορεῖ νὰ χρησιμεύσουν *σὰν πρῶτες ἀφετηρίες*. Θᾶταν ὅμως καλὸ ἡ «Νέα Ἑστία» νὰ ἀσχοληθῇ συστηματικώτερα μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ποὺ εἶναι ἐπεῖγον καὶ σπουδαιότατο γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν προκοπὴ τῆς πατρίδος μας. Ἔχω σχετικῶς καὶ μερικὲς πρακτικὲς ἰδέες ποὺ θὰ προσπαθήσω νὰ βρῶ λίγο καιρὸ νὰ Σᾶς γράψω σ' ἕνα σημείωμα.

Μὲ φιλικὰ αἰσθήματα
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΩΡΑΣ
Καθηγητὴς
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης

Σημ. «*Ν. Ε.*» Συμφωνοῦμεν ἀπολύτως μὲ τὸν φίλο καθηγητὴ καὶ περιμένουμε τὸ σημείωμά του, ποὺ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ δώσῃ ἀφορμὴ γιὰ μιὰ εὐρύτερη ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Μιὰ πρώτη χωρὶς σημασία

Θέατρο—Θίασος Ἀλίκης Ἀλντο Μπενεντέττι. «Δὲν σὲ γιωρίζω πιά», τρίπρακτη κωμωδία.

Ὁ θίασος τῆς Ἀλίκης θὰ ἔπρεπε νὰ σφυγμομετρήσει τὶς δυνάμεις του· εἶναι *ἀνεπαρκέστατος*. Ἂν δὲν μπορεῖ νὰ τονωθεῖ, καὶ θέλει ὁπωσδήποτε νὰ σταθεῖ, ἂς περιορισθεῖ νὰ *παίζει ἔργα ποὺ μπορεῖ* νὰ ἐνδιαφέρουν κι' ὅταν ἀκόμα ἀδικηθοῦν ἀπὸ τὸ παίξιμο. Ἀναγγέλλει ὅτι θὰ ἀνεβάσει διάφορα ἑλληνικὰ καὶ βαλκανικὰ ἔργα· γιατί δὲν παρουσιάζει συστηματικὰ αὐτὰ καὶ μόνο; Κι' ἂν ἀκόμα ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ἀριστουργήματα, κι' ἂν ἀκόμα ἔχουν πολλὰ ἐλαττώματα, πάντα τὸ πρωτότυπο κι' ἄγνωστο στοιχεῖο ποὺ προσφέρουν θὰ κινήσει τὴν προσοχή, κι' ὁ θεατής, κι' ἂν δὲν τὸν ἱκανοποιήσει οὔτε τὸ ἔργο οὔτε τὸ παίξιμο, θὰ μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι δὲν ἔχασε ἐντελῶς τὴ βραδιά του. Θὰ ἔχει δεῖ κάτι καινούριο.

Ὁ θίασος Ἀλίκης δὲν ἀντιλαμβάνεται τὸ ἴδιο του τὸ συμφέρον. Παρουσίασε μιὰν ἰταλικὴ κωμωδία ἐντελῶς ἀσήμαντη, ἕνα κατασκεύασμα-χυμένο στὸ καλούπι τῶν γαλλικῶν κωμενεῖ τοῦ boulevard. Ἐὰν προσέξει κανεὶς πολύ, μπορεῖ ἴσως νὰ διακρίνει μιὰ κάποια διαφορὰ ἀπὸ τὰ πρότυπα· ὁ ἰταλὸς κωμωδιογράφος εἶναι λιγότερο δεξιοτέχνης ἀπὸ τοὺς γάλλους συναδέλφους του καὶ συγχρόνως ἔχει κάποια περισσότερη *ἐφευρετικότητα*. Ἡ *ὑπόθεσή του ἔχει κάποια* ἰδιοφυΐα, τὴν ἀναπτύσσει ὅμως μ' ἕναν τρόπο τόσο ρηχὸ καὶ συμβατικό, ὥστε ἡ δροσιά της ἐξατμίζεται πρὶν προφθάσει νὰ γίνει ἀντιληπτή.

Ἡ κωμωδία τοῦ Μπενεντέττι εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκεῖνα ποὺ γίνονται ἀνεκτὰ μόνο ἂν παιχθοῦν τέλεια· ἕνα γοργὸ καὶ δημιουργικὸ παίξιμο μπορεῖ νὰ ἁρπάσει τὸ θεατὴ καὶ νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ σκεφθεῖ, τουλάχιστον τὴν ὥρα τῆς παραστάσεως. Ὅταν ὅμως τὸ παίξιμο, ὄχι μόνο ἀφήνει στὸ θεατὴ ὅλη του τὴ διαύγεια, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνοχλεῖ, ἡ παράσταση γίνεται ἀφόρητη, πληκτική, μαρτυρική.

Δὲν μιλῶ γιὰ τοὺς πρωταγωνιστάς. Ἡ κ. Ἀλίκη κι' ὁ κ. Μουσούρης, χωρὶς νὰ εἶναι μεγάλοι ἠθοποιοί, κρατοῦν εὐσυνείδητα τοὺς ρόλους τους, καὶ ἔχουν πάντα μερικὲς στιγμὲς πολὺ καλές. Ἕνος θίασος ὅμως δὲν ἀποτελεῖται μόνο ἀπὸ δύο πρωταγωνιστάς, καὶ περίπου ὅλοι οἱ συνεργάτες τους δὲν εἶναι οὔτε κἀν μέτριοι. Ἀκόμα κι' ὁ καλύτερος συνεργάτης τους, ὁ κ. Λογοθετίδης, μόλις βγεῖ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς χοντρῆς λαϊκῆς φάρσας, παραμορφώνει κάθε *ρόλο ποὺ θὰ τοῦ ἀνατεθεῖ*. Στὴν *κωμωδία* τοῦ Μπενεντέττι ἔπρεπε νὰ παρουσιάσει ἕναν ἐπιστήμονα· παρουσίασε ἕναν καραγκιόζη.

***

Ἡ γρίππη, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρρώστησαν οἱ μισοὶ ἀθηναῖοι, μὲ προσέβαλε καὶ μένα· ἔτσι δὲν μπόρεσα ἀκόμα νὰ δῶ τὴν παράσταση τοῦ «Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ» στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Ἀκουσα ὅμως πολλὲς γνῶμες, ποὺ ὅλες συμφωνοῦν ὅτι ἡ παράσταση δὲν ξεφεύγει καθόλου ἀπὸ τὴν παράδοση τοῦ Ἐθνικοῦ. Εἶναι θεαματική, ἐπιδεικτικὰ πολυτελής, ὡραιοφανὴς καὶ ὄχι καλλιτεχνική, καὶ συγχρόνως πολὺ πληκτική. Τὸ ἔργο δὲν ἔχει λογοτεχνικὴ ἀξία, κ' ἐνδιαφέρει μόνο σὰν curiosité. Ὅλοι μοῦ ἐτόνισαν ἐπίσης ὅτι οἱ περισσότεροι ἠθοποιοὶ ἦταν μετριώτατοι, ἀλλ' ὅτι ὁ κ. Βεάκης κι' ὁ κ. Μινωτῆς δημιούργησαν μὲ ἐξαιρετικὴν ἔμπνευση καὶ δύναμη, καὶ κατέπληξαν ἀκόμα καὶ ὅσους τὸ περισσότερο τοὺς θαυμάζουν. Μεταδίνω τὶς γνῶμες αὐτὲς γιὰ νὰ δώσω τουλάχιστον μερικὲς πληροφορίες, μιὰ ποὺ ἡ ἀρρώστειά μου μ' ἐμποδίζει νὰ εἶμαι ἐνήμερη στὴν κριτική μου.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

« Ἔσκιμῶοι »

Δὲν ἔχω, δυστυχῶς, χῶρο νὰ γράψω γιὰ διάφορες ἐνδιαφέρουσες ἢ ἀξιόλογες ταινίες τῶν τελευταίων ἑβδομάδων, ποὺ ἦταν ἄξιες ξεχωριστῆς προσοχῆς. Θ' ἀρκεσθῶ νὰ πῶ μὲ δυὸ λόγια ὅτι ὁ «Ἀόρατος Ἄνθρωπος» ἦταν μιὰ περίφημη ἀπόδειξη τοῦ τί μπορεῖ νὰ κάνῃ ὁ κινηματογράφος καὶ πόσο καταπληκτικὰ κατορθώνουν νὰ γινοῦν τὰ «τρύκ» του, ὅτι τὸ «Καραβάνι», ἂν δὲν ἦταν γυρισμένο στὸ Χόλλυγουντ ἀλλὰ στὴ Γερμανία, θὰ μᾶς θύμιζε πολὺ περισσότερο τὸν Ἔρικ Σαρέλλ τῆς ταινίας «Τὸ συνέ-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ " ΕΘΝΙΚΟΥ ,,

Ἄλλη σκηνὴ ἀπὸ τὸν «Ἰβὰν τὸν Τρομερό».

δρω χορεύει», ὅτι οἱ «Νύχτες τῆς Μόσχας» εἶναι ἄφρονα σκηνοθετημένες, ἄρτια γυρισμένες καὶ ἐξαίρουν μιὰ φορὰν ἀκόμα τὸ θαυμαστὸ τάλαντο τοῦ Χάρρυ Μπάρ καὶ τῆς Ἀνναμπέλλας, ὅτι ἡ «Τερέζα Κρόνες» ξεχωρίζει *αἰσθητὰ ἀπὸ τὰ παρόμοια ἔργα* ποὺ μᾶς *περβίρει* τώρα τελευταῖα ἄφθονα ἡ γερμανικὴ παραγωγή, ὅτι τὸ «*Μεγάλο Παιγνίδι*» *καὶ τὸ «Δὲν εἴμαστε πιὰ παιδιὰ»* δὲν εἶναι ἀπὸ τὶς κακὲς γαλλικὲς ταινίες, καὶ ὅτι τὰ «Σκάνδαλα τοῦ 1934», παρὰ τὴν ἀποτυχία ποὺ σημείωσαν ἐδῶ, ἦταν ἕνα χαριτωμένο φίλμ, ἀπείρως καλλίτερο ἀπὸ τὴν «Καριόκα», πολὺ ἀμερικάνικο, βέβαια, ἀλλὰ ἔξυπνο, δροσερό, χαρούμενο, γεμάτο ρυθμὸ καὶ νιάτα. Ὅλες, ὅμως, αὐτὲς οἱ ταινίες χάνουν τὸ ἐνδιαφέρον τους, μόλις κανεὶς φθάσῃ στοὺς «Ἐσκιμώους». Εἰ αἰ, ἴσως, ἕνα ἀπὸ τὰ *ἀριστουργήματα τοῦ Κινηματογράφου. Ἕνα ἀπὸ* τὰ ἐπικά του ποιήματα, καὶ μάλιστα τὰ πιὸ ρομαλέα.

Ὁ Βὰν Ντάϋκ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους ποιητὲς τοῦ Κινηματογράφου Μὲ τὶς «Λευκὲς Σκιές» καὶ μὲ τὸν «Τρέϊντερ Χόρν» μᾶς εἶχε δώσει δυὸ περίφημα ἔργα, ὅπου ζοῦσε ἡ ἄγρια φύση καὶ τὰ πρωτόγονα πλάσματά της: ἄνθρωποι, θηρία, δάση, θάλασσες, ζοῦγκλες. Ὁ Εἰρηνικὸς καὶ ἡ Μαύρη Ἤπειρος ἦταν τὰ *θέματα τῶν δύο αὐτῶν ταινιῶν. Μὲ τοὺς* «Ἐσκιμώους», ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Ἀρκτικοῦ. Καὶ τὸ τρίτο αὐτὸ ἐπικὸ ποίημα τοῦ Βὰν Ντάϋκ εἶναι ἀσύγκριτα ἀνώτερο ἀπὸ τὰ προηγούμενα δύο, γιατὶ ἔχει καὶ τὴν ὑπεροχὴ ἑνὸς λαμπροῦ σενάριου. Στὸν «Τρέϊντερ Χόρν», ἡ ἱστορία ἦταν γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιά, ἀνόητη καὶ ψευτορομαντική. Στοὺς «Ἐσκιμώους», ἔχομε μιὰ περιπέτεια γεμάτη ἐνδιαφέρον, ἕνα ἀνέκδοτο ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς παράξενης αὐτῆς φυλῆς, ποὺ *συγκινεῖ πραγματικά.*

Ἀλλά, στὰ κάτω κάτω, τὸ σενάριο εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ ἐνδιαφέρει τὸ λιγότερο σὲ μιὰ ταινία. Ἐκεῖνο ποὺ προέχει, εἶναι οἱ εἰκόνες καὶ ὁ ρυθμός, εἶναι ὁ τρόπος ποὺ ὁ φακὸς βλέπει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Στοὺς «Ἐσκιμώους», ἡ τέχνη τοῦ ὁπερατὲρ φτάνει στὴν τελειότητα. Κι' ἡ τέχνη τοῦ σκηνοθέτη, ποὺ ἔχει κατορθώσει αὐτὸ τὸ θαῦμα τοῦ φωτός, τοῦ ρυθμοῦ, τῆς λιτότητας, τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀλήθειας, ἐπερνᾶ κάθε τι ποὺ γνωρίζομε *ὡς τώρα, ἀκόμα καὶ* αὐτὴ τὴ δημιουργία ἑνὸς Ἀϊζενσταΐν ἢ ἑνὸς Πάμπσε. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Βὰν Ντάϋκ νὰ ἐπιτύχῃ, μὲ τοὺς Ἐσκιμώους, ὅτι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ ὁποιοσδήποτε ἄλλος σκηνοθέτης μὲ ἔμπειρους ἠθοποιούς, εἶναι πραγματικὰ καταπληκτικό.

Ἔργα σὰν τοὺς «Ἐσκιμώους» δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ κρίνῃ, ὅπως δὲ μπορεῖ νὰ κρίνῃ τὶς μεγάλες ἀρκτικὲς νύχτες, τὴν ἀπέραντη σιωπὴ τῶν πάγων, τὴν ὁρμὴ τῆς χιονοθύελλας, τὸ ξέσπασμα μιᾶς ἀσυγκράτητης χαρᾶς ἢ τὴν ἀγωνία μιᾶς καρτερικῆς ὀδύνης. Τὸ δρᾶμα τοῦ Μάλα, ἑνὸς κυνηγοῦ, ποὺ ἂν τὸν εἶχε γνωρίσει ὁ Μεσαίωνας θὰ τὸν εἶχε κάμει Ρολάνδο, Τριστάνο καὶ Λανσελότο μαζί, εἶναι ἁπλὸ ὅσο ἡ ζωὴ κι' ὅπως ἡ ζωὴ πολύπλοκο. Εἶναι, ἴσως, κάπως ἀκατανόητο γιὰ μᾶς τοὺς «πολιτισμένους» ἀνθρώπους, μὲ τὸν ἀστικό πολιτισμό μας, ἴσως δὲ μᾶς συγκινεῖ, ἴσως μᾶς μένει ξένο. Αὐτή, ὅμως, εἶναι ἡ αἰωνιότητα τῶν ἐπῶν. Καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ Ρολάνδου, ὅπως καὶ τοῦ Φάουστ, ἢ τοῦ Ἀδάμ, εἶναι κάτι ξένο στὴν ἀστικὴ κοινωνία μας, Μᾶς λείπει ἡ δύναμη κι' ἡ ἱκανότητα *νὰ συμπαθοῦμε τὸν ἄνθρωπο. Τὴν περιπέτεια* τοῦ Μάλα τὴν παρακολουθοῦμε μὲ περιέργεια κι' ὄχι μὲ συμπόνοια. Καὶ μόνον οἱ γυναῖκες λαχτάρησαν τὸν ὡραῖο, τὸν περίφημον αὐτὸν ἔρμβο, ποὺ μπροστά του εἶναι ξεθωριασμένοι γόητες ὅλοι οἱ Βαλεντίνοι, ὅλοι οἱ Νοβάρροι κι' ὅλοι οἱ Βίλλυ Φρίτς.

Δὲν πρόκειται τώρα νὰ ἐξετάσω τὴν κοινωνικὴ «θέση» τοῦ ἔργου. Αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα, εἶναι ἡ κι*νηματογραφικὴ ἄποψη Εἶναι ἡ ταινία. Ἕνα* χρόνο περίπου ἔμεινε ὁ Βὰν Ντάϋκ στὸν Ἀρκτικό, ἀνάμεσα στοὺς Ἐσκιμώους, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸ ὑπέροχο αὐτὸ Ἔπος τῶν Πάγων. Καὶ κατόρθωσε νὰ μᾶς δώσῃ, σὲ μιὰ σειρὰ θαυμαστῶν εἰκόνων, ὁλόκληρη τὴ ζωὴ ἑνὸς παράξενου λαοῦ κι' ὅλο τὸ βουβὸ δρᾶμα τοῦ Πόλου. Τὸ κυνῆγι τῶν λευκῶν ἄρκτων, τῶν ἐλεφάντων, τῶν ταράνδων, τῶν θαλασσίων ἵππων, οἱ καλύβες ἀπὸ πάγους μέσα στὴ χιονοθύελλα, ἡ πάλη *τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ λύκο, τὸ δράμα τῶν ἐλκύθρων* ποὺ ἐκκινοῦν μὲ εἴκοσι σκυλιὰ καὶ φθάνουν — ὅταν φθάνουν — χωρὶς κανένα, τὸ ἐσωτερικὸ τῶν καλυβῶν τῶν Ἐσκιμώων, τὰ αὐθόρμητα καὶ χωρὶς λόγο γέλια τῶν γυναικῶν, οἱ χοροὶ ἔπειτα ἀπὸ ἄφθονο κυνῆγι, οἱ ὄρες τῆς πείνας, ἡ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς λευκούς, τὸ κυνῆγι τοῦ Μάλα, ἡ σύλληψή του, τὸ ἀλυσόδεμά του, ἡ φοβερὴ σκηνὴ τοῦ χεριοῦ ποὺ συνθλίβεται γιὰ νὰ ἐλευθερωθῇ, ἡ φυγή, ἡ περιπέ*τεια στὴ χιονοθύελλα, καὶ, στὸ τέλος,* οἱ δυὸ ἐρωτευμένοι ἐπάνω στὸ παγόβουνο, ποὺ τοὺς παίρνει γιὰ τὸ Ἄγνωστο, εἶναι εἰκόνες ἀληθινὰ ἐπικές, εἰκόνες ποὺ ἡ κάθε μιὰ τους εἶναι ποίημα, εἰκόνες ποὺ ὅμως τὸ ὅμορφό τους δὲν ἔχομε ἰδεῖ ὡς τώρα. Ὁ φακὸς τοῦ ὁπεραὲρ κατορθώνει νὰ δώσῃ ρυθμό, κίνηση καὶ ζωὴ στὴν ἀπέραντη ἀκινησία καὶ τὴ σιγὴ τῶν πάγων.

Εἶναι ἕνα θαῦμα ποὺ μόνον ὁ Κινηματογράφος μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Δὲν ξέρω ἄλλο ἔργο, *ποὺ νὰ ἔχῃ ὡς τώρα τοὺς πάγους καὶ νὰ γίνεται* ποίημα. Καὶ δὲν ξέρω κατόρθωμα μεγαλείτερο στὸν κινηματογράφο (μποροῦν ν' ἀναφερθοῦν μόνο, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φτάνουν στὴν ἴδια τελειότητα, οἱ «Παρθένες μὲ στολή», ὁ «Λιμίλιος καὶ οἱ μυστικοὶ ἀστυνόμοι» καὶ τὸ ἀνυπέρβλητο «Ποτέμκιν») ἀπὸ τὴ χρησιμοποίηση τῶν Ἐσκιμώων ὡς ἠθοποιῶν. Οὔτε ἴχνος ἠθοποιΐας σ' αὐτὴ τὴν ταινία. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, σφύζει ἡ ζωή. Καὶ κυριαρχεῖ, ἀληθινὴ ἐπική *καὶ ἀσύγκριτη,* ἡ ἀρρενωπὴ καὶ τραγικὴ φυσιογνωμία τοῦ Μάλα, ἐνῶ ἡ Ἴβα, μιὰ ἐρωτευμένη ποὺ θὰ τὴ ζήλευε, ὡς τόπο, ὁ Ρωμαντισμὸς τοῦ 1830, φωτίζει τὴ θλιβερὴ μοναξιὰ τῶν πάγων μὲ τὴν παράξενη καὶ συγκινητικὴ ὀμορφιά της

Γενικά, ἕνα ἀριστούργημα. Γιὰ μένα, ἡ καλλίτερη ταινία ποὺ ἔχω ἰδεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἔργο ποὺ μπορεῖ νὰ σταθῇ, ὡς τελειότητα τέχνης, δίπλα στὸ «Ποτέμκιν» καὶ στὸ «Δὸν Κιχώτη». Ἕνα κατόρθωμα, ἕνας σταθμὸς τοῦ Κινηματογράφου. Μιὰ δημιουργία ἄξια νὰ συγκριθῇ μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἔργο τῆς ἐποχῆς *μας, σ' ὁποιοδήποτε πεδίο τῆς Τέχνης.* Ἕνα ποίημα.

Ποιήματα εἶναι καὶ οἱ Silly Symphonies τοῦ Ντίσνεϋ, ποὺ ἐπὶ τέλους μᾶς παρουσίασαν μερικὰ ἀπὸ τὰ κινηματοθέατρά μας. Ἀλλὰ γιὰ τὴ χαριτωμένη αὐτὴ δημιουργία τοῦ κινηματογράφου, ποὺ ἀνοίγει καινούριους ὁρίζοντες στὴν Τέχνη, χρειάζεται εἰδικὸ σημείωμα.

Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΑΛΛΙΑ

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Gustave Lanson, τὰ γαλλικὰ γράμματα χάνουν τὸν κυριώτερο ἱστορικό τους. Ὑπῆρξε ὁ πρῶτος, σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ κάθε κρίσις ἦταν συχνὰ ἐσφαλμένη, ποὺ κατόρθωσε νὰ δώσῃ, μὲ τὴν περίφημη «Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Λογοτεχνίας», τὴν ὀρθὴ κατεύθυνση σ' *ἕνα μάθημα* ποὺ ἴσαμε τότε ἦταν σχεδὸν παραμελημένο. Ἡ Ἱστορία αὐτὴ εἶναι πιὰ στὸ εἶδος της κλασική. Ὁ Λανσὼν ἀκολούθησε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ σύστημα ἐργασίας, κι' ἔτσι μπόρεσε νὰ φθάσῃ σὲ θαυμαστὰ ἀποτελέσματα, καὶ νὰ πλουτίσῃ τὴ φιλολογία μὲ μερικὰ ἀξιόλογα ἔργα. Γεννήθηκε στὴν Ὀρλεάνη στὶς 5 Αὐ*γούστου 1857, κι' ὅταν τελείωσε τὶς σπου*δές του, ταξίδεψε στὴν Πετρούπολη, ὅπου διορίστηκε καθηγητὴς τοῦ Τσάρεβιτς, τοῦ μετέπειτα Νικολάου Β' ποὺ τελείωσε τόσο τραγικά. Ἡ ζωὴ ὅμως αὐτὴ δὲν τοῦ ἄρεσε. Γρήγορα ξαναγύρισε στὴ Γαλλία, ὅπου ἀφοσιώθηκε ὁλόκληρος στὴ δουλειά του, στὶς μελέτες του. Δραστήριος καὶ εὐσυνείδητος, ἔγραψε μελέτες γιὰ τὸν Bossuet, τὸν Boileau, τὸν Corneille, συνέθεσε τὸ «Βιβλιογραφικὸ ἐγχειρίδιο τῆς συγχρόνου γαλλικῆς λογοτεχνίας» (1904—1911), κι' ἐσκόρπισε σ' ἐφημερίδες καὶ σὲ περιοδικὰ πλεῖστα ἄρθρα γιὰ κάθε σημαντικὸ φιλολογικὸ ζήτημα. Ὁλόκληρη ἡ σταδιοδρομία του παρουσιάζει ἀξιαθαύμαστη ἑνότητα, μιὰ σταδιοδρομία πανεπιστημιακή, ἀφιερωμένη στὴν ἀναζήτηση τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας. Χάρις στὸν Λανσὼν διαμορφώθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια ἕνας ὅμιλος ἱστορικῶν τῆς λογοτεχνίας, καὶ ἡ ἐπίδρασίς του ὑπῆρξε πάντα ὠφέλιμη, γιατὶ γνώριζε σὲ κάθε ζήτημα νὰ δίνῃ τὴν ὁριστική του λύση. Μὲ τὸ θάνατό του ἐκλείπει μιὰ μορφὴ σημαντικὴ κι' ἕνας «honnête homme», γιὰ νὰ μεταχειρισθοῦμε τὴ γαλλικὴν ἔκφραση τοῦ 18ου αἰῶνος.

***

Ἔπειτ' ἀπὸ τόσα χρόνια πρόκειται ἐπιτέλους νὰ ξαναεκδοθῇ τὸ περίφημο «Ἡμερολόγιο τῶν Γκονκούρ», ὄχι δυστυχῶς μὲ τὸ ἀκόμα ἀνέκδοτο μέρος του, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ χειρόγραφο τῆς πρώτης ἐκδόσεως ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1887.

Ἡ Ἀκαδημία Γκονκούρ θέλησε ἄρα γε νὰ τιμήσῃ μὲ τὴν ἐπανέκδοση αὐτὴ τὰ πενήντα χρόνια τοῦ «Ἡμερολογίου» τούτου; Ἴσως. Γιατὶ συμπληρώθηκαν ἀκριβῶς πενήντα χρόνια τὸν περασμένο Δεκέμβριο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ δημοσιεύονταν ἀπὸ τὸν Ἐδμόνδο ντὲ Γκονκούρ στὸ «Φιγκαρὸ» τῆς 25 Δεκεμβρίου 1885 οἱ πρῶτες σελίδες τοῦ ἔργου αὐτοῦ ποὺ ἔμελλε νὰ γεννήσῃ τόσα ζητήματα καὶ τόσες παρεξηγήσεις.

Εἶναι ὅμως κρῖμα, ὅπως τὸ γράψανε τὰ παρισινὰ *φύλλα, ποὺ μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν πενήντα* χρόνων δὲν ἀποφασίζουν νὰ ἐκδόσουν τὸ «Ἡμερολόγιο» ὁλόκληρο. Ὡς τώρα, σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη τοῦ Γκονκούρ, μονάχα ἕνα μέρος ἔχει δημοσιευθῆ, πρέπει δὲ νὰ περάσουν ἀκόμα ἄλλα δέκα πέντε χρόνια γιὰ νὰ φανῇ ὅλο τὸ ἔργο. Αὐτὸ γίνηκε γιὰ νὰ μὴ δυσαρεστηθοῦν πολλοὶ ποὺ ζοῦνε ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ποὺ ὁ Ἐδμόνδος ντὲ Γκονκούρ κάπως τοὺς κακομεταχειρίζεται. Ἡ τωρινὴ ἐπανέκδοση θὰ *περιέχῃ δυὸ ἐπιλόγους σημαντικοὺς* τοῦ Λουκιανοῦ Ντεκάβ: ὁ πρῶτος ἀναφέρεται στὸ «Ἡμερολόγιο» ἴσαμε τὰ 1870, χρονολογία ὅπου πέθανε ὁ Ζύλ ντὲ Γκονκούρ, καὶ ὁ ἄλλος ἐξετάζει τὸ «Ἡμερολόγιο» ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐδμόνδου ποὺ συνέβηκε στὰ 1896. Καθένας καταλαβαίνει μὲ πόση ἀνυπομονησία ἀναμένεται ἀπὸ τοὺς *φιλολογικοὺς κύκλους ἡ πολύτιμη* αὐτὴ ἐπανέκδοση.

***

Ἕνας μυθιστοριογράφος ποὺ γνώρισε, στὴν προπολεμικὴν ἐποχή, σχεδὸν παγκόσμια δόξα καὶ κέρδισε ἄφθονα χρήματα, πέθανε τὸν περασμένο Δεκέμβριο: ὁ Félicien Champsaur. Ἔγραψε πολλὰ βιβλία. Τὸ καλύτερό του, «L'Arriviste», θὰ ζήσῃ γιατὶ σ'αὐτὸ παρουσιάζεται προφητικὰ ὁ μεταπολεμικὸς τύπος τοῦ ἀρριβίστα, ὅπως λέμε σήμερα, ποὺ γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ σκοπό του ἐκμεταλλεύεται τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Ὁ Σαμσὼρ εἶχε ἀρκετὸ ταλέντο, καὶ στὴν ἐποχή του οἱ νέοι ὄχι μόνον δὲν τὸν περιφρονοῦσαν, ἀλλὰ πήγαιναν μάλιστα νὰ τὸν συμβουλευθοῦν. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἀντρὲ Ζίντ, στὰ 1900, *δὲν θεώρησε προσβλητικὸ ν' ἀνοίξῃ μαζί* του φιλολογικὸ καυγᾶ.

***

Σχετικὰ *μὲ τὴν ἀντικατάσταση τῶν ἀποθα*νόντων μελῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, τὶς περισσότερες ὡς τὴ στιγμὴ τούτη πιθανότητες ἐπιτυχίας ἔχουν οἱ κ. κ. Πὼλ Κλωντέλ, Ντανιὲλ Ἀλεβύ, Λουὶ Ζιλλέ. Ὅσο γιὰ τὴν ἕδρα τοῦ ἀββᾶ Μπρεμόν, οἱ ὑποψήφιοι εἶναι πολλοί, οἱ πιθανότεροι ὅμως, ἐκτὸς τοῦ κ. Μπελσόρ, εἶναι οἱ κ. κ. Ζώρζ Ντυαμέλ, Ἐντμὸν Ζαλοὺ καὶ Πιὲρ Μίλ.

***

Τὸ μεγάλο βραβεῖο Lasserre ἀπενεμήθη σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς λαμπροτέρους ἐκπροσώπους τοῦ σύγχρονου γαλλικοῦ λυρισμοῦ, στὸν Fernand

Mazade, ποὺ ἐμφανίστηκε στὴν ἐποχὴ τοῦ συμβολισμοῦ, σχεδὸν μαζὶ μὲ τὸν Henri de Régnier. *Ἡ ποίησίς του διακρίνεται* γιὰ τὴ λεπτότητα τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν εὐγένεια τῆς ἐκφράσεως.

***

Τὸ βραβεῖο «Ἀλβέρτου Α'», ποὺ ἵδρυσε ὁ ἐκδότης Bernand Grasset γιὰ νὰ τιμήσῃ τὸν καλύτερο βέλγο συγγραφέα ποὺ γράφει γαλλικά, δόθηκε ἐφέτος γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κ. Robert Vivier. Ὁ κ. Βιβιὲ εἶναι πόλις σαράντα ἐτῶν: ἐμφανίστηκε στὰ γράμματα μὲ ποιήματα τὸ 1921, ἀπὸ τότε ὅμως ἀφοσιώθηκε στὸ μυθιστόρημα, στὸ διήγημα καὶ στὴ μελέτη.

***

Τὸ βραβεῖο Jean Moréas δόθηκε στὸν κ. André Payer, ἕναν ποιητὴ ἐκλεπτισμένο καὶ ζυμωμένο *μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Παρισιοῦ*, ποὺ ἔγραψε ποιήματα γεμάτα θέλγητρο, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ θέσμα τοῦ δρόμου καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Παναγ. Μαυρέα : «Αὐλητής».

Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ νέα συλλογὴ τοῦ κ. Μαυρέα, τὴ φανερὰ ἀνώτερη ἀπὸ τὶς τρεῖς προηγούμενές του, ἐξακολουθῶ νὰ πιστεύω ὅτι τὸ τραγοῦδι του θὰ κέρδιζε πολύ, θὰ ἦταν πολὺ πιὸ θερμό, πιὸ ζωντανό, πιὸ ποιητικὸ στὴν καλύτερη σημασία τῆς λέξεως, ἂν ὁ ποιητὴς κατώρθωνε ἢ ἔστεργε — γιατὶ νομίζω ὅτι εἶναι ζήτημα θελήσεως — νὰ ξεφορτωθεῖ αὐτὸ ποὺ θὰ ὀνόμαζα περιληπτικὰ καὶ ὄχι ἐντελῶς σωστά, ἴσως, τὸν ἀρχαϊσμό του : δηλαδὴ φραστικοὺς τρόπους καὶ λέξεις καὶ κύρια ὀνόματα, καὶ γενικὰ ἕναν «ἀέρα» ἀρχαϊκό, πλαστὸ καὶ ἐπιτηδευμένο, ποὺ δίνουν στὰ ποιήματά του, ὄχι, εὐτυχῶς, τὰ περισσότερα, οὔτε, φυσικά, τὰ ἐκλεκτότερα, κάτι τὸ ἐνοχλητικὰ «φιλολογικό». Ἔχω τὴν ἰδέα ὅτι ὁ κ. *Μαυρέας ἐξακολουθεῖ ν' ἀγαπᾶ* πολὺ ὄχι τοὺς κλασικοὺς ἀρχαίους, ἀλλὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς, τοὺς ποιητὰς τῆς Ἀνθολογίας, καὶ ὅτι δέχεται θελημματικὰ τὴν ἐπήρειά των, ἀλλ' ὄχι σὲ ὅ,τι καλύτερο ἔχουν. Σ' ἐκείνους, βέβαια, ὀφείλεται (ὄχι ἐννοεῖται ἀπὸ μίμηση, ἀλλ' ἀπὸ συνάντηση ἰδιοσυγκρασιῶν) ἡ συγκρατημένη του μορφὴ ποὺ τείνει φυσικά, θὰ ἔλεγε κανείς, στὸ ἐπίγραμμα, καὶ ἂς «ἁπλώνεται» — ἂν μποροῦμε νὰ ποῦμε — στὸ σοννέτο, ἡ λιτότητά του, ἐκεῖνο τὸ ἀπογυμνωμένο, τὸ λιτό, σεμνὸ καὶ σχεδὸν στεγνό, ἀλλ' ὄχι γιὰ τοῦτο — ἴσα ἴσα — λιγώτερο ἀντιπαθητικὸ ποὺ ἔχει ἡ ποίησή του. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀλεξαντρινοὺς ποιητὰς εἰσχωροῦν καὶ ἐπιπλέουν στὴν ποίησή του στοιχεῖα ὁλότελα ἐξωτερικά, ποὺ ἀσφαλῶς τὴ ζημιώνουν, τῆς δίνουν μιὰν ἐπιτήδευση ποὺ δὲν ταιριάζει καθόλου μὲ τὴ βαθειά της λιτότητα καὶ εὐγένεια. Ὑπάρχουν στὴν ποίηση τοῦ κ. Μαυρέα πολλοὶ Πᾶνες καὶ λῆροι καὶ Ἀρκαδίες καὶ Ἐδῆλοιες καὶ μέλι Ὑβλαῖο, στοιχεῖα καλὰ καὶ ἅγια, ἴσως, γιὰ ἕναν ποιητὴ ποὺ θὰ κατώρθωνε νὰ τ' ἀφομοιώσει ἐντελῶς καὶ νὰ τὰ ζωντανέψει, τὰ ὁποῖα, ὅμως, στὴν ποίησή τοῦ κ. Μαυρέα, μένουν νεκρά. Τόσο νεκρὰ ὥστε νὰ δίνουν σὲ στίχους ποὺ αἰσθανόμαστε ὅτι ἀλλοιώτικα θὰ ἦσαν πραγματικὰ συγκινημένοι καὶ ὡραῖοι, ἕναν τόνο ἀναμφισβήτητα ψυχρό :

> Τὴν κῶα τούτη ἀρχαϊκὴ
> φρεσκοβαμμένη τριήρη
> ποὺ μοῦδωσες, ὦ Ἐδῆλοια,
> γιὰ ν' ἀρμενίζω, ἀλλοῖ μου,
> μοῦ τὴν ἀρμάτωσες λειψά
> κι' *ἔτσι ἄπιστα κοὐ οἱ στεῖρες*
> τοῦ λίβα οἱ θρόοι στ' ἀγνώστα
> τῆς λιβυκῆς ἐρήμου
> θὰ μοῦ τὴν σύρουν πρὶν ὁ ὡραῖος
> ὁ Ὑκερίων γύρει.

Ὁ κ. Μαυρέας μᾶς φανερώνει σ' ἕνα του ποίημα ὅτι εἶναι σαραντάρης καὶ ὅτι δέκα χρόνια γράφει στίχους. Μὰ καὶ νεώτερος ἂν ἦταν, φαίνεται ποιητὴς τόσο συνειδητός, ὥστε δὲ θὰ τολμοῦσα μὲ κανένα τρόπο νὰ τοῦ κάνω ἔστω καὶ μιὰν ἐντελῶς φιλική σύσταση. Γιὰ νὰ κολλιεργεῖ τόσο ἐπίμονα τὸν ἀρχαϊσμό του θὰ πεῖ ὅτι ἐκεῖ ρίχνει τὸ κέντρο τοῦ βάρους του, αὐτὸν θεωρεῖ πρωτεῦον στοιχεῖο τῆς προσωπικότητός του. Νὰ τοῦ πῶ ὅτι δὲν ἐκτιμῶ σωστὰ τὶς ἱκανότητές του, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τραγοὺς καμμιὰ φορὰ δημιουργούς, ὅτι πολὺ περισσότερο, ὅτι μονάχα ἴσως εἶναι ποιητὴς τὶς στιγμὲς ποὺ ἀπογυμνώνεται ἀκριβῶς ἀπὸ τ' ἀρχαϊκὰ αὐτὰ στοιχεῖα ; Ὅτι τότε τὰ βασικὰ ποιητικά του *χαρίσματα, τὸ ἕνα δηλαδή, ἡ δύναμη νὰ δονεῖται* ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ νὰ ἀκουράζει μὲ τρόπο προσωπικὸ τὴ δύνησή του, ἀνιδίδει τὸ μαχίμωμ τῆς ἐνστάσεώς της ; Ὅτι τότε γίνεται πιὸ βαθύς, πιὸ ἀνθρώπινος καὶ τὸ *μίλημά του* στάζει μέσα μας πιὸ ξεστό ; Προτιμῶ νὰ παραθέσω ἕνα του ποίημα, ἀπ' αὐτὰ ποὺ μοῦ δίνουν μιὰν ἀληθινὴ καὶ λεπτότατη συγκίνηση, καὶ ἂς κρίνουν ὅσοι διαβάζουν τὰ ποιήματα τοῦ κ. Μαυρέα, ἂν ἔχω δίκιο ἢ ἄδικο.

> Καὶ σεῖς, ὦ σόντροφοι τοῦ σίστρου, ὦ ὧρες
> δημιουργικὲς τοῦ στίχου ποὺ κι ἀμένα
> σὰν ταξειδεύτρες χίμαιρες στὰ λένα
> μὲ σέρνετε καὶ στὶς θολὲς σας πλῶρες
>
> σὰν τ' ἀρμενό σας τὸ θολὸ σὲ χῶρες
> *θολὲς μὲ πᾶτε, μὲ γυρνᾶτε κι ἕνα*
> πρὸς ἕνα φανερά, κρυφά μου, ὠτιένα
> σὲ κουκαστὲς σφαλᾶτε φτεροφόρες. . .
>
> Τώρα ποὺ στὰ σαράντα χρόνια μου, ἄλλη
> χαρὰ ἀπὸ σᾶς δὲν ἔχω, οὐδὲ πόθο
> ἄλλο ἀπὸ σᾶς παρὰ νὰ ἕνα στίχο
>
> νὰ λέω, ἐσεῖς, ἐσεῖς ἀράξετέ με, ἀγάλι
> ἀράξετέ με κάπου κι ἐκεῖ ἂς κλώθω
> τοῦ μισεμοῦ πανὶ τὸ στεῖρο μου ἦχο.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Στεφάνου Δ. Καββάδα : «Ἡ ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκη Κοραῆ» (Ἱστορία, Κατάλογος Χειρογράφων).

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἡ *Ἐφορεία τοῦ Σχολικοῦ Ταμείου Δήμου Χίου*, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς ὁποίας ὑπάγεται καὶ ἡ ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκη «Ἀδαμάντιος Κοραῆς», ἐδημοσίευσε τὴν ἱστορίαν τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, εἰς ὡραίαν ἐπιμελημένην καὶ πολυσέλιδον ἔκδοσιν. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ ἀνετέθη εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Βιβλιοθήκης κ. Στ. Καββάδαν, γίνεται γνωστὴ ἡ ἱστορία τοῦ φωτεινοῦ τούτου ἱδρύματος, τὸ ὁποῖον ὄχι ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων τῆς φιλοπροόδου νήσου ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος μέχρι σήμερον. Ἡ ἵδρυσις τῆς Βιβλιοθήκης αὐτῆς ταυτίζεται μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς Μεγάλης Σχολῆς Χίου τῷ 1792, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὸν γνωστὸν φίλον τῶν γραμμάτων ἱερέα Ἀθανάσιον τὸν Πάριον. Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος ταύτης εἶναι ἔργον τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ *Γένους καὶ σοφοῦ Χίου Ἀδαμαντίου* Κοραῆ, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὁμογενεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς φιλέλληνας σοφοὺς τῆς Εὐρώπης ἀπετάθη δι' ἐγκυκλίου παρακαλῶν ἵνα προτρέψωσιν ν' ἀποστείλουν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Χίου ἀπὸ ἕνα σῶμα τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδομένων Ἑλλήνων ἢ Λατίνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο λίαν εὐχάριστον, διότι ἀμφότεροι οἱ ἐν Βιέννῃ πράκτορές του Ἀλεξ. Βασιλείου καὶ Σταμ. Ροδοκανάκης ἤρχισαν λαμβάνοντες δέματα βιβλίων παρὰ διαφόρων εὐρωπαίων σοφῶν ἅτινα ἀπέστελλον εἰς τὴν ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκην. Ἀτυχῶς, ἡ μεγάλη καταστροφὴ τῆς ὡραίας καὶ πλουσίας νήσου ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1822 εἶχεν ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα καὶ τὸν παντελῆ ὄλεθρον τῆς Βιβλιοθήκης, ἐκ τῶν τριάντα χιλιάδων τόμων τῆς ὁποίας δὲν ἀπέμεινεν οὔτε εἷς. Καὶ μετὰ τοῦτο ὅμως ἡ βιβλιοθήκη πάλιν εἰς τὸν Κοραῆν εὗρε τὸν προστάτην καὶ ἀνάδοχόν της. Ὁ σοφὸς διδάσκαλος διὰ διαθήκης του ἐκληροδότησε τὰ βιβλία του καὶ *τὰ χειρόγραφά* του ὅλα εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ταύτην, τὴν δὲ χειρονομίαν του αὐτὴν ἠκολούθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι, καὶ μάλιστα ὁ Χίος σοφὸς κ. Ἰω. Ἀνδρεάδης ἐκληροδότησεν εἰς ταύτην 4500 τόμους ἐκ τῆς ἰδίας του συλλογῆς.

Τὸ 1881 ὁ μεγάλος σεισμὸς κατέρριψε τὸ μικρὸν οἰκοδόμημα τῆς βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὴν μεγάλην καταστροφήν, ἀνήγειραν οἱ φιλοπρόοδοι Χῖοι, ἀλλὰ μετὰ ὀλίγα ἔτη διὰ δωρεῶν εὐγενῶν τέκνων τῆς νήσου ἀνηγέρθη νέον κτίριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου στεγάζεται ἤδη ἡ Βιβλιοθήκη, μὲ εὐρύτατον ἀναγνωστήριον, περικλείουσα 35.000 τόμους ἐντύπων βιβλίων καὶ 1610 χειρόγραφα, καθὼς ἐπίσης πολλὰς εἰκόνας, πίνακας, χάρτας, μικρὰν συλλογὴν νομισμάτων καὶ πετρωμάτων κτλ.

Ὁ κ. Καββάδας, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ἔργου *αὐτοῦ μᾶς ἔδωκε τὴν ἱστορίαν τῆς βιβλιοθήκης* ταύτης, λεπτομερῆ καὶ στηριζομένην ἐπὶ ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ σημειώσεων, τὸ Δ' μέρος τοῦ βιβλίου ἐκ 220 σελίδων ἀφιέρωσεν διὰ τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων αὐτῆς, δώσας ὑπὸ αὔξοντα ἀριθμὸν ταξινομήσεως 1-1673 ἀκριβῆ περιγραφὴν ἑκάστου χειρογράφου, ἤτοι συγγραφῶν, κωδίκων, ἐγγράφων, ἐγγυητικῶν, αἰτήσεων, ἀποφάσεων, σημειώσεων κτλ.

Ἡ *ἱστορία τῆς πρώτης ἐπαρχιακῆς βιβλιοθήκης* τὴν ὁποίαν ἐφιλοπόνησεν ὁ διευθυντὴς αὐτῆς, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου βιβλίον τοῦ εἴδους του ἐν Ἑλλάδι. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν δὲ κατάταξιν τῶν περιεχομένων του, τὴν λεπτομερῆ ἐξιστόρησιν καὶ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν χειρογράφων, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν παράθεσιν πολλῶν ὡραίων εἰκόνων ἐκτὸς κειμένου σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς βιβλιοθήκης ταύτης τῆς Χίου, ἀποκτᾷ ἡ ἑλληνικὴ βιβλιογραφικὴ καὶ βιβλιοθηκονομικὴ φιλολογία ἕνα ἄρτιον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἔργον.

ΔΗΜ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

Ἄρη Δικταίου : «Στὰ Κύματα τῆς Ζωῆς».— Γ. Ἀμπάτη : «Ἡ Ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων».— Ὄλγας Βατίδου : «Ἡ Ζωὴ στὸ Τραγοῦδι».

Ὁ κ. Δικταῖος βιάστηκε πολὺ νὰ ἐκδώσει τοὺς στίχους του. Βρίσκεται ἀκόμη στὴν περίοδο ἐκείνη ὅπου ὁ νέος αἰσθάνεται βαθειὰ καὶ ἔντονα ἴσως καμμιὰ φορά, μὰ ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα μήτε ἡ αἰσθαντικότητά του διαμορφωθεῖ μήτε ἡ ἔκφρασή του κατασταλάξει σὲ προσωπικὴ φόρμα. Δέχεται καὶ ἐκδηλώνει μὲ τὸ στίχο ἐντυπώσεις ἐντελῶς ἄταχτα καὶ ἀκατάστατα, χωρὶς οἱ ἐντυπώσεις του νὰ ἔχουν ὑπαχθεῖ σ' ἕναν ἐνιαῖο ποιητικὸ ρυθμό, νὰ ἔχουν ὀργανωθεῖ.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς δὲ θὰ μποροῦσα νὰ πῶ καὶ γιὰ τὸν κ. Ἀμπάτη. Τὸ ἐπικολυρικό του ποίημα «Ἡ Ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων» δείχνει κάποια συνείδηση, ὄχι, βέβαια, καλλιτεχνικὴ μὲ τὴ βαθειὰ σημασία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητὴς τὶς ἱκανότητές του γιὰ ὡρισμένο σκοπό, γιὰ ὡρισμένο ἀποτέλεσμα.

Ἀλλά, γιὰ τὸ Θεό, ποῦ πῆγε καὶ ξετρύπωσε τέτοιο «φιλολογικὸ» θέμα ὁ κ. Ἀμπάτης καὶ ποῦ βρῆκε τὴν ὄρεξη νὰ τὸ ξεδιπλώσῃ σὲ τόσους στίχους ; Νομίζω, ὡστόσο, ὅτι ἂν δὲν ἔβαζε ὁ ἴδιος τέτοια δεσμὰ στὴν ἔμπνευσή του, ἂν δὲν τὴν ἔπνιγε σὲ παμπάλαιους θρύλους ποὺ δὲ λένε τίποτε πιὰ σὲ μᾶς σήμερα, θὰ ἔγραφε ἴσως κάτι πιὸ ἱκανοποιητικό. Ἂς περιμείνουμε, λοιπόν.

Ἡ δ. ἢ κ. — δὲν ξέρω — Ὄλγα Βατίδου «κάνει φιλολογία». Ἀπὸ τοὺς ἄπειρους, καὶ τόσο πολύτιμους, θησαυρούς, ποὺ κρύβει μιὰ ἀληθινὰ αἰσθαντικὴ γυναίκεια ψυχή, δὲν καταφέρνει τίποτε σχεδὸν νὰ μᾶς φανερώσει. Δὲ σκάβει ἀρκετὰ μέσα της ἢ κι' ἂν ἔσκαβε, δὲ θἄβρισκε τίποτε ἢ καὶ δὲ θὰ κατώρθωνε αὐτὸ ποὺ θἄβρισκε νὰ τὸ ἐκφράσει μὲ κάπως προσωπικὸ τρόπο ; Πάντως μερικά της ποιήματα εἶναι ὁλότελα ἀπογοητευτικά, (ἐκεῖνο ποὺ ἀρχίζει, ἔξαφνα, μὲ τὸ στίχο : «στὸ Σεπαρὲ μ' ἐκάλεσες γι' *ἀγάπη πιὸ στενή*.) Οὔτε ἄχνα, ἢ παραμικρότερη πνοούλα ἀπὸ ἕνα κάποιο βαθύ, ἀληθινὸ αἴσθημα. Ἀλλὰ γιατί, Θεέ μου, τόση φιλο-

λογία καὶ γιατί τόση βία νὰ φανερώσουμε, πρὶν μεστώσει καὶ πρὶν ὡριμάσει, τὸν ἑαυτό μας δείχνοντάς τον μὲ μιὰ τόση ἄσκημη ὄψη;

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ζαχ. Λ. Παπαντωνίου: «Ὄθων». Ἔκδοτ. οἶκος Δημητράκου. Δρ. 60.

Ζαχ. Παπαντωνίου: «Ἅγιον Ὄρος». Δρ. 120.

Ἕλλης Δασκαλάκη: «Γον Χριστιανικὸν Παρθεναγωγεῖον». Μυθιστόρημα. Ἔκδοση «Κύκλου».

Σπύρου Μελᾶ: «Ματωμένα ράσα». Ἔκδοσις Μ. Σαλιβέρου Δρ. 60.

Πέτρου Ἀφθονιάτη: «Γῦροι».

Ἰρσίμ: «Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἀλήτη». Διηγήματα. Δρ. 20.

Γ. Ζάρκου: «Ζωντανὰ πτώματα». Μυθιστόρημα. Πρόλογος Κ. Βάρναλη. Ἔκδ. Θ. Γκογκώνη. Δρ. 15.

Χρ. Χρηστίδη: «Κίνδυνοι κι' ἐλπίδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Δρ. 50.

«Ἡμερολόγιον Γρίβα 1935». Διευθυντὴς - ἰδρυτὴς: Ἄγγελος Γ. Ἀθανασόπουλος.

Μητροπολίτου Λαοδικείας Δωροθέου: «Ὁ Γραμμένος Λόγος».

Θαλῆ Ῥητορίδη: «Τὰ κοινωνικὰ ρεύματα καὶ ἡ ἐπίδρασή τους στὴ μεταπολεμικὴ λογοτεχνία». Ἔκδοτ. οἶκος Μ. Γ. Βασιλείου καὶ Σια.

Δημ. Λουκοπούλου: «Στὰ βουνὰ τοῦ Κατσαντώνη». Ἔκδοσις «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων». Δρ. 30.

Μανώλη Κριαρᾶ: «Ἡ κρητικὴ κωμωδία «Φορτουνᾶτος». Ἀπὸ τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος 1935».

Ν. Κατηφόρη: «Ἡ διχταιορία τοῦ Σατανᾶ». Ρομάντζο. Δρ. 30.

Λιλῆς Ἰακωβίδη - Πατρικίου: «Σαράντα τραγούδια».

Φ. Μπασουκέα: «Χρησμοὶ τοῦ Βάκη». Ποιήματα. Μὲ πρόλογον τοῦ κ. Ἠλία Π. Βουτιερίδη.

Ἰ. Π. Μελᾶ: «Credo».

Ρένας Ε. Λεοντίδου: «Πνοές». Ποιήματα.

Δ. Π. Πασχάλη: «Κοτζαμπάσηδες». Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἡμερολογίου τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος 1935».

Π. Ι. Σαμαρᾶ: «Ἐπιδρομὲς στὴ Λέσβο».

Γιάννη Ἀγορινοῦ: «Τραγούδια». Ἐκδόσεις Γκοβόστη.

Κοΐντου Ὁρατίου Φλάκκου: «Ἡ Ποιητικὴ Τέχνη». Πρόλογος Κωστῆ Παλαμᾶ. Μετάφραση, βοηθήματα, σχόλια Μαριέττας Μινώτου.

Γεωργίου Κ. Ζώγραφάκη: «Οἱ τρεῖς λόγοι τῆς ἀγάπης». Ποιήματα.

«Τραγούδια τῶν Γερμανῶν κλασσικῶν». Τόμος Β'. Μεταφράσεις Δημ. Ἰ. Λάμφα. Ἐκδοτ. οἶκος Ἰωάν. Δ. Κολλάρου καὶ Σιας.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» (13 Ἰαν.) ἄρθρον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Δ. Σ. Μπαλάνου ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ ρασοφόροι ἀγωνιστὰ τοῦ 21», εἰς τὸ ὁποῖον ἀναλύονται τὰ «Ματωμένα ράσα» τοῦ κ. Σπ. Μελᾶ, διατυποῦνται ἐπιφυλάξεις δι' ὡρισμένα σημεῖα των, ἀλλὰ συγχρόνως τονίζεται ὅτι «ὁ κ. Μελᾶς εἶνε ἄξιος θερμοτάτων συγχαρητηρίων, διότι προσέφερε λαμπρὸν ἀνάγνωσμα διὰ τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον, μὲ τὰς ἐπαγωγούς, καλογραμμένας καὶ εὐκολοδιαβάστους αὐτὰς βιογραφίας, γνωρίζει τοὺς ἥρωάς του, εἰς τοὺς ὁποίους χρεωστᾷ τὸ εἶναι του.»

— Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα (16 Ἰαν.) στίχοι τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ διὰ τὸν Ἀπόστολον Μαμμέλην, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκφράζεται ὁ βαθὺς πόνος του διὰ τὸν θάνατον τοῦ τυφλοῦ ποιητοῦ.

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα (18 Ἰαν.) ὁ κ. Σπ. Μελᾶς, εἰς χρονογράφημά του περὶ τοῦ κ. Δ. Ροντήρη, ἐξιστορεῖ τὰς πρώτας προσπαθείας του τόσον ὡς ἠθοποιοῦ ὅσον καὶ ὡς σκηνοθέτου, καὶ μὲ ἱκανοποίησιν σημειώνει ὅτι, παρὰ τὰ ἐλλειπῆ τεχνικὰ μέσα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, μὲ τὴν ἀναβίβασιν τοῦ «Ἰβὰν τοῦ Τρομεροῦ» ἔδειξε «εἰλικρίνεια κι' εὐσυνειδησία, ἑρμηνευτικὲς ἱκανότητες καὶ ἀντίληψι ρυθμοῦ.»

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα (20 Ἰαν.) ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ κ. Στεφ. Στεφάνου περὶ τῶν ἑλλήνων σκηνοθετῶν, ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐρασιτεχνῶν, καὶ περὶ τῆς ὁράσεως αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ὁ παλαιότερος σκηνοθέτης τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου, ἀνέβιβασε τὴν «Ἀντιγόνην» τοῦ Σοφοκλέους, μέχρι τῶν παραστάσεων τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Στεφάνου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἐρασιτέχνας σκηνοθέτας καλύτεροι ἦσαν ὁ Δ. Βερναρδάκης, ὁ Ἄγγελος Βλάχος καὶ ὁ Δ. Κορομηλᾶς.

— Ἐπίσης, εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα (27 Ἰαν.) ἐντυπώσεις τοῦ κ. Ν. Γιοκαρίνη ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων τοῦ Γάλλου καθηγητοῦ κ. Γκισσὰρ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον περὶ Μαρσὲλ Προύστ καὶ κρίσεις του διὰ τὸ πυκνὸν ἀκροατήριόν του, τὸ ὁποῖον εἶναι «μιὰ γενεὰ ἀνθρώπων ποὺ ἀγαποῦν τὸ ὡραῖον».

— Εἰς τὴν «Καθημερινὴν» (7 καὶ 14 Ἰαν.) μελέτη τοῦ κ. Φάνη Μιχαλοπούλου περὶ τοῦ Πτάντε εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Ν. Καζαντζάκη, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐν γένει δυτικῆς ἐπιδράσεως εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας. Ἐπίσης, εἰς τὴν κατὰ Δευτέραν φιλολογικὴν σελίδα τῆς «Καθημερινῆς» ἐνδιαφέρουσαι «κριτικαὶ σημειώσεις» τοῦ κ. κ. Ἀλ. Χουρμουζίου διὰ τὰ νέα βιβλία, σκέψεις τοῦ κ. Ἀγγ. Τερζάκη περὶ μυθιστορήματος καὶ ρεαλισμοῦ, μὲ τὰς ὁποίας ὁ νέος συγγραφεὺς ἐξηγεῖ τὰ βιβλία του καὶ ἰδίως τὴν «Παρακμὴν τῶν Σκληρῶν», ἄρθρα τοῦ κ. Τ. Παπατσώνη κλπ.

— Εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον», (4, 11 καὶ 18 Ἰαν.) ὁ κ. Κωστῆς Νικολάου, γράφων περὶ Μελοδράματος καὶ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, κάμνει μερικὰς ὀρθὰς ὑποδείξεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τοὺς ἁρμοδίους, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἵδρυσις ἐθνικῆς σκηνῆς ἔβλαψε τὴν σύμπηξιν λυρικοῦ θεάτρου.

— Εἰς τὴν «Πρωΐαν» (16 Ἰαν.) ὁ Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλος, ἀναλύων εἰς ἐκτενὲς ἄρθρον του τὸν «Ὄθωνα» τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου, σημειώνει ὅτι «εἶναι ἕνα βιβλίο τῆς δημιουργικῆς φαντασίας», εἰς τὸ ὁποῖον ἀφθονοῦν οἱ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντες στοχασμοὶ διὰ τὰ γενικώτερα ζητήματα τῆς τέχνης.

— Εἰς τὰς περισσοτέρας ἐφημερίδας (17 καὶ 18 Ἰαν.) εὐμενεῖς μᾶλλον κρίσεις διὰ τὸν «Ἰβὰν τὸν Τρομερὸν» τοῦ Ἀλέξη Τολστοῖ καὶ τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον.

— Εἰς τὸν «Τύπον» (14 Ἰαν.) ὁ κ. Γ. Πράτσικας, γράφων μὲ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν «Σκιάθον, νησὶ ἑλληνικὸ» τοῦ κ. Ὀκταβίου Μερλιέ, συμπεραίνει ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν τὸ ἐγέννησε μόνον ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀλλὰ καὶ ὁ θερμὸς φιλελληνισμός.

— Εἰς τὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» (18 Ἰαν.) ἀναδημοσιεύεται ἐν μεταφράσει ἀπὸ τὸν «Ἐθνικὸν Παρατηρητὴ» τοῦ Μονάχου, ἄρθρον τοῦ κ. Ἄλεξ. Σταΐνμετς, εἰς τὸ ὁποῖον, μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν διὰ τὸ γλωσσικὸν μας ζήτημα, ἀναλύεται τὸ ἔργον τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ, τοῦ «μεγαλειτέρου ποιητοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος», καὶ τονίζεται ὅτι «ἡ μεγάλη ἀξία του συνίσταται εἰς τὴν ἱκανότητά του νὰ συμπεριλάβῃ τὸν ἑλληνισμὸν μέσα εἰς τὰ ἔργα του εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ὁλοκληρότητα τοῦ Ἔθνους.»

— Εἰς τὴν «Βραδυνὴν» (13 Ἰαν.) εὐμενέστατοι κρίσεις τοῦ κ. Δ. Σ. Δεβάρη διὰ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ἄλεξ. Μάτσα, ἡ ὁποία περιέχει ὀλίγα ποιήματα ἀλλὰ «πολλὴν οὐσίαν, πολλὴν ποίησιν.»

— Εἰς τὸ «Ἔθνος» (20 Ἰαν.), ἐξ ἀφορμῆς τῆς φήμης περὶ ἱδρύσεως Ἐλευθέρας Ἀκαδημίας κατὰ τὸ πρότυπον τῆς «Académie Goncourt», οἱ κ. κ. Γ. Πάπ, Ν. Λάσκαρης καὶ Τ. Μωραϊτίνης διατυπώνουν τὰς γνώμας των διὰ τὴν χρησιμότητα τοῦ νέου αὐτοῦ πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν δημιουργεῖται ἀπὸ ἀντίδρασιν ἀλλ' ἀπὸ πραγματικὴν ἀνάγκην. Μεταξὺ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἐλευθέρας Ἀκαδημίας, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἀναφέρονται καὶ οἱ κ. κ. Στρατήγης, Θ. Θωμόπουλος, Δ. Λαυράγκας, Μ. Καλομοίρης καὶ Π. Χόρν.

— Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα (20 Ἰαν.) ὁ καθηγητὴς κ. Κοὺν ἐξηγεῖ τὴν τελευταίαν διδασκαλίαν τῆς «Ἀλκήστιδος» καὶ καθορίζει τοὺς σκοποὺς τῆς «Λαϊκῆς Σκηνῆς», ἡ ὁποία ἱδρύθη τὸ 1933 καὶ ἔκαμε, ὡς γνωστόν, τὴν ἐμφάνισίν της μὲ τὴν «Ἐρωφίλην» τοῦ Χορτάτση.

— Εἰς τὸν «Νέον Κόσμον» (ἀπὸ 27 Ἰαν.) τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Θ. Ὑπερίδου «Παναγιά μου, τοέτες!»

— Εἰς τὸν «Καλλιθεϊκὸν Τύπον» (14 Ἰαν.) δημοσιεύεται ἀπόσπασμα διαλέξεως τοῦ κ. Γ. Χατζίνη περὶ τοῦ κ. Σ. Σκίπη, ἀναφερόμενον εἰς τὸ «Ἀπολλώνιον ἄσμα». Ἐπίσης, ἐπαινετικῶται κρίσεις τοῦ ἰδίου («Καλλιθεϊκὸς Τύπος», 20 Ἰαν.) διὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Ἀθ. Γ. Κυριαζῆ, τοῦ ὁποίου «χαίρεται κανεὶς τὸ τραγούδι ὅπως χαίρεται ὁ διψασμένος ἕνα ποτήρι κρύο, ὁλοκάθαρο νερό.»

— Εἰς τὸν «Φιλολογικὸν Νέον Κόσμον», τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῦ Ἰανουαρίου ὁ κ. Ἄριστος Καμπάνης, ἐκλέκται συνεργασίαι τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου κ. κ. Ν. Βέη καὶ Γ. Ἀναγνωστοπούλου, τῶν κ. κ. Δημ. Μ. Σάρρου, Ἀχ. Τζαρτζάνου, Κώστα Οὐράνη, Μ. Τσιριμώκου, κ. ἄ. Ἐπίσης, δημοσιεύεται ὁλόκληρον τὸ μυθιστόρημα «Τὸ ζεῦγος Ζωφρελὲν» τοῦ Ἐδ. Ἐστωνιέ (μετάφρ. Γ. Πράτσικα) καὶ ἡ «Ἀπάνθρωπη γῆ» τοῦ Φρ. Κυρέλ (μετάφρ. Τ. Μπαρλᾶ.)

— Εἰς τὴν «Ἐργασίαν» (13 Ἰαν.) ὁ κ. Ἀλκ. (Ἀ. Ἀνδρεάδης), δίδων πίνακα τῶν παιχθέντων ἔργων εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον μέχρι τέλους τοῦ 1934 καὶ τῶν παραστάσεων αὐτῶν,—τὸν πίνακα συνέταξε ὁ κ. Γ. Σίδερης—παρατηρεῖ, πολὺ ὀρθῶς, ὅτι, ἐφόσον ἀποκρύπτεται ὁ ἐπίσημος ἀπολογισμὸς ἐσόδων καὶ δαπανῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν εὐσυνείδητος ἄνθρωπος νὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἱδρύματος τῆς ὁδοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου.

— Ἐλάβομεν, ἀκόμη, «Δελτίον» (τεῦχος Δεκ.) τῆς Ὁμοσπονδίας λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σημειοῦμεν τὴν μελέτην τοῦ κ. Γ. Ζούκη περὶ ὑποτακτικῆς ἐγκλίσεως, κριτικὴν τῶν μεταφράσεων ἀρχαίων τραγῳδιῶν τοῦ κ. Δημ. Σάρρου ἀπὸ τὸν κ. Θ. Β. Γεωργιάδην καὶ τὸν λόγον ποὺ ἐξεφώνησε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος περὶ τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν ἀτόμων καὶ τῆς διεθνοῦς συνεργασίας τῶν λαῶν· «Μυκονιάτικα Χρονικά», «Ἀθήνας», «Νέους Καιρους» Πειραιῶς, «Κερκυραϊκὸν Βῆμα», «Ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν», «Τύπον» Βόλου, «Νέον Κήρυκα» Μυτιλήνης, «Ἑβδομάδα» κλπ. κλπ.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

20ίη Συνεδρία τῆς Ὁλομελείας τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1935. Κατὰ ταύτην ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις:

Α') Ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσοστόμου: Περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις Ναῶν τῆς «Κυρᾶς». Β') Ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Μαζαράκη: Ἡ σύγχρονος στρατιωτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης. Γ') Ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρίδωνος Δοντᾶ: Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Βλασ. Βλασσοπούλου: «Περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ἐν τῷ χώρῳ διατάξεως τῶν ἀτόμων καὶ ὁμάδων τοῦ μορίου ὀργανικῶν τινων οὐσιῶν καὶ τῆς φυσιολογικῆς αὐτῶν ἐνεργείας.

Ἡ ἀποθανοῦσα Οὐρανία Κωνσταντινίδου, διὰ διαθήκης της, καθιστᾶ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν γενικὴν κληρονόμον τῆς περιουσίας της, ὑπολογιζομένης περίπου εἰς 9000 ἀγγλικὰς λίρας, διὰ νὰ διατηρῆται ὁ τάφος της καὶ διὰ νὰ στέλλωνται κατ' ἔτος δύο ὑπότροφοι εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ τρία ἢ καὶ περισσότερα ἔτη, μὲ παροχὴν εἰς ἕκαστον 15 λιρῶν κατὰ μῆνα, ἤτοι εἰς διὰ ζωγραφικὴν καὶ εἰς διὰ γλυπτικήν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Τὴν 24ην Ἰανουαρίου ἀπέθανε ὁ Ἀκαδημαϊκὸς καὶ Καθηγητὴς τῆς Γεωλογίας καὶ Ὀρυκτολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν Κωνσταντῖνος Κτενᾶς.

* Τὴν 22αν Ἰανουαρίου ἀπέθανε ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς Ναθαναὴλ Δομενεγίνης.

* Ὁ ἐν τῷ Βασιλικῷ Κολλεγίῳ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου Καθηγητὴς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς (ἔδρα «Ὁ Κοραῆς») κ.Φ. Μάρσαλλ, συνεχίζων τὰς διαλέξεις ποὺ ἀνέφερεν ἡ «Νέα Ἑστία» εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15ης παρελθόντος Ὀκτωβρίου (σ. 964), ὠργάνωσε καὶ τὰς ἀκολούθους: Φεβρ. 15. Τὰ νομαδικὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, ὑπὸ Κ. Α. Μακάρτνεϋ, μέλους τοῦ Συνδέσμου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Μαρτίου 1, «Θεατρικά τινα ἔργα τοῦ Γρηγορίου Ξενοπούλου» ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φ. Μάρσαλλ. Μαρτίου 22, «Βυζαντινὴ καὶ Μεταβυζαντινὴ Ἁγιογραφία ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας» ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Δαβὶδ Τάλμποτ Ῥάϊς. Ὁ Ῥάϊς, ὡς γνωστόν, ἔχει ἱστορήσει τὰς ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἄλλοτε ὑποδιευθυντοῦ τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Στάνλεϋ Κάσσον γενομένας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνασκαφάς. Ἐπίσης, πολλαὶ τῶν εἰκόνων τοῦ περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἔργου τοῦ Ρωβέρτου Μπάϊρον «Ὁ Σταθμὸς-Ἄθως», ἐκδοθέντος ἐν Λονδίνῳ τῷ 1928 (βλ. βιβλιοκρισίαν περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἑστία» τῆς 2ας Αὐγ. 1928) ὀφείλονται εἰς αὐτόν.

* Κατὰ τὴν τελευταίαν συνέλευσιν τοῦ P.E.N. Club, μετὰ τὴν ἐπανεκλογὴν τοῦ αὐτοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, ὁ κ. Ν. Πορίωτης ἀνεκοίνωσε ὅτι θὰ παρουσιάσῃ προσεχῶς ἀνεκδότους στίχους τοῦ Μιχ. Μητσάκη, γραμμένους εἰς τὴν γαλλικήν. Ἐπηκολούθησε συζήτησις περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως τῆς «Θλίψεως τοῦ Μαρμάρου», εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβαν μέρος αἱ κ. κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδης, Μιχ. Ἀργυρόπουλος, Σπ. Θεοδωρόπουλος, Πέτρος Χάρης καὶ Γ. Μηλιάδης.

* Εἰς τὴν «Αἴθουσαν Στρατηγοπούλου» ἀπὸ τῆς 19ης Ἰανουαρίου ἡ ἔκθεσις τῆς ζωγράφου δ. Ἀγλαΐας Γ. Παπᾶ.

* Εἰς τὴν «Galerie d'art Geo» ἀπὸ τῆς 19ης Ἰανουαρίου ἡ ἔκθεσις ἔργων ζωγραφικῆς τοῦ κ. Ν. Ὀθωναίου.

* Τὸ Ἑλληνικὸν Ὠδεῖον ἀναγγέλλει σειρὰν διαλέξεων περὶ τοῦ ἔργου τῶν πεζογράφων μας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ὁμιληταὶ οἱ κ. κ. Ῥήγας Γκόλφης, Γεώργιος Πράτσικας, Ἀνδρέας Καραντώνης, Κλέων Παράσχος, Γ. Ἀθάνας, Ἰ. Παναγιωτόπουλος καὶ Ἰ. Σουκουτρῆς.

* Τὴν 27ην Ἰανουαρίου ἀπέθανε ὁ ζωγράφος ἐπιμελητὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης Γεώργιος Χατζόπουλος.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

28 Ἰανουαρίου

Τὸ τεῦχος τοῦτο ἀποστέλλεται ὡς τελευταία ὑπενθύμισις καὶ πρὸς τοὺς μὴ ἀνανεώσαντας ἀκόμη τὴν συνδρομήν των. Ὑπενθυμίζομεν, ἐπίσης, ὅτι οἱ ἀνανεοῦντες, καθὼς καὶ οἱ ἐγγραφόμενοι νέοι συνδρομηταί, ὅταν ἐμβάζουν ἀπευθείας τὴν συνδρομήν των, λαμβάνουν ὡς δῶρον βιβλίον ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἐκδόσεών μας, κατ' ἐκλογήν των,— πλὴν τῶν σχολικῶν,— ἀξίας 30 δρχ. οἱ ἐτήσιοι καὶ 15 δρχ. οἱ ἑξάμηνοι. Ἂν θέλουν βιβλίον μεγαλυτέρας ἀξίας, ἠμποροῦν νὰ στείλουν τὸ ὑπόλοιπον τοῖς μετρητοῖς. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ παραγγελία πρέπει νὰ συνοδεύεται καὶ μὲ τὰ ταχυδρομικὰ (8 δρχ.). Σημειωτέον ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ δώρου παραγράφεται μετὰ τὴν 31 Μαρτίου, ἐνῷ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκπτώσεως ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ Καταλόγου μας ἰσχύει καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συνδρομῆς.

Ὁ συμπληρωθεὶς 16ος τόμος, μὲ τὸ Παράρτημα καὶ μὲ τὸ Χριστουγεννιάτικον τεῦχος, πωλεῖται ἄδετος 85 δρχ. καὶ χρυσόδετος 120 δρχ. Διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ χρυσο-

δέπουν τὰ τεύχη των ὑπάρχουν καὶ χωριστὰ καλύμματα εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον μας, πρὸς 20 δρχ. ἕκαστον (διὰ τὰς Ἐπαρχίας, μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν, δρχ. 30).

κ. Π. Κατρ. Καλάμας. Ἡ κίνησις εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Φθάνει νὰ συστηματοποιηθῇ γιὰ νὰ ἔχῃ ἀξιόλογον ἀπόδοσιν. Ὡς πρὸς τὸ ἄλλο, εἴμεθα πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν σας. — δ. Νίκ. Νικ. Ἐνταῦθα. Γιατί τόσος ρωμαντισμός; Στὴν «Ἀκρογιαλιά», ἰδίως, ἡ ἐπίδρασις ἀπὸ ποιητὰς τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς εἶναι φανερή. Θὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν σύστασιν ποὺ ἐκάναμε καὶ σὲ τόσους ἄλλους φίλους μας: νὰ διαβάζετε, ἀλλὰ νὰ διατηρῆτε τὴν ἀτομικότητά σας. Γιὰ τὰ ἄλλα δὲν κατωρθώσαμε ἀκόμη νὰ ψάξωμε. Μόλις τὰ βροῦμε, θὰ σᾶς ἀπαντήσωμε. — κ. Κ. Βολ. Προτιμοῦμε τὸν «Γυρισμό», Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτόν, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσετε μιὰ πολὺ εὔκολη ὁμοιοκαταληξία, καταφεύγετε σὲ λέξεις κάπως πεζές. Δὲν μπορούσατε, λ.χ., νὰ βρῆτε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὸ «φρικτά», «τρελλά» κλπ.; Ὡστόσο, στὸ τραγούδι ὑπάρχει συγκίνησις καὶ ἀξίζει νὰ μᾶς τὸ ξαναστείλετε διωρθωμένο. — κ. Ἀλεξ. Πλ. Σπέτσας. Μᾶς συγχωρεῖτε γιὰ τὴν ἀργοπορία. Στὸ ἐρχόμενο θὰ σᾶς ποῦμε τὴν γνώμη μας γιὰ ὅλα. — κ. Ἀλκ. Καντρ. Ἐνταῦθα. Ἀποτυχημένη ἀπόπειρα γιὰ μεγάλη σύλληψι. Θὰ σᾶς συνιστοῦσαμε νὰ προσέχετε περισσότερο τὶς μικρές, τὶς συνηθισμένες συγκινήσεις, ποὺ παίζουν τόσον ρόλον εἰς τὴν ζωήν μας! — κ. Ἀδαμ. Παπ. Ἐνταῦθα. Ἡ ὑπόδειξις ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν. Μαζὶ μὲ ἕν' ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη θὰ διανεμηθῇ πίναξ περιεχομένων τῆς «Ἱστορίας τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας». Ὁ κ. Χ. σᾶς εὐχαριστεῖ πολύ. Ἡ κριτική του ἐκείνη εἶναι ἀρκετὰ παλαιά. Ἐντούτοις εἰς πολὺ ὀλίγα σημεῖα θὰ τὴν ἀναθεωροῦσε. — δ. Ἀγγ. Σαρ. Ἐνταῦθα. Πολὺ εὐχαρίστως. Σᾶς περιμένομε. — δ Ὀλγ. Βατ. Ἡ «Συχώρεση» εἶναι εἰλικρινής, ἀλλὰ καθόλου ποιητική. Γράφετε, φαίνεται, μὲ πολλὴν εὐκολίαν τοὺς στίχους σας, χωρὶς νὰ πολυπροσέχετε εἰς τὴν κατασκευὴν των καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων. Ἐκεῖνο τὸ «οὐδέποτε», λ.χ., πῶς ἔμεινε στὸ α' τετράστιχο; — κ. Ἄγγ. Τουρν. Πάτρας. Σύμφωνοι. Εὐχαριστοῦμε. — κ. Στ. Δ. Κούρτ. Ἐνταῦθα. Κρατοῦμεν ἐπιστολὴν ἀπευθυνομένην πρὸς σᾶς, τὴν ὁποίαν θὰ σᾶς διαβιβάσωμεν εὐθὺς ὡς μᾶς γνωρίσετε τὴν διεύθυνσίν σας. — κ. Ἀχ. Γεωργ. Φλώρινα. Ἐλήφθη. — Τακτικὸν ἀναγνώστην. Αἱ παρατηρήσεις σας ὀρθόταται, ἀλλὰ κιθανὸν νὰ πρόκειται περὶ . . . τυπογραφικῶν λαθῶν. Ὁπωσδήποτε, ἂς περιμένωμε τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τεύχους, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἀποκλείεται νὰ μὴν ὑπάρχουν τὰ ἴδια «τυπογραφικὰ» λάθη . . . — κ. Ν. Τ. Χανιά. Ἐλήφθησαν ἀργὰ διὰ τὸ τεῦχος αὐτό. Εἰς τὸ προσεχές. — κ. Στάμ. Διάμ. Ἐνταῦθα. Δὲν λείπει κάποια λυρικὴ διάθεσις ἀπὸ τοὺς στίχους σας, ἀλλὰ χάνεται μέσα εἰς τὸν βερμπαλισμόν ποὺ σᾶς παρασύρει συχνά. Οἱ ὡραῖες, οἱ εὔηχες λέξεις ἀφίνουν ἀδιάφορον τὸν ἀναγνώστην, ὅταν δὲν ἐκφράζουν πραγματικὴν συγκίνησιν. Ἔπειτα, ἐκείνη ἡ «καρδιὰ τῆς ψυχῆς», ἡ «πλάνη ποὺ γλυκαίνει μας γλυκὰ τὰ σωθικά» κλπ. δείχνουν, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, τοὐλάχιστον ὅτι δὲν σᾶς σταματοῦν οὔτε οἱ ἐπαναλήψεις. — κ. Κ. Χλ. Ἀρεόπολιν. Τὸ «Κούρσεμα» ἔχει μερικοὺς συμπαθητικοὺς στίχους, ὡς σύνολον ὅμως ὑστερεῖ, δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ προσωπικό. Ὡς πρὸς τὴν «στοργήν», εἶναι ἡ ἴδια τόσον διὰ τοὺς συνδρομητὰς ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἀναγνώστας μας ποὺ μᾶς στέλλουν τὴν ἐργασίαν των πρὸς κρίσιν. Οἱ πρῶτοι, βέβαια, ἔχουν μερικὰ προνόμια, ἀλλ' ἐντελῶς ἄλλης φύσεως: ἐκπτώσεις ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ Τιμοκαταλόγου μας κλπ. — κ. Γ. Τραβ. Λάρισαν. Ὁ κ. Χ. παρηκολούθησε τὴν «πολεμικὴν» αὐτήν, τὴν ὁποίαν μπορεῖ νὰ κρίνῃ ὁ καθένας ὅπως θέλῃ, ἐνόμισε ὅμως ὅτι δὲν εἶχε νὰ προσθέσῃ τίποτε εἰς τὴν σχετικὴν δήλωσιν τοῦ Οἴκου Ἰ. Κολλάρου καὶ Σιας, ἡ ὁποία τὰ ἔλεγε ὅλα. Ἂν δὲν τὴν ἐδιαβάσατε, σᾶς παραπέμπομεν εἰς τὰς πληροφορίας ποὺ δίνει: ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Πρωτοχρονιάτικο τεῦχος.

Ἡ «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ:

ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ
ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΙΣΤΕΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΡΑΣΑ
ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΙΚΑΙΟΣ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ — ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ —
Ο ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Α' Βραβεῖον εἰς τὴν Ἔκθεσιν τοῦ Βιβλίου
Σελ. 416 Δρχ. 60

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΘΕΜΙΣ", Ι. Α. ΝΩΥΣΙΑΔΟΥ & Β. Π. ΜΑΡΔΑ · ΦΕΒΙΕΡΟΥ 45